

ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและขับเคลื่อนระบบสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

รายงานฉบับสมบูรณ์

แนวทางการศึกษา หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

จัดทำโดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

เสนอต่อ

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและขับเคลื่อนระบบสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ตุลาคม 2552

คำนำ

ตามที่ฝ่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้รับมอบหมายจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ให้ดำเนินโครงการจัดทำ“โครงการศึกษาแนวทางการศึกษาหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” เพื่อศึกษาหลักการชดเชยและมูลค่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพในการพิจารณาคดีของศาลในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การฟ้องร้องคดีความและการพิจารณาคดีที่เป็นคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ศาลต้องมีการชดเชยและกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ซึ่งขึ้นกับดุลยพินิจของศาล โดยพิจารณาตามพฤติการณ์ เจตนา และความร้ายแรงแห่งการละเมิด ซึ่งยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน นอกจากนี้ในหลายกรณีการฟ้องร้องเป็นคดีความเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นยังมีอุปสรรคปัญหาในกระบวนการฟ้องร้อง เช่นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีความและภาระในการพิสูจน์ความเสียหายที่ผู้ฟ้องร้องต้องรับผิดชอบ อีกทั้งเพื่อให้ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดขึ้นสะท้อนความเสียหายของสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริง และที่สำคัญคือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จึงดำเนินการศึกษา “แนวทางการศึกษาหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” โดยได้ใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาในประเทศไทยจำนวน 6 กรณีเป็นกรณีศึกษา และการทบทวนหลักการชดเชยของต่างประเทศ

ทางคณะผู้จัดทำหวังว่ารายงานการศึกษานี้จักเป็นประโยชน์เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางอ้างอิงหรือแนวทางปฏิบัติในการกำหนดค่าชดเชยในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต่อไป และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างสูง

คณะผู้จัดทำ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ได้ใช้ข้อมูลจากกรณีศึกษาในประเทศไทย 6 กรณีเพื่อศึกษาถึงหลักการการกำหนดค่าชดเชยให้กับผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยให้ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดขึ้นสะท้อนความเสียหายของสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริงทั้งในแง่มูลค่าหลักการประเมินมูลค่าที่ต้องตามหลักวิชาการ และการกำหนดรายการค่าใช้จ่ายให้ครอบคลุมผลกระทบหรือความเดือดร้อนที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องเผชิญตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายด้วย จาก 6 กรณีศึกษาพบว่า 1) คดีการฟ้องร้องมักขาดหลักฐานเชื่อมโยงการกระทำผิด 2) ระยะเวลาและขั้นตอนในการพิจารณาคดีสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพใช้เวลานาน และมีค่าใช้จ่ายในการนำสืบพยานซึ่งกระทบต่อผู้ฟ้องหรือโจทก์ที่รายได้น้อย 3) การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต้องมีหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุนการพิจารณาคดี 4) ศาลไม่กำหนดค่าใช้จ่ายบางประเภทให้เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน 5) ค่าชดเชยบางประเภทมีความแตกต่างกันขึ้นกับดุลยพินิจของศาล

จากผลของการวิเคราะห์กรณีศึกษาข้างต้น และทบทวนหลักการชดเชยของศาลในต่างประเทศ การศึกษานี้เสนอว่าหลักการการกำหนดค่าชดเชยให้กับผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่สำคัญมี 5 ประการด้วยกันคือ 1) ระบุสาเหตุของปัญหาให้ชัดเจน ทั้งสาเหตุด้านกายภาพและสาเหตุด้านการบริหารที่ผิดพลาด 2) กำหนดผู้มีสิทธิและความรับผิดชอบ 3) ประเมินมูลค่าความเสียหายด้วยวิธีการที่ต้องตามหลักวิชาการ 4) หลีกเลี่ยงปัญหาการกำหนดค่าชดเชยซ้ำซ้อน 5) ระบุผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและผู้ที่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย การมีหลักการที่ถูกต้องจะทำให้การกำหนดมูลค่าการกำหนดชดเชยของศาลที่แม่นยำและเป็นธรรมกับทั้งผู้ได้รับความเสียหายเพื่อจะได้ 1) รับค่าชดเชยที่ถูกต้องและผู้ที่ทำให้เกิดจะได้รับผิดชอบตามมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้มีการระมัดระวังต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนมากขึ้น และทำให้กระบวนการทางศาลเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The study looks into six cases of health and environmental damage compensation in Thailand. The study aims to provide an economic foundation for determining the economic value of health and environmental damages to be compensated to the victims. These economic values will reflect the true opportunity cost of natural resource and environmental damage forgone hence will enable the court system to arrive at a more accurate value of compensation. Accuracy in court compensation will be achieved under three conditions, they are, accuracy in terms of the economic value of the damages, a complete coverage of items to be compensated and a complete list of both the liable parties involved and the concern beneficiaries to whom compensation is to be made. From the six cases the study found that 1) health and environmental litigation frequently lacks evidence that will provide linkages between the source of pollution and the health or environmental outcome, 2) legal processes are time consuming and involve substantial legal expenses that can become a burden to the low income families, 3) legal procedures rely heavily on concrete scientific evidence that can be difficult to obtain, 4) the Thai court system does not provide compensation when lack of concrete evidence, and 5) the amount of compensation often vary depending on court judgment.

From reviewing the five cases the study makes the following recommendations that will enhance health and environmental damage compensation of the Thai court system. First, the causes, both scientific and administrative, of environmental damages need to be carefully assessed. Second, the rights of the parties concerned have to be clearly specified. Third, court compensation should be based on sound economic valuation fundamentals. Forth, compensation scheme ought not involve double counting error. Fifth, compensation procedures ought to involve all the liable parties and all the rightful victims. Not only an increase in the accuracy of damage compensation will provide fairness to all the parties concern it will also play a role as incentives and disincentives mechanism and hence help promote sustainable development in Thailand.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	i
บทคัดย่อ.....	iii
Abstract	v
สารบัญ.....	vii
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	xi
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 กรอบและวิธีการดำเนินงาน.....	4
1.5 การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.6 กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์	6
บทที่ 2 การทบทวนหลักการชดเชยความเสียหายของต่างประเทศ.....	7
2.1 ประเทศเยอรมัน.....	7
2.1.1 การชดเชยทั่วไป	7
2.1.2 ค่าชดเชยสำหรับความเสียหายเชิงวัตถุ (Special damages: past losses).....	10
2.1.3 ค่าชดเชยความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่ตีค่าเป็นเงินได้ (Future pecuniary losses)	12
2.2 ประเทศอังกฤษ.....	18
2.2.1 ค่าชดเชยทั่วไป	18
2.2.2 ค่าชดเชยสำหรับความเสียหายเชิงวัตถุ.....	20
2.2.3 ค่าชดเชยความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่ตีค่าเป็นเงินได้	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา	27
2.3.1 ความเสียหายที่เกิดขึ้นในทางศาล.....	27
2.3.2 กระบวนการในการกำหนดค่าชดเชย: กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา.....	30
2.4 ประเทศญี่ปุ่น ตัวอย่างคดีการชดเชยผู้เสียหาย กรณีโรคมินามาตะ	35
เอกสารอ้างอิง	37
บทที่ 3 การทบทวนการชดเชยความเสียหายใน คดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศไทย....	39
3.1 บทนำ	39
3.2 ตัวอย่างการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ	40
3.2.1 กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี.....	40
3.2.2 กรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ	47
3.2.3 กรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง	56
3.2.4 กรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย	63
3.2.5 กรณีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ	65
3.2.6 กรณีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง.....	69
เอกสารอ้างอิง	73
บทที่ 4 บทวิเคราะห์แนวทางการชดเชยความเสียหาย	77
4.1 แนวทางการชดเชยความเสียหายของประเทศไทย.....	77
4.2 การเปรียบเทียบการชดเชยความเสียหายของต่างประเทศและประเทศไทย	87
บทที่ 5 กรอบแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชย คดีสิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ	95
5.1 บทนำ	95
5.2 เกณฑ์การกำหนดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ	96
ภาคผนวก สรุปการประชุมกลุ่มย่อย	
“หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ”	109

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้สำหรับคนงานในโรงงานทำข้าวโพดอบเนย.....	34
ตารางที่ 3.1 ประเด็นการฟ้องร้องกรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี.....	41
ตารางที่ 3.2 มูลค่าความเสียหายที่ศาลให้จำเลยชดเชยให้โจทก์: กรณีชาวบ้าน 8 คน ฟ้องร้องบริษัท.....	45
ตารางที่ 3.3 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 8 ราย อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เพิ่มเติม.....	46
ตารางที่ 3.4 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 22 ราย ฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษ.....	47
ตารางที่ 3.5 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการแพร่กระจายของสารกัมมันตรังสีโคบอลต์-60	49
ตารางที่ 3.6 มูลค่าความเสียหายที่ศาลให้จำเลยชดเชยให้โจทก์: กรณีชาวบ้าน 12 คน ฟ้องบริษัทกมลสุโกศล จำกัด	50
ตารางที่ 3.7 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 12 คน ฟ้องร้อง สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติต่อศาลปกครอง	54
ตารางที่ 3.8 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 9 ราย อุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด.....	55
ตารางที่ 3.9 ประเด็นการฟ้องร้องกรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง.....	57
ตารางที่ 3.10 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 74 ราย ฟ้องรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและพวกรวม 14 คน ต่อศาลจังหวัดลำปาง	58
ตารางที่ 3.11 ประเด็นการฟ้องร้องคดีกรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย	64
ตารางที่ 3.12 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีผู้ได้รับผลกระทบฟ้องร้อง การทำเรือแห่งประเทศไทยต่อศาลแพ่ง	64
ตารางที่ 3.13 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ	67
ตารางที่ 3.14 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง	71

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.1	
ระยะเวลาการฟ้องร้องและประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้องของ คดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ แยกตามกรณี.....	79
ตารางที่ 4.2	
การเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นของคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ แยกตามกรณี.....	82
ตารางที่ 4.3	
หลักการชดเชยความเสียหายสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ศาลกำหนดให้ เปรียบเทียบกรณีประเทศไทยกับต่างประเทศ	89
ตารางที่ 5.1	
การประเมินมูลค่าความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ.....	105

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายลงเป็นอย่างมาก และสร้างความเสียหายอย่างมากมาต่อสังคมโดยรวมและ/หรือความเสียหายต่อบุคคลในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การสูญเสียพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในแต่ละปีได้สร้างความเสียหายต่อสังคมโดยรวมในรูปการสูญเสียระบบนิเวศและความเสียหายต่อชุมชนใกล้เคียงที่ใช้ประโยชน์จากป่า การปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำธรรมชาตินำมาสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและทำลายทรัพยากรประมง การปล่อยมลพิษทางอากาศเกินที่มาตรฐานกำหนดส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน หรือการดำเนินกิจกรรมของเมืองแร่ที่นำมาสู่การปนเปื้อนของสารอันตรายในธรรมชาติทำให้ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงเผชิญกับภัยเสี่ยงที่อาจเกิดต่อสุขภาพระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการปนเปื้อนของสารอันตรายในดิน การปนเปื้อนของสารอันตรายในแหล่งน้ำ หรือปัญหามลพิษทางอากาศ เหตุการณ์ดังกล่าวล้วนนำมาสู่ความเสียหายต่อทรัพย์สินของประเทศชาติและ/หรือทรัพย์สินส่วนบุคคลทั้งสิ้น นอกจากนี้ การดำเนินกิจการในสถานประกอบการต่างๆ ที่มีความเสี่ยงต่อสภาวะแวดล้อม เช่น ปัญหาโอระเหยจากสารเคมีที่มีผลกระทบต่อสภาวะสุขภาพของลูกจ้างแรงงาน หรือปัญหาความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้สารเคมีในสถานประกอบการที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของลูกจ้าง เป็นต้น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นคติความเชื่อในการประมาทเลินเล่อในการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้อื่น และต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องละเมิดและทรัพย์สิน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

จากความเสียหายดังกล่าวข้างต้นที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จึงมีการศึกษากฎเกณฑ์ในการป้องกัน การเฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในการควบคุมกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนด (code of conduct) หรือแนวทางการปฏิบัติที่ดี (best practice) มีการดำเนินการด้านการคลังสาธารณะ เช่น การเรียกเก็บเงินมัดจำความเสี่ยง การเก็บภาษีเพื่อนำไปจัดตั้งกองทุนเยียวยาปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และรูปแบบการจัดตั้งกองทุน รวมถึงการศึกษาการคำนวณมูลค่าผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาทั้งในประเทศและต่างประเทศในการคำนวณมูลค่าอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในประเทศไทย การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างถูกต้องจะช่วยให้การกำหนดมูลค่าการกำหนดชดเชยของศาลในคดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างแม่นยำและเป็นธรรมกับทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหายเพื่อจะได้ๆ รับค่าชดเชยที่ถูกต้อง และผู้ที่กระทำผิดจะได้รับผิดชอบตามมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง และด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ศาลจะต้องมีหลักการในการกำหนดค่าชดเชยในคดีสิ่งแวดล้อม

นอกจากประเด็นการกำหนดมูลค่าด้วยหลักเศรษฐศาสตร์แล้ว ในส่วนของกระบวนการฟ้องร้องคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพระหว่างผู้ที่เสียหายและผู้ก่อความเสียหายพบว่าเมื่อเข้าสู่กระบวนการทางศาล เช่น ศาลยุติธรรม (ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแรงงาน) และศาลปกครอง เป็นคดีแพ่งที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องละเมิดและทรัพย์สิน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 และมาตรา 97 ตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งผู้ก่อผลกระทบหรือจำเลยต้องรับภาระการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่พิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายเกิดจากความตั้งใจหรือความประมาท และต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งสามารถเรียกร้องค่าเสียหายโดยครอบคลุมค่าใช้จ่าย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาตัว ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กที่ไร้ผู้อุปการะ รายได้ที่สูญเสียจากการไม่สามารถประกอบอาชีพจากความพิการหรือการสูญเสียชีวิต ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในอนาคต ค่าจ้างงาน ศพ และค่าใช้จ่ายที่มีใช้ตัวเงิน เป็นต้น ซึ่งค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้ในบางครั้งไม่สะท้อนความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างแท้จริง

ดังนั้น เพื่อให้ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดขึ้นสะท้อนความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งในแง่มูลค่าหลักการประเมินมูลค่าที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และการกำหนดรายการค่าใช้จ่ายให้ครอบคลุมผลกระทบหรือความเดือดร้อนที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องเผชิญตามเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายด้วย การศึกษานี้จึงได้นำเสนอหลักการการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนหลักการชดเชยของต่างประเทศ และผลการศึกษาในประเทศไทยจำนวน 6 กรณีเป็นกรณีศึกษา ได้แก่ 1) กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี 2) กรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ 3) กรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 4) กรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย 5) กรณีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ และ 6) กรณีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งกรณีเหล่านี้เป็นการฟ้องต่อศาลยุติธรรมและศาลปกครองเพื่อเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นและเป็นคดีที่ยังไม่สิ้นสุด ผลจากการวิเคราะห์กรณีศึกษาเหล่านี้จะนำมาใช้เพื่อเป็นกำหนดหลักการชดเชยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ศาลกำหนดให้ และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต่อไป

2. การทบทวนการชดเชยความเสียหายของศาลจากปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การศึกษานี้ได้ทบทวนข้อมูลจากหลักการชดเชยของต่างประเทศ และกรณีศึกษาคดีการฟ้องร้องที่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่สำคัญของประเทศไทย จำนวน 6 กรณี ดังกล่าวข้างต้น โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเยียวยาผลกระทบจากการพิจารณาของศาลในคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ มีรูปแบบการเยียวยาทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน ในกรณีการชดเชยความเสียหายจะพิจารณาจากความเสียหายที่

เกิดขึ้นจริง และในกรณีที่ไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้จะพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด และปัจจัยอื่นประกอบ เช่น ฐานะบุคคล ครอบครัว และอาชีพ

การชดเชยความเสียหายจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่ผ่านมา ผู้ฟ้องร้องมักจะได้รับความชดเชยค่อนข้างต่ำและไม่ครอบคลุมความเสียหายทั้งหมดตามหลักการแล้วการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องครอบคลุมประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพของประชาชน และด้านสังคมได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย การสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงาน การพิการ หรือเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายในการป้องกัน และค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินซึ่งเกิดจากความทุกข์ทรมานทางจิตใจจากการเจ็บป่วย เป็นต้นทุนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ก่อผลกระทบกับผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงต้นทุนการก่อสร้างพื้นที่แหล่งใหม่ในกรณีที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ภาครัฐต้องให้การสนับสนุน

จากการศึกษาและวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง 6 กรณีที่มีการดำเนินคดีความทางกฎหมาย โดยมีประเด็นการฟ้องร้องเพื่อเรียกร้องให้มีการฟื้นฟู การจัดทำแนวทางการปฏิบัติที่ดีมีความปลอดภัย และการเรียกร้องค่าเสียหายกับผู้ประกอบการเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบ ที่ประมาณเส้นเลื้อยหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าจนทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ ความแตกต่างของระยะเวลาการฟ้องร้อง ในบางคดีมีการฟ้องร้องมายาวนาน เช่น การเจ็บป่วยจากการทำงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ที่มีการฟ้องร้องกว่า 14 ปี รวมทั้ง การเริ่มต้นการฟ้องร้อง ในบางคดีสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ แต่บางคดี เช่น การปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด ไม่มีความชัดเจนว่าจะฟ้องใครเนื่องจากมีโรงงานจำนวนมาก จึงเป็นข้อจำกัดในการนำสืบคดี

สำหรับการเยียวยาผลกระทบสิ่งแวดล้อมกำหนดให้มีการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานภายในโรงงานให้เหมาะสม การประกาศเขตมลพิษ และการชดเชยความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น การชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาล สำหรับการชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาลกรณีการเจ็บป่วยที่ไม่ปรากฏอาการยังไม่มีข้อกำหนดให้ชัดเจน ศาลกำหนดให้เพียงการให้ค่าเดินทางที่ต้องไปรักษาตัวในอนาคตเพื่อตรวจเฝ้าระวังอาการที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึง การสูญเสียด้านจิตใจ ส่วนค่าเสียโอกาสของการไม่สามารถดำรงชีพตามปกติ ขึ้นกับดุลยพินิจของศาล

ประเด็นข้อสังเกตของแนวทางการชดเชยของศาลที่สรุปได้จากคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ 6 กรณี มีดังต่อไปนี้

1. การขาดหลักฐานเชื่อมโยงกระทำผิด เนื่องจากการเริ่มต้นการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของผู้ได้รับผลกระทบและทนายความ คำนึงถึงหลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลให้ศาลพิจารณา
2. ระยะเวลาและขั้นตอนในการพิจารณาคดีสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพใช้เวลานาน และมีค่าใช้จ่ายในการนำสืบพยานซึ่งกระทบต่อผู้ฟ้องหรือโจทก์ที่อาจไม่มีเงินได้เพียงพอหรือรายได้น้อย หรือแก่ชรา หรือสุขภาพเสื่อมลง

3. การพิสูจน์เพื่อฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต้องมีหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุนการพิจารณาคดี และการวิเคราะห์หาสาเหตุที่ชัดเจนและสามารถเชื่อมโยงผลกระทบที่เกิดขึ้นได้เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล ดังนั้นจึงควรให้การสนับสนุนการวิจัยต่างๆ เพื่อศึกษาให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง
4. ศาลไม่กำหนดค่าใช้จ่ายบางประเภทให้เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน โดยการพิสูจน์ในแง่กฎหมายต้องใช้หลักฐานที่อ้างอิงได้อย่างชัดเจน และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเผชิญสืบ เช่น การสูญเสียทางจิตใจ/ค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน ความเสี่ยงของการเกิดโรคในอนาคต
5. ค่าชดเชยต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย การสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงาน การพิการ หรือเสียชีวิต จะมีความแตกต่างกันในแต่ละกรณีค่อนข้างมาก ขึ้นกับดุลยพินิจของศาล

สำหรับการทบทวนหลักการชดเชยคดีความโดยทั่วไปของศาลต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และ เยอรมัน ในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ได้แก่ การชดเชยเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ซึ่งรวมค่าเสียที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้เนื่องจากการเจ็บป่วย/บาดเจ็บ ความเจ็บปวดทรมานและใจ และการชดเชยความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งแต่ละประเทศมีระบบศาลที่แตกต่างกัน แต่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดเน้นการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสำหรับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องสามารถพิสูจน์ได้สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นหรือมีหลักฐานชัดเจนว่าความเสียหายนั้นเชื่อมโยงกับผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้เสียหาย

แนวทางการชดเชยของศาลในต่างประเทศใช้ดุลยพินิจโดยพิจารณาตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาศาลมีการชดเชยความเสียหายในเชิงลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำละเมิดได้รับการลงโทษและรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโดยการจ่ายค่าเสียหายมากกว่าสองเท่าของค่าเสียหายปกติ โดยเฉพาะการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่นกรณีการฟ้องร้องคดีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานข้าวโพดอบเนยในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากการรับสัมผัสสารปรุงแต่งรส คือ Diacetyl เพื่อเพิ่มรสชาติในกระบวนการผลิตข้าวโพดอบเนย ส่งผลทำให้คนงานในโรงงานข้าวโพดอบเนยรับสัมผัสโดยการสูดดมสารนี้เป็นระยะเวลานาน และเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจที่เรียกว่า Bronchiolitis Obliterans หรือที่เรียกว่าโรคหลอดลมอุดตัน คนงานที่ได้รับผลกระทบจากโรงหลอดลมอุดตันจึงฟ้องร้องโรงงาน ซึ่งมีการฟ้องร้องหลายคดีทั่วประเทศโดยผู้ฟ้องได้รับค่าเสียหายเป็นการเยียวยาความเสียหาย และค่าเสียหายในเชิงลงโทษ สำหรับประเทศไทยยังมีการฟ้องเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การพิสูจน์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ประเทศญี่ปุ่นมีการนำมาใช้ในการพิสูจน์หาสาเหตุโดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมตามสภาพที่ปรากฏ และพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและ

ผลทางด้านระบาดวิทยากับโรคที่มีลักษณะเฉพาะ แต่ถ้าเป็นโรคที่ไม่มีลักษณะเฉพาะ เช่น มลพิษทางอากาศ อาจมีปัจจัยอื่นที่ทำให้เกิดโรคนอกจากสารพิษนี้

กรณีการอาศัยพยานหลักฐานตามสภาพที่ปรากฏ ในแต่ละคดีจะมีการพิสูจน์หาสาเหตุที่ชัดเจนของผลกระทบที่เชื่อมโยงกับการเจ็บป่วยโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบอย่างเป็นกลาง เพื่อนำผลการพิสูจน์มาเป็นข้อมูลอ้างอิงของศาลในการตัดสินคดี ตัวอย่างเช่นคดีมินามาตะของประเทศญี่ปุ่นมีการชดเชยความเสียหายทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน รวมถึงการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบ โดยมีกระบวนการพิสูจน์ผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นระบบ สำหรับประเทศไทย เป็นระบบกล่าวหาซึ่งเป็นภาระของโจทก์เองที่ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำผิดจริง และการพิสูจน์หาสาเหตุที่ชัดเจนยังกระทำไม่ได้ไม่เพียงพอสำหรับเป็นข้อมูลให้กับศาล ส่วนใหญ่อาศัยความเห็นทางการแพทย์ที่มีอยู่ เช่นกรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ ซึ่งต้องมีการอ้างอิงการศึกษาวิจัยที่น่าเชื่อถือ

การพิจารณาของศาลประเทศสหรัฐอเมริกาในการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนมีการระบุความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้น ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องมีความสัมพันธ์กับการกระทำของจำเลยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างชัดเจน โดยมีการขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ประกอบการพิจารณาด้วย แต่กรณีของประเทศไทยยังไม่มี การเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน ดังนั้นการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต้องมีการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของหลักฐานอย่างชัดเจน

สำหรับการชดเชยกรณีการเจ็บป่วยและต้องรับการรักษาพยาบาล ศาลพิจารณากำหนดให้ในกรณีของต่างประเทศและของไทย แต่ศาลไทยยังไม่กำหนดค่าสินไหมเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย เช่น ความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย สำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตในต่างประเทศสามารถนำมาคำนวณความเสียหายได้อย่างชัดเจน แต่ในกรณีประเทศไทย ศาลสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้เพียงภายในสองปี เช่น กรณีโคบอลต์ 60 สงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่ารักษาในอนาคตที่ต้องติดตามผลการตรวจเลือกของผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคตไม่เกิน 2 ปี

3. กรอบแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ

การศึกษาแนวทางการชดเชยจากกรณีศึกษา 6 คดี ที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีความซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละกรณี ได้นำมาสู่แนวคิดการจัดทำแนวคิดเกณฑ์ในการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นต่อไปนี้มีพื้นฐานทางความคิดการกำหนดมูลค่ามาจากการหลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นหลักการที่ใช้การดำเนินธุรกิจทั่วไป และการใช้หลักการชดเชยของต่างประเทศ การใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดทำเกณฑ์ในการกำหนดค่าชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจะทำให้การกำหนดมูลค่าการจ่ายค่าชดเชยมีความเป็นธรรมกับผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยโดยมิต้องให้ผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยต้องถูกดำเนินค่าปรับที่สูงเกิดความเป็นจริง หรือต่ำกว่าความเป็นจริง นอกจากนั้น การนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการกำหนดแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมยังทำให้มูลค่าที่กำหนดขึ้นมีระดับความรุนแรงที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับมูลค่าทางเศรษฐกิจอื่นๆ ได้ เช่น มูลค่าการส่งออก การกำหนดงบประมาณแผ่นดิน หรือมูลค่าทางเศรษฐกิจอื่นๆ ทั่วๆ ไป การใช้แนวคิดหลักเกณฑ์

การกำหนดมูลค่าที่มีได้มีพื้นฐานความคิดที่ถูกต้องอาจนำมาสู่การกำหนดมูลค่าที่สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้เกิดการกำหนดค่าชดเชยหรือค่าปรับที่ขาดความเป็นธรรมทั้งกับกับผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชย และผู้ที่ต้องเสียค่าชดเชยได้ เช่น การกำหนดค่าชดเชยโดยใช้ต้นทุนในการสร้างกลับคืนมาใหม่ (Replacement Cost) อาจเป็นแนวคิดการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมในบางกรณี แต่อาจไม่มีความเหมาะสมในบางกรณีก็เป็นได้

ดังนั้น การศึกษานี้จึงได้จัดทำกรอบแนวคิดของเกณฑ์การกำหนดค่าชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ 5 หลักเกณฑ์ คือ

เกณฑ์ที่ 1 การกำหนดสาเหตุของปัญหา

การกำหนดค่าชดเชยกรณีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพคือการศึกษสาเหตุของปัญหาว่าผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่อสุขภาพนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไรบ้าง เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีความเกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ทำให้การพิจารณาของศาลสามารถหาผู้ที่กระทำผิดได้อย่างแท้จริงว่ามีผู้ใดบ้างหรือกลุ่มบุคคลใด หรือองค์กรใดบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องรับผิดชอบจ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นบ้างกับผู้ที่ถูกกระทำ และที่สำคัญคือจะทำให้ศาลสามารถกำหนดบทลงโทษหรือการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยได้อย่างเป็นธรรม ที่สำคัญคือการวิเคราะห์สาเหตุที่มาของปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้อย่างชัดเจนจะทำให้กระบวนการทางศาลเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการกำหนดค่าชดเชยในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ คดีผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเป็นลักษณะของคดีความที่มีความซับซ้อนเพราะผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลกระทบมาจากหลายสาเหตุดังนี้ หนึ่ง สาเหตุทางกายภาพของสภาพแวดล้อม ได้แก่ ใครเป็นผู้ปล่อยมลพิษ สภาพอากาศหรือความสามารถในการรองรับมลพิษโดยธรรมชาติ สอง สาเหตุด้านการบริหารจัดการของหน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบละเลยหรือไม่มีการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด และสาม สาเหตุด้านพฤติกรรมของผู้ได้รับผลกระทบ เช่น ประชาชนในพื้นที่ละเลยการดูแลตัวเอง หรือมีพฤติกรรมเสี่ยงในการรับสารพิษเข้าสู่ร่างกาย

นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้นักวิจัย ศูนย์ศึกษา หรือสถาบันวิจัยต่างๆ สามารถดำเนินโครงการวิจัยถึงสาเหตุของต้นตอปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหรือผลกระทบต่อสุขภาพโดยการศึกษาต่างๆ เหล่านี้ อาจเป็นการศึกษาในพื้นที่เดียวกัน ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเหมือนกันก็ได้ เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกันเพราะการศึกษาแต่ละโครงการอาจมีการใช้วิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการใช้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ฯลฯ นอกจากนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลผลการศึกษาเหล่านี้ต่อสาธารณะและจัดให้มีการนำเสนอผลการศึกษา การวิจารณ์ผลการศึกษาอย่างกว้างขวางเพื่อให้ผลการศึกษานี้สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่ออ้างอิงในกระบวนการทางศาลได้

เกณฑ์ที่ 2 การกำหนดความรับผิดชอบ

การกำหนดการชดเชยผู้ที่ได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจำเป็นต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการพิจารณาถึงการกำหนดสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องว่าในพื้นที่นั้น ได้มีการกำหนดสิทธิในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการวางแผนการดำเนินกิจการที่เกิด

ประโยชน์สูงสุด ดังนั้น การกำหนดค่าชดเชยว่าจะเป็นเท่าไรนั้น ต้องคำนึงถึงว่าผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือไม่ หากผู้ที่ได้รับผลกระทบมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย กระบวนการทางศาลจึงสามารถพิจารณาต่อว่าค่าเสียหายที่ควรมีการชดเชยนั้นควรเป็นเท่าไร แต่ถ้าหากผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย กระบวนการพิจารณาของศาลจึงไม่ควรกำหนดค่าชดเชยความเสียหายนั้น ตัวอย่างเช่น การเรียกร้องค่าเสียหายของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษทางเสียงในบริเวณที่จัดให้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรม เป็นต้น

หากการพิจารณาของศาลละเลยสิทธิของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินได้กำหนดไว้ และให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ไม่ว่าตนได้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่รัฐได้กำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม จะทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างต้นทุนที่สูงให้กับสังคมเกินกว่าที่ควรจะเป็น

เกณฑ์ที่ 3 การคำนวณมูลค่าความเสียหาย

การคำนวณมูลค่าความเสียหายเป็นหลักการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่ใช้หลักการที่ไม่ถูกต้องจะทำให้การกำหนดค่าชดเชยขาดความเป็นธรรม ตัวอย่างเช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบางกรณีอาจมีมูลค่าความเสียหายไม่มาก หรือมีมูลค่าความเสียหายเป็นศูนย์ แต่ถ้าหากการพิจารณาค่าชดเชยโดยกระบวนการยุติธรรมใช้หลักการการบังคับให้ผู้ที่ทำผิดได้รับผิดชอบให้สร้างสภาพสิ่งแวดล้อมนั้นกลับคืนมาใหม่ให้เหมือนสภาพเดิมให้มากที่สุด การกระทำเช่นนี้อาจทำให้ผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินมากเกินไปจนมูลค่าความเสียหายที่แท้จริงเพราะต้นทุนในการสร้างสภาพแวดล้อมให้มีสภาพเหมือนเดิมอาจมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริงของทรัพยากรนั้นๆ ดังนั้น การนำหลักการการกำหนดค่าชดเชยว่าจะใช้หลักการต้นทุนการสร้างกลับมาใหม่ หรือใช้หลักการใดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการกำหนดค่าชดเชย

กรณี 1 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่มีตัวเลขเชิงพาณิชย์ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพิจารณา

การกำหนดมูลค่าเชิงพาณิชย์เป็นวิธีการกำหนดมูลค่าของสิ่งต่างๆ ที่สะท้อนความสำคัญที่สังคมกำหนดให้กับสิ่งต่างๆ แต่บางครั้งมูลค่าเหล่านี้ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าชดเชยในกรณีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ การศึกษานี้เสนอว่าในบางกรณีกระบวนการยุติธรรมควรใช้หลักการ “ราคากลาง” ที่กำหนดโดยกลไกตลาดอาจครอบคลุมค่าใช้จ่าย เช่น ค่าปรังศพ ค่ารักษาพยาบาล การสูญเสียรายได้จากการไม่สามารถทำงานได้ ค่าเดินทาง หรือค่าใช้จ่ายทางศาลในการดำเนินคดี เป็นต้น

กรณีที่ 2 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่ไม่มีความเชิงพาณิชย์

ในบางกรณีที่มีความเสียหายเป็นความเสียหายทางจิตใจที่ไม่มีมูลค่าเชิงพาณิชย์ที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ ดังนั้น ศาลควรให้ความสำคัญกับผลกระทบที่ยังไม่ปรากฏมูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ความสูญเสียทางจิตใจได้ หรือการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากปัญหาสุขภาพที่ต้องได้รับการรักษาใน

ระยะยาว โดยศาลอ้างอิงข้อมูลจากการศึกษา งานวิจัย ที่ใช้วิธีการศึกษาตามมาตรฐานสากลและได้รับการรับตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสากลที่มีผู้ประเมิน (Peer Review Journal) ประกอบ หรือ ศาลอาจใช้ดุลยพินิจเอง

กรณีที่ 3 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่ต้องมีการฟื้นฟู การหรือการสร้างทดแทน

การกำหนดค่าชดเชยสำหรับกรณีผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการยุติธรรมอาจพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ใช้โดยการศึกษามูลค่าการฟื้นฟูหรือมูลค่าการสร้างทดแทนให้เหมือนเดิม โดยมีหลักการสำคัญคือกิจกรรมการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น และการคำนวณมูลค่าการฟื้นฟูต้องเป็นวิธีการที่มีค่าใช้จ่ายที่น้อยที่สุด

กรณีที่ 4 การกำหนดค่าชดเชยเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damage)

การกำหนดค่าชดเชยเพื่อเป็นการลงโทษเป็นสิ่งที่ระบบศาลในต่างประเทศได้นำมาใช้ และประเทศไทยเองก็นำมาใช้ (กรณีการคุ้มครองผู้บริโภค) เพราะเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ เนื่องจากจะทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนพฤติกรรมมิให้กระทำผิดอีกในอนาคต ซึ่งหลักการนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิดต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มความระมัดระวังต่อพฤติกรรมของตนมากยิ่งขึ้น

เกณฑ์ที่ 4 การหลีกเลี่ยงการหนีซ้ำ

การเรียกค่าชดเชยอาจมีการคำนวณผิดพลาดสาเหตุเป็นเพราะการหนีซ้ำซึ่งศาลควรระมัดระวัง เช่น การกำหนดค่าชดเชยสำหรับการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ซึ่งอาจครอบคลุมการเก็บของป่าไปขายไว้ด้วยแล้ว ดังนั้นจึงไม่ควรมีการคำนวณการสูญเสียรายได้เพิ่มเติมอีก

เกณฑ์ที่ 5 การกำหนดผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและผู้รับค่าชดเชย

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสาเหตุของปัญหาและมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น มีหลายปัจจัยในการพิจารณา ได้แก่ ความเป็นธรรมในการกำหนดผู้กระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ได้รับผลกระทบ และการคำนวณมูลค่าความเสียหายหรือมูลค่าการจ่ายค่าชดเชย หมายความว่าผู้ที่กระทำความผิดควรเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าชดเชยไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดผู้เดียวหรือเป็นผู้กระทำความผิดร่วมก็ตาม และผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นรายเดียวหรือหลายรายควรเป็นผู้ที่ควรมีสิทธิในการได้รับค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างครบถ้วน จึงควรมีการกำหนดผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชย และผู้ที่สมควรได้รับค่าชดเชยอย่างชัดเจน โดยแนวทางนี้ควรนำระบบกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมาประยุกต์ใช้เพื่อรับผิดชอบค่าเสียหายหรือเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น และเรียกค่าชดเชยกับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดภายหลัง

อย่างไรก็ตาม มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้จะมีมูลค่าเท่าไรขึ้นกับปัจจัยตามกรอบแนวคิดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงหลักความยุติธรรมอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร เช่น การลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อป้องปราม การกระทำความผิดครั้งแรกหรือไม่ เจตนากระทำความผิดหรือไม่ เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ในอดีตที่ผ่านมา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกทำลายลงเป็นอย่างมาก และสร้างความเสียหายอย่างมากมาต่อสังคมโดยรวมและ/หรือความเสียหายต่อบุคคลในหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น การสูญเสียพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในแต่ละปีได้สร้างความเสียหายต่อสังคมโดยรวมในรูปการสูญเสียระบบนิเวศและความเสียหายต่อชุมชนใกล้เคียงที่ใช้ประโยชน์จากป่า การปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำธรรมชาตินำมาสู่การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและทำลายทรัพยากรประมง การปล่อยมลพิษทางอากาศเกินที่มาตรฐานกำหนดส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน หรือการดำเนินกิจกรรมของเมืองแร่ที่นำมาสู่การปนเปื้อนของสารอันตรายในธรรมชาติทำให้ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงเผชิญกับภัยเสี่ยงที่อาจเกิดต่อสุขภาพระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการปนเปื้อนของสารอันตรายในดิน การปนเปื้อนของสารอันตรายในแหล่งน้ำ หรือปัญหามลพิษทางอากาศ เหตุการณ์ดังกล่าวล้วนนำมาสู่ความเสียหายต่อทรัพย์สินของประเทศไทยและ/หรือทรัพย์สินส่วนบุคคลทั้งสิ้น นอกจากนี้ การดำเนินกิจการในสถานประกอบการต่างๆ ที่มีความเสี่ยงต่อสภาวะแวดล้อม เช่น ปัญหาโลหะหนักจากสารเคมีที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของลูกจ้างแรงงาน หรือปัญหาความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้สารเคมีในสถานประกอบการที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของลูกจ้าง เป็นต้น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะดังกล่าวได้กลายเป็นคดีความในรูปการประมาทเลินเล่อในการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้อื่น และต้องรับผิดชอบค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องละเมิดและทรัพย์สิน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

จากความเสียหายดังกล่าวข้างต้นที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จึงมีการศึกษากลไกในการป้องกัน การเฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในการควบคุมกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนด (code of conduct) หรือแนวทางการปฏิบัติที่ดี (best practice) มีการดำเนินการด้านการคลังสาธารณะ เช่น การเรียกเก็บเงินมัดจำความเสี่ยง การเก็บภาษีเพื่อนำไปจัดตั้งกองทุนเยียวยาปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และรูปแบบการจัดตั้งกองทุน รวมถึงการศึกษาการคำนวณมูลค่าผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น การคำนวณมูลค่าอุทยานแห่งชาติต่างๆ ในประเทศไทย การคำนวณมูลค่าอุทยานทางประวัติศาสตร์ การคำนวณมูลค่าป่าไม้ หรือการคำนวณมูลค่าน้ำเสีย เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างประเทศ ได้มีนักวิจัยนำหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาศึกษามูลค่าของผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากมาย เพื่อทราบเป็นมูลค่าในการสร้างความตระหนักของประชาชนถึงความสำคัญของแหล่งทรัพยากร

ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการป้องกันก่อนเกิดผลกระทบ และยังเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาของศาลหากต้องมีการจ่ายค่าชดเชยกรณีมีการละเมิดเกิดขึ้น

ประเด็นสำคัญที่นำมาสู่การศึกษาคือหลักการกำหนดค่าชดเชยในกรณีที่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการฟ้องร้องเป็นคดีความและศาลจำเป็นต้องกำหนดมูลค่าความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้จำเลยผู้ถูกฟ้องรับผิดชอบจ่ายค่าเสียหาย สาเหตุที่ต้องศึกษาหลักการกำหนดค่าชดเชยในกรณีที่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ การกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เช่น มูลค่าการสูญเสียพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่สามารถคำนวณได้ด้วยการศึกษาต้นทุนของการนำเครื่องปรับอากาศไปติดตั้งในพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกเสมือนหนึ่งว่าหากต้องทำให้อุณหภูมิในพื้นที่ที่ถูกบุกรุกเย็นลงเท่ากับอุณหภูมิเดิมหากยังมีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์อยู่จะต้องเสียค่าพลังงานเท่าไร การคำนวณมูลค่าความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักการต้นทุนการสร้างกลับคืนมาใหม่อาจใช้ได้บางกรณีเท่านั้น แต่คงจะใช้ไม่ได้ในทุกกรณีอย่างที่กระทำอยู่ในปัจจุบัน

การประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นศาสตร์ที่ได้มีการพัฒนามาเป็นเวลาสองถึงสามทศวรรษแล้วและมีรายละเอียดที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะทางในการศึกษามูลค่าดังกล่าว เพราะมูลค่าที่เกิดขึ้นสามารถเป็นได้ทั้ง Direct Use Value, Indirect Use Value, Non-Use Value, Bequest Value, Existence Value หรือ Option Value ส่วนวิธีการประเมินมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็สามารถทำได้โดยการใช้มูลค่าตลาดตามจ่ายจริง (Market Valuation Approach) เช่น ค่าซ่อมแซม ค่ารักษาพยาบาล หรือค่าป้องกัน เป็นต้น หรือใช้แนวทางที่ไม่ใช้มูลค่าตลาด (Non-Market Valuation Approach) ด้วยวิธีการประเมินมูลค่าทางตรง (Stated Preference Method) เช่น Contingent Valuation Method หรือ Choice Modeling หรือวิธีการประเมินมูลค่าทางอ้อม (Revealed Preference Methods) เช่น วิธี Travel Cost Method หรือวิธี Hedonic Price Method นอกจากนั้น การศึกษามูลค่าความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังสามารถกระทำโดยใช้วิธี Dose Response Function หรือ Benefit Transfer Approach เช่น วิธี Meta Analysis ได้อีกด้วย ดังนั้น การนำให้เครื่องมือการประเมินความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างถูกต้องจะช่วยทำให้การกำหนดมูลค่าการกำหนดชดเชยของศาลในคดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่างแม่นยำและเป็นธรรมกับทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหายเพื่อจะได้ๆ รับค่าชดเชยที่ถูกต้อง และผู้ที่กระทำผิดจะได้รับผิดชอบตามมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง และด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ศาลจะต้องมีหลักการในการกำหนดค่าชดเชยในคดีสิ่งแวดล้อม

นอกจากประเด็นการกำหนดมูลค่าด้วยหลักเศรษฐศาสตร์แล้ว ในส่วนของกระบวนการฟ้องร้องคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพระหว่างผู้ที่เสียหายและผู้ก่อความเสียหายพบว่าเมื่อเข้าสู่กระบวนการทางศาล เช่น ศาลยุติธรรม (ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแรงงาน) และศาลปกครอง เป็นคดีแพ่งที่มีการเรียกร้องค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องละเมิดและทรัพย์สิน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535¹ มาตรา 96 และมาตรา 97² ตามหลักความรับ

¹ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ความรับผิดต่อความเสียหายจากมลพิษ และ มาตรา 97 ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพยากรธรรมชาติ

ผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)³ ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งผู้ก่อผลกระทบหรือจำเลยต้องรับภาระการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่พิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายเกิดจากความตั้งใจหรือความประมาท และต้องชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ดังนั้นจึงทำให้เกิดภาระในการพิสูจน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นประชาชนที่มีรายได้น้อย และไม่มีเงินทุนมากพอที่จะเข้าสู่กระบวนการสอบสวน

ในส่วนของการเรียกร้องค่าเสียหายพบว่าในการพิจารณาคดีที่เป็นคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพนั้น หากมีการเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ต้องมีการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งสามารถเรียกร้องค่าเสียหายโดยครอบคลุมค่าใช้จ่าย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาตัว ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กที่ไร้ผู้อุปการะ รายได้ที่สูญเสียจากการไม่สามารถประกอบอาชีพจากความพิการหรือการสูญเสียชีวิต ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในอนาคต ค่าจ้างงานศพ และค่าใช้จ่ายที่มีใช้ตัวเงิน เป็นต้น ซึ่งค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้ในบางครั้งไม่สะท้อนความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างแท้จริง

การดำเนินคดีความเพื่อฟ้องร้องเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ได้แก่ การเตรียมข้อมูลก่อนฟ้อง การพิจารณาคดี และการดำเนินการภายหลังมีผลการพิจารณาคดี ซึ่งอาจมีการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงต่อไปเนื่องจากผลการพิจารณาไม่เป็นที่ต้องการของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้ การดำเนินคดีในแต่ละขั้นตอนต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อใช้ในการยื่นคำฟ้องและสืบพยาน และระยะเวลาในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันในแต่ละคดี ขึ้นกับลักษณะและสภาพการสืบพยาน การได้มาของข้อมูลที่ใช้อ้างอิงในศาล และพื้นที่ของการเกิดเหตุ โดยมีค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินคดีในหมวดค่าตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุและรวบรวมข้อมูล และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาล/สืบพยานเป็นหลัก สำหรับขั้นตอนการพิจารณาคดีหรือการตัดสินคดีความขึ้นกับดุลยพินิจของศาลในการตีความเพื่อกำหนด

² พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 หมวด 6 ความรับผิดทางแพ่ง

มาตรา 96 บัญญัติว่า “แหล่งกำเนิดมลพิษใดก่อให้เกิดหรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัย หรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่น หรือของรัฐเสียหายด้วยประการใด ๆ เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษนั้น มีหน้าที่ชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อการนั้น ไม่ว่าการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ามลพิษเช่นนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือภัยสงคราม การกระทำตามคำสั่งของรัฐบาลหรือเจ้าพนักงานของรัฐ การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายเองหรือของบุคคลอื่นซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษนั้น ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ทางราชการต้องรับภาระจ่ายจริงในการขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นนั้นด้วย”

มาตรา 97 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปนั้น”

³ หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) เป็นหลักความรับผิดที่สามารถครอบคลุมขอบเขตความรับผิดของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมได้กว้างกว่าหลักความรับผิดทางกฎหมายเรื่องละเมิดทั่วไป โดยผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำของตนทันทีโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

ค่าชดเชยความเสียหาย และการยื่นฟ้องของฝ่ายโจทก์ ข้อมูลประกอบการพิจารณา และความรู้ความเข้าใจของผู้พิพากษาต่อสิ่งแวดล้อม จึงทำให้การตัดสินคดีความมีความแตกต่างกัน

ดังนั้น เพื่อให้ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดขึ้นสะท้อนความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งในแง่ของหลักการประเมินมูลค่าที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และการกำหนดรายการค่าใช้จ่ายให้ครอบคลุมผลกระทบหรือความเดือดร้อนที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องเผชิญตามเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายด้วย การศึกษานี้จึงได้นำเสนอหลักการการกำหนดค่าชดเชยผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาในประเทศไทยจำนวน 6 กรณีเป็นกรณีศึกษา ซึ่งกรณีเหล่านี้เป็นการฟ้องต่อศาลยุติธรรมและศาลปกครองเพื่อเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นและเป็นคดีที่ยังไม่สิ้นสุด ผลจากการวิเคราะห์กรณีศึกษาเหล่านี้จะนำมาใช้เพื่อเป็นกำหนดหลักการชดเชยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ศาลกำหนดให้ และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหลักการชดเชยและมูลค่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพในการพิจารณาคดีของศาลในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ รวมทั้ง จัดทำข้อเสนอแนะด้านหลักเกณฑ์การจ้างค่าชดเชยและอัตราค่าชดเชยของศาลตามหลักเศรษฐศาสตร์

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษานี้จะสามารถนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดค่าชดเชยในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพทั้งจากปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและจากการประกอบอาชีพ ซึ่งนำไปใช้เป็นหลักอ้างอิงในกฎหมายหรือกฎระเบียบในการฟ้องร้องคดีและคู่คดีใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการเรียกร้องต่อผู้คดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และอาจรวมถึงการนำผลการศึกษาไปใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลในคดีที่เกี่ยวข้อง

1.4 กรอบและวิธีการดำเนินงาน

กรอบแนวคิดในการจัดทำหลักเกณฑ์การชดเชยใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์และสวัสดิการในการกำหนดแนวทางการชดเชยความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพซึ่งให้ความสำคัญกับทฤษฎีผู้บริโภคที่มีพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับการศึกษาโครงสร้างของพฤติกรรมผู้บริโภคที่นำไปสู่การกำหนดมูลค่าการจ่ายค่าชดเชยที่เกิดความเป็นธรรม โดยการศึกษาใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis)

การศึกษาเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูล เอกสารจากการศึกษาเดิม และทบทวนข้อมูลจากเอกสารการฟ้องร้องในคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่มีการฟ้องร้องในปัจจุบัน ได้แก่

- การทบทวนการดำเนินคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของต่างประเทศ อย่างน้อย 1 ประเทศ หรือ 1 กรณี แต่เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลการดำเนินคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จึงทำการทบทวนหลักการชดเชยโดยทั่วไปของศาลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบหรือโจทก์ ใน 3 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน นอกจากนี้ได้นำเสนอตัวอย่างการชดเชยการฟ้องร้องคดีโรคมินามาตะของประเทศญี่ปุ่น (รายละเอียดในบทที่ 2)
- การรวบรวมข้อมูลและศึกษาจากสำนวนการฟ้องร้องคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและมีผลกระทบทางสุขภาพจากสถานประกอบการของไทยที่สำคัญๆ เพื่อเป็นกรณีศึกษา โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้แก่ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ผู้พิพากษา หรือ ทนายความ เป็นต้น รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงพรรณนาถึงกระบวนการในการพิจารณาความของกรณีศึกษาเหล่านี้ (ดังรายละเอียดในบทที่ 3)

ลักษณะคดีความที่จะนำมาศึกษาจะมาจากศาลยุติธรรมและศาลปกครอง โดยจะครอบคลุมคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและมีผลต่อสุขภาพ ทั้งนี้ แหล่งข้อมูลในการวิเคราะห์จะมาจากหลายแหล่ง ได้แก่

- ศาลปกครอง ข้อมูลคดีส่วนใหญ่เป็นการฟ้องร้อง เนื่องจากเหตุรำคาญจากกลิ่นเหม็น เสียงดัง และการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งคดีการฟ้องร้องหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับดูแลคุณภาพสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น คดีคลิตี้ คดีโคบอลต์ เป็นต้น
- ศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วย (1) ศาลฎีกา เป็นข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีความด้านป่าไม้ (2) ศาลแพ่ง เป็นข้อมูลคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่อยู่ในขั้นตอนการฟ้องร้องหรือยังไม่สิ้นสุดคดี เช่น คดีคลิตี้ คดีโคบอลต์ เป็นต้น และ (3) ศาลแรงงาน เป็นข้อมูลคดีความเกี่ยวกับแรงงานที่เป็นโรคอันเกิดจากการประกอบอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

2. จัดประชุมกลุ่มย่อย

การจัดประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 1 ครั้ง ในกรุงเทพมหานคร เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหา และแนวทางการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในประเด็นต่างๆ รวมถึงความเป็นไปได้ในการนำผลการศึกษาไปใช้ต่อไป เพื่อนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือนักวิชาการ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลปกครอง ทนายความ และองค์กรเอกชนอิสระ (รายละเอียดในภาคผนวกที่ 1)

1.5 การดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาจะมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์	กิจกรรม
เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การชดเชยและมูลค่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการพิจารณาดีของศาล รวมทั้ง จัดทำข้อเสนอด้านอัตราการชดเชยของศาลตามหลักเศรษฐศาสตร์	1. รวบรวมและทบทวนข้อมูลและเอกสารสำนวนคดีตัวอย่างด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
	2. ศึกษาหลักการชดเชยของศาลคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของต่างประเทศ
	3. สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องด้านข้อมูลคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
	4. ดำเนินการจัดทำหลักเกณฑ์การชดเชยที่เหมาะสม
	5. จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
	6. ดำเนินการปรับปรุงหลักการชดเชยให้มีความสมบูรณ์
	7. จัดทำเอกสารงานงานการศึกษา

1.6 กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์

สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์กับศาล โดยดำเนินกิจกรรม การรวบรวมข้อมูลคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่มีการฟ้องร้อง และจัดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นหลักอ้างอิงของศาลได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการเผยแพร่ผลงานสู่กลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจทั่วไปโดยผ่านสำนักงานวิจัยระบบสาธารณสุข

บทที่ 2

การทบทวนหลักการชดเชยความเสียหาย ของต่างประเทศ

การทบทวนหลักการชดเชยความเสียหายในทางศาลของต่างประเทศในภาพรวม ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นในทางศาล โดยทบทวนหลักการชดเชยของศาลในประเทศเยอรมัน อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประเทศเยอรมัน

หลักการชดเชยหรือการให้ค่าสินไหมทดแทน (restitution) ของศาลในประเทศเยอรมันมีแนวทางดังนี้

2.1.1 การชดเชยทั่วไป

1. การชดเชยเพื่อเยียวยาความเสียหายและฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิม สามารถเรียกร้องการชดเชยความเสียหายที่วัดเป็นเงินได้ (pecuniary damage) เช่น ค่าฟื้นฟูพื้นที่ ค่ารักษาพยาบาล และการชดเชยความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินไม่ได้ (non-pecuniary damage) เช่น ค่าชดเชยที่เกี่ยวกับการบาดเจ็บทางกาย การสูญเสียอิสรภาพ สุขภาพ รวมถึงเกียรติยศและชื่อเสียง

2. การชดเชยผู้เสียหายต้องได้รับการชดเชยจากการถูกละเมิดอย่างยุติธรรมและเป็นไปได้ทั้งในรูปตัวเงิน ความสะดวกสบาย และความรื่นรมย์ของชีวิตที่หายไป และการชดเชยเพื่อความพึงพอใจของผู้เสียหายที่ถูกละเมิด ซึ่งความพึงพอใจมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ละเมิดหรือจำเลย และผู้เสียหายหรือโจทก์เท่านั้น

3. การประเมินความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินแน่นอนไม่ได้ มีแนวทางในการกำหนดมูลค่าการชดเชยหรือค่าสินไหมทดแทนโดยอ้างอิงจาก 2 ลักษณะ คือ 1) การวินิจฉัยโดยศาล (Discretion of the judge) แนวทางนี้มูลค่าการชดเชยความเสียหายเบื้องต้นขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้เสียหายที่ต้องสูญเสียไป ซึ่งจะต้องพิจารณาสถานการณ์ในแต่ละคดี เช่น ต้องพิจารณาว่าการบาดเจ็บนั้นได้ก่อให้เกิดความพิการแบบถาวรหรือชั่วคราวแก่ผู้เสียหาย เป็นความพิการประเภทใด ระดับความรุนแรงมากน้อยขนาดไหน และความพิการนั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้เสียหายมากน้อยเพียงใด โดยผู้เสียหายต้องระบุค่าชดเชยขั้นต่ำที่ต้องการ แต่ไม่ต้องระบุจำนวนเงินที่แน่นอนเพราะศาลจะเป็นผู้ตัดสินเอง และ 2) การกำหนดค่าชดเชยจากคดีที่คล้ายคลึงกัน (Similar cases as guidelines for the assessment) โดยเปรียบเทียบมูลค่าการชดเชยที่จ่ายให้แก่ผู้เสียหายของสองคดี ซึ่งควรมีมูลค่าการชดเชยไม่แตกต่างกันมาก แนวทางนี้อ้างอิงพื้นฐานจากหลักการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม (the principal of equal treatment) การ

ตัดสินคดีในอดีที่จะถูกรวบรวมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจ่ายค่าชดเชยของคดีที่คล้ายกันและคดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

4. ปัจจัยที่ใช้ในการประเมินค่าชดเชย (Particular factors for the assessment of the compensation) แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ

1) ปัจจัยที่เกิดจากผู้เสียหาย ได้แก่

- อายุของผู้เสียหาย (Age of the injured person) ผู้เสียหายที่มีอายุน้อยจะได้รับค่าชดเชยในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น โดยศาลจะพิจารณาว่าผู้เสียหายยังอ่อนเยาว์ ทั้งนี้ ศาลจะกำหนดค่าชดเชยเป็นมูลค่าน้อยลงหากพบว่าผู้เสียหายที่มีอายุน้อยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการละเมิดได้ดีกว่าผู้เสียหายที่มีอายุมาก
- การสูญเสียโอกาสในการสมรส (Loss of marriage prospects; break-up of partnership) โดยศาลจะพิจารณาการลดลงของโอกาสในการมีคู่สมรสของผู้เสียหาย โดยส่วนใหญ่ค่าชดเชยนี้จะพิจารณาให้กับผู้เสียหายที่เป็นหญิง นอกจากนี้ศาลกำหนดให้มีการจ่ายค่าชดเชยในกรณีที่มีการสูญเสียชีวิตสมรสอันเนื่องมาจากความบกพร่องอันเกิดจากการบาดเจ็บ เช่น การไร้ความสามารถในการมีเพศสัมพันธ์ ในกรณีการบาดเจ็บที่เกิดจากอุบัติเหตุทางรถยนต์และทำให้เกิดผลกระทบทางจิตใจและร่างกายอย่างต่อเนื่อง เช่น ความสามารถในการเดินที่ลดลง การเสียโฉม การสูญเสียความทรงจำ ความหวาดกลัวที่จะใช้ยานพาหนะ และส่งผลให้สูญเสียความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ซึ่งผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าชดเชยนี้ได้
- การสูญเสียทักษะความเชี่ยวชาญพิเศษ และการสูญเสียความสามารถในการหารายได้ (Impairment of professional possibilities; loss of earning capacity) การกำหนดการชดเชยในกรณีที่ได้รับความเสียหาย/การบาดเจ็บต่อร่างกายที่มีผลต่อการทำงาน และถูกให้ออกจากงานหรือสูญเสียงาน/รายได้ที่เคยได้รับ ในกรณีผู้เสียหายพิการตลอดชีวิต จะมีโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าชดเชยมากขึ้นตามไปด้วย
- การสูญเสียโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมและงานอดิเรก (Impairment of the possibility to engage in leisure activities or hobbies) การกำหนดค่าชดเชยนั้น ศาลจะต้องพิจารณาว่ากิจกรรมนั้นมีความสำคัญต่อผู้เสียหายเพียงใด จึงจะพิจารณาค่าชดเชยได้อย่างเหมาะสม
- การเปลี่ยนแปลงของบุคลิกภาพในทางลบ (Change of personality) การกำหนดค่าชดเชยต่อความเสียหายที่ทำให้เกิดความผิดปกติทางจิต และการมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไปในทางเสียหายและก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้อื่นในทางลบ ซึ่งต้องพิสูจน์ได้ว่าการกระทำผิดนั้นมีความเชื่อมโยงกับผลกระทบที่เกิดต่อสุขภาพของผู้เสียหาย
- การสูญเสียความรู้สึก (Loss of senses) การชดเชยความเสียหายที่เกิดต่อจิตใจที่เป็นผลสืบเนื่องจากการมีสุขภาพที่ไม่ดีของผู้เสียหาย เช่น การเกิดโรคอัมพาต อัมพฤกษ์ อาการ

ป่วยทางจิตใจ ซึ่งเป็นสิทธิ์ผู้เสียหายพึงจะได้รับการชดเชยมากกว่าการชดเชยความเสียหายแบบพหุเป็นพิธี

- ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่คาดการณ์ไม่ได้ (Unforeseeable future effects) เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพไม่เห็นชัดเจนหรือยังไม่เกิดขึ้นในวันตัดสินคดี แต่ผลกระทบนั้นอาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าชดเชยในภายหลังได้ ทั้งนี้ ในบางครั้งการคาดการณ์ความเสียหายในอนาคตมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาการชดเชยความเสียหาย
 - ความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว (Relevance of pre-existing damage) ความเสียหายหรือการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว อาจทำให้ค่าชดเชยมีมูลค่าสูงขึ้นหรือลดลงได้แล้วแต่กรณี ซึ่งต้องสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมาจากสาเหตุที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ หากการละเมิดทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้มีความรุนแรงกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ค่าชดเชยจะมีมูลค่าน้อยลง ในกรณีตรงข้ามถ้าความเสียหายที่ได้เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงมากขึ้น ค่าชดเชยจะมีมูลค่ามากขึ้น
 - สถานะทางสังคมของผู้เสียหาย (Social background) ไม่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าชดเชยใดๆ
 - การเสียชีวิตล่วงหน้าของผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บ (Early death of the injured person) (ทายาทของผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องร้อง) ถ้าความเสียหาย/การบาดเจ็บทำให้ผู้เสียหายเสียชีวิตเร็วขึ้น ค่าชดเชยจะมีมูลค่าด้น้อยลงเนื่องจากไม่สามารถเรียกค่าชดเชยความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานที่เกิดต่อจิตใจได้ เนื่องจากผู้เสียหายได้สูญเสียการรับรู้ความเจ็บปวดและความทรมานไปแล้ว แต่จะได้รับเป็นค่าชดเชยตามความพึงพอใจแทน อย่างไรก็ตาม ศาลแห่งรัฐบาลกลางไม่มีข้อกำหนดว่าผู้เสียหายจะต้องเสียชีวิตล่วงหน้าเท่าไรจึงทำให้ค่าชดเชยมีมูลค่าสูงขึ้น ทั้งนี้ ต้องสามารถตรวจสอบความเสียหายได้ชัดเจน
 - ผลที่เกิดขึ้นทางด้านจิตใจ (Relevance of psychological consequences) ถูกนำไปคิดเป็นค่าชดเชยในแนวทางเดียวกับการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นแก่ร่างกาย ตัวอย่างเช่น การเรียกค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและพฤติกรรม เช่น การสูญเสียความสามารถของร่างกาย หรือความบกพร่องทางการพูด เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เกิดจากผู้ละเมิด (Factors on the side of the tort teaser) ได้แก่
- ระดับความผิด (Degree of fault) เป็นปัจจัยแรกที่ต้องนำมาประเมินค่าชดเชย เนื่องจากขนาดของค่าชดเชยจะมากหรือน้อยขึ้นกับการถูกตัดสินว่ามีความผิดในระดับใด
 - สถานภาพทางการเงินของผู้ละเมิด (Fortune) ถูกนำมาพิจารณาในการกำหนดค่าชดเชย โดยถ้าผู้ละเมิดมีฐานะร่ำรวยอาจต้องจ่ายค่าชดเชยมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางการเงินต่ำกว่า เช่นผู้ละเมิดที่มีฐานะยากจนจะไม่กลายเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากการจ่ายค่าชดเชยนั้นให้แก่ผู้เสียหาย

- การละเมิดโดยญาติพี่น้อง (Torts by relatives) ในกรณีที่ญาติพี่น้องทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายจะมีการจ่ายค่าชดเชยระดับต่ำกว่าปกติ
- ความล่าช้าของการจ่ายค่าชดเชย (Delay of payment of the damages) ในกรณีที่เป็นการจ่ายค่าชดเชยความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน ศาลกำหนดให้ต้องจ่ายค่าชดเชยสูงขึ้นเพื่อครอบคลุมความเสียหายด้านจิตใจที่เกิดขึ้น หากผู้ก่อความเสียหายจงใจทำให้เกิดขึ้นอย่างล่าช้า ผู้ละเมิดจะต้องรับผิดชอบความล่าช้าอันเกิดจากบริษัทประกันภัยด้วย
- ค่าชดเชยสำหรับการเสียชีวิตของผู้ใกล้ชิด (Compensation for the death of close relatives) ญาติพี่น้องของผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยความเจ็บป่วยทางจิตใจที่เกิดแก่ตนเองในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิต อย่างไรก็ตาม หากความเจ็บป่วยทางจิตใจนั้นทำให้เกิดการเสื่อมถอยของสุขภาพกาย ญาติพี่น้องคนดังกล่าวก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับค่าชดเชย ตามประมวลกฎหมายข้อ § 823 I BGB รวมไปถึงค่าชดเชยอันเกิดจากความเสียหายที่วัดเป็นตัวเงินไม่ได้ อย่างไรก็ตามมาตรฐานในการกำหนดค่าชดเชยประเภทนี้สูงมาก ผู้เรียกร้องค่าเสียหายจะต้องมีอาการเจ็บป่วยที่จำเป็นต้องเข้ารับการรักษา และจะต้องเป็นญาติสนิท คู่หมั้น คู่สมรส ของผู้เสียชีวิตเท่านั้น

2.1.2 ค่าชดเชยสำหรับความเสียหายเชิงวัตถุ (Special damages: past losses)

1. การสูญเสียรายได้ (Loss of earnings)

ศาลสามารถประเมินการสูญเสียรายได้โดยใช้ทฤษฎีความแตกต่าง (Differenzhypothese) โดยเปรียบเทียบจากสภาพของผู้เสียหายเมื่อได้รับการบาดเจ็บ กับสภาพของผู้เสียหายกรณีที่ไม่ได้รับการบาดเจ็บ หลักการนี้เหมือนกับการคิดการสูญเสียรายได้ที่จะเกิดขึ้นอนาคต และความเสียหายที่คิดเป็นตัวเงินได้

2 การรักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นแล้ว (Past medical care)

2.1 หลักการทั่วไป

การรักษาพยาบาลเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะปกติ หรือทำให้สุขภาพของผู้เสียหายดีขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุดเพื่อบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดแก่ผู้เสียหาย การรักษาพยาบาลนี้รวมถึงการรักษาในหลากหลายรูปแบบที่ไม่ใช่การแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น การฝังเข็ม “ความจำเป็น” ที่จะต้องได้รับการรักษานั้นจะถูกชี้วัดด้วยเกณฑ์มาตรฐานทางการแพทย์ หากแพทย์ได้วินิจฉัยไว้แล้วว่าผู้เสียหายจำเป็นต้องได้รับการรักษา เวชภัณฑ์ หรือปัจจัยอื่นๆ จำเลยมีหน้าที่ชดเชยสิ่งเหล่านั้นให้แก่ผู้เสียหาย แม้ว่าผลสุดท้ายการรักษาเหล่านั้นจะไม่มีประสิทธิภาพหรือเกิดผลในทางลบแก่ผู้เสียหายก็ตาม ทั้งนี้ ถ้าไม่ทำการรักษาผู้เสียหายในปัจจุบันต้องชี้แจงอย่างชัดเจนว่าจะนำเงินค่าชดเชยไปรักษาตัวในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้ละเมิดต้องจ่ายค่าชดเชยส่วนต่างอันเกิดจากการที่ผู้เสียหายต้องเข้ารับการรักษากับเอกชน กับการรักษาภายใต้โครงการบริการสุขภาพของรัฐบาลหากว่าการรักษานั้นจะทำให้สุขภาพของผู้เสียหายฟื้นฟูลกลับสู่สภาพเดิม ซึ่งแพทย์จะเป็นผู้ให้ความเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการทางการแพทย์กับเอกชน การคิดค่าชดเชยยังต้องพิจารณาจากประเภทของการบาดเจ็บ และมาตรฐานการใช้ชีวิตโดยทั่วไปของผู้เสียหาย นอกจากนี้ศาลต้องพิจารณาถึงความจำเป็นของการรักษาในแบบดังกล่าวซึ่ง

จะมีการสอบถามความต้องการของผู้เสียหายประกอบด้วย

2.2 ค่าชดเชยพิเศษขณะอยู่ในโรงพยาบาล (Fringe costs of hospitalization)

ผู้ละเมิดต้องจ่ายเงินเป็นค่าช่วยเหลือและค่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้เสียหายขณะอยู่ในโรงพยาบาล ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายอาจต้องการสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวอื่นๆ เช่น ชุดนอน ชุดคลุมอาบน้ำ รองเท้าแตะ ผู้ละเมิดจะต้องจ่ายเงินตามมูลค่าสิ่งของดังกล่าวเป็นจำนวนเต็ม เว้นแต่ผู้เสียหายจะนำสิ่งของดังกล่าวกลับไปใช้ต่อหลังจากเสร็จสิ้นการรักษาพยาบาล ซึ่งผู้ละเมิดสามารถจ่ายเฉพาะตามสัดส่วนที่ผู้เสียหายใช้ขณะอยู่ในระหว่างการรักษาพยาบาล

3. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (Travel costs)

3.1 ค่าเดินทางสำหรับผู้เสียหาย (Travel expenses of the victim himself)

ผู้เสียหายจะได้รับค่าใช้จ่ายในการเดินทางหากเป็นค่าใช้จ่ายเพียงชั่วคราวชั่วคราว และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต เช่น กรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถขับรถได้เอง ทำให้ต้องใช้บริการขนส่งมวลชนตลอดชีวิต

3.2 ค่าเดินทางสำหรับบุคคลอื่น (Travel expenses of other persons)

ตามหลักกฎหมายของเยอรมันโดยทั่วไปจะไม่จ่ายค่าชดเชยความเสียหายทางอ้อมให้แก่บุคคลที่สาม ในบางกรณีศาลพิจารณาให้จ่ายค่าชดเชยประเภทนี้ให้แก่ผู้เสียหาย เนื่องจากเห็นว่าการที่ญาติเดินทางไปเยี่ยมผู้เสียหายที่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลเป็นการพลบขวัญ และการให้กำลังใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติอยู่แล้ว แต่ในกรณีที่จำเป็นที่ญาติจะต้องเดินทางไปเยี่ยมผู้เสียหายนั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริงๆ ทั้งการชดเชยจะพิจารณาถึงประเด็นต่อไปนี้

1) ความจำเป็นในการเยี่ยมผู้เสียหาย (Necessity of travels/visits)

การเดินทางไปพบผู้เสียหายโดยบุคคลอื่นนั้นจะได้รับค่าชดเชยก็ต่อเมื่อการเดินทางนั้นถูกพิจารณาว่า “จำเป็นในทางการแพทย์” และเป็นประโยชน์ในการฟื้นฟูสุขภาพของผู้เสียหาย

2) ขอบข่ายของคำว่า “ญาติพี่น้อง” (relatives)

การประเมินค่าชดเชยสำหรับญาติพี่น้องที่เดินทางมาเยี่ยมผู้เสียหาย พิจารณาจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและความสัมพันธ์เชิงจิตใจระหว่างญาติพี่น้องและผู้เสียหาย ดังนั้นการประเมินค่าชดเชยสำหรับญาติพี่น้องที่เดินทางมาเยี่ยมผู้เสียหาย จะพิจารณาจาก “ความจำเป็นในทางการแพทย์” เป็นอันดับแรก

3) ความถี่ของการมาเยี่ยม (Frequency of visits)

การกำหนดความถี่ของการมาเยี่ยม อ้างอิงจากความจำเป็นทางการแพทย์และความหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเดินทางมาเยี่ยมผู้เสียหาย แต่สามารถพิจารณาได้จากอายุของผู้เสียหาย ลักษณะอาการบาดเจ็บ สิ่งแวดล้อมที่ผู้เสียหายอาศัยอยู่ ความใกล้ชิดระหว่างผู้มาเยี่ยมกับผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการเดินทางมาเยี่ยมแต่ละครั้ง เป็นต้น ซึ่งศาลจะพิจารณาตามความเหมาะสม

ค่าใช้จ่ายที่สามารถชดเชยให้ได้ (compensable costs) สำหรับบุคคลอื่นในการมาเยี่ยมผู้เสียหาย ได้แก่

1) ค่าเดินทาง (Travel costs) การชดเชยให้กับญาติผู้เสียหาย พิจารณาจากระยะทางในการ

เดินทางมาเยี่ยม ในบางครั้งให้การชดเชยในกรณีเดินทางมาเยี่ยมโดยเครื่องบินได้

2) ที่พักอาศัยแบบค้างคืน (Overnight accommodation) กำหนดให้การชดเชยในกรณีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น

3) ค่าอาหาร (Costs of meals) ได้รับการชดเชยในกรณีที่ค่าอาหารที่รับประทานแพงกว่าค่าอาหารที่รับประทานในที่อยู่อาศัยของผู้เสียหาย

4) การสูญเสียรายได้ (Loss of earnings) กำหนดให้การชดเชยได้แต่ผู้ที่ได้รับการชดเชยต้องหลีกเลี่ยงการสูญเสียรายได้นั้น โดยจะให้ในกรณีที่เป็นการสูญเสียรายได้ต่อเนื่องหรือการสูญเสียกำไร แต่จะไม่ชดเชยรายได้บางอย่าง เช่น ความเครียดที่เพิ่มขึ้นจากการทำงาน การสูญเสียโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง ความจำเป็นที่จะต้องเลื่อนการเปิดกิจการ การชดเชยเวลาที่สูญเสียไป เป็นต้น

5) การนำเงินชดเชยที่ได้รับไปใช้โดยอิสระ (Freedom of the victim to dispose of the money paid) ผู้เสียหายสามารถนำเงินชดเชยให้ญาติหรือตนเองได้โดยไม่มีการบังคับ ยกเว้นในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กเล็ก ผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมทางกฎหมายสามารถเรียกค่าชดเชยสำหรับบุตรหรือนำเงินค่าชดเชยนั้นไปใช้จ่ายภายในครอบครัวต่อไปได้

4. ความช่วยเหลือและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (Aids and equipment)

การกำหนดให้ชดเชยผู้เสียหายสำหรับค่าใช้จ่ายของเครื่องใช้ต่างๆ หรือกำลังจะซื้อในอนาคต โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาความจำเป็นที่จะต้องซื้อเครื่องใช้เหล่านั้น

5. ค่าที่พักอาศัย (accommodation)

ผู้ละเมิดจะต้องจ่ายค่าชดเชยหากมีการปรับปรุงที่พักอาศัยของผู้เสียหายตามความจำเป็นอันเนื่องมาจากการบาดเจ็บ หรือในกรณีที่ผู้เสียหายต้องย้ายที่อยู่ใหม่ซึ่งเหมาะสมกับสภาพสุขภาพของผู้เสียหายมากกว่าที่อยู่เดิม ผู้ละเมิดจะต้องชดเชยทั้งค่าใช้จ่ายในการย้ายที่อยู่และค่าเช่าที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นจากที่อยู่เดิมของผู้เสียหาย ความซับซ้อนของปัญหาเกิดขึ้นเมื่อผู้เสียหายต้องการซื้อที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ ซึ่งโดยหลักการถือเป็นหน้าที่ของผู้ละเมิดที่ต้องชดเชยในส่วนนี้ด้วย แต่ผู้ละเมิดไม่จำเป็นต้องจ่ายเป็นมูลค่าเต็ม โดยผู้ละเมิดเพียงต้องจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้ผู้เสียหายใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ต้องมอบที่อยู่อาศัยใหม่นั้นให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น ค่าชดเชยที่ผู้ละเมิดต้องจ่ายให้ผู้เสียหายมีค่าเท่ากับค่าใช้จ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์นั้น หักด้วยราคาของอสังหาริมทรัพย์นั่นเอง

2.1.3 ค่าชดเชยความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่ดีค่าเป็นเงินได้ (Future pecuniary losses)

1. การสูญเสียในอนาคตที่คิดเป็นตัวเงินได้ (Future pecuniary losses)

การชดเชยการสูญเสียในอนาคตใช้หลักการทฤษฎีความแตกต่าง (differential method) เพื่อพิจารณาว่า “สภาพของผู้เสียหายจะเป็นอย่างไรหากไม่ได้รับการบาดเจ็บจากการละเมิด” โดยความแตกต่าง (difference) ในที่นี้คือความเสียหาย (disadvantage) ที่ผู้เสียหายได้รับจากการละเมิด

1.1 การจ่ายค่าชดเชยเป็นงวด (Periodic payments)

การสูญเสียรายได้ในอนาคต กำหนดให้มีการชดเชย 2 รูปแบบ คือ

1) การจ่ายค่าชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปในอนาคตเป็นรายงวด เช่น รายเดือน รายปี ซึ่งค่าชดเชยนี้จะครอบคลุมรายได้ที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปในอนาคต การประเมินรายได้ที่ต้องสูญเสียไปศาลจะประเมินโดยการประมาณการอัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของผู้เสียหายซึ่งแตกต่างกันตามอายุของผู้เสียหาย โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ได้รับความเสียหายไปจนถึงช่วงเวลาที่ผู้เสียหายออกจากงานนั้น ซึ่งหากระบุไม่ได้จะกำหนดให้เป็นอายุ 65 ปี

สำหรับรายได้ที่สูญเสียไป จำแนกได้เป็น 2 แบบ คือ 1) รายได้ที่ผู้เสียหายได้รับถ้าหากไม่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย และ 2) อัตราค่าจ้าง/เงินเดือนในตลาดแรงงาน แยกตามอาชีพ ซึ่งรวมถึงการชดเชยรายได้สำหรับแม่บ้านที่ทำงานบ้านด้วย ทั้งนี้ ศาลเยอรมันกำหนดให้มีวิธีการคำนวณค่าชดเชย 2 แบบ ซึ่งให้ผลลัพธ์เหมือนกันทุกประการ คือ

- วิธี “Bruttolohnmethode” การคิดจากรายได้เบื้องต้น (gross income) ที่ผู้เสียหายคาดว่าจะได้รับ หักด้วยค่าใช้จ่ายที่ควรจะต้องเกิดแก่ผู้เสียหายหากผู้เสียหายยังอยู่ในฐานะลูกจ้าง
- วิธี “Nettolohnmethode” การคิดจากเงินได้สุทธิ (net income) รวมกับการใช้จ่ายที่ผู้เสียหายในฐานะลูกจ้างต้องจ่ายอยู่ปกติในปัจจุบัน คือภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือเงินประกันสังคม

2) ค่าชดเชยรายได้สำหรับความต้องการขั้นพื้นฐานที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียหายเนื่องจากการถูกละเมิด มีความยากในการประเมินมูลค่าที่ชัดเจน เนื่องจากค่าชดเชยดังกล่าวไม่คงที่ในแต่ละเดือนโดยศาลจะคิดเป็นค่าชดเชยเฉลี่ยของแต่ละเดือนให้ผู้เสียหาย ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ต่อศาลว่าจำเป็นต้องได้รับค่าชดเชยอะไรบ้าง หากการชดเชยนั้นไม่สามารถประเมินได้ ณ วันพิจารณาตัดสิน ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอประเมินค่าชดเชยในภายหลัง นอกจากนี้ ถ้าสุขภาพหรือสภาวะทางการเงินของผู้เสียหายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากศาลได้ตัดสินให้ผู้เสียหายได้รับค่าชดเชยแล้ว ผู้เสียหายและผู้ละเมิดสามารถยื่นขอเปลี่ยนแปลงคำตัดสินได้

1.2 การจ่ายค่าชดเชยเป็นเงินก้อน (Compensation by means of a lump sum)

การจ่ายค่าชดเชยเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับค่าชดเชยเป็นเงินก้อนที่เหมาะสมซึ่งเทียบเท่ากับการจ่ายค่าชดเชยแบบเป็นงวด ถ้าหากมีการจ่ายค่าชดเชยไปแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงมูลค่าการชดเชยได้อีก ปัจจัยที่นำมาคิดค่าชดเชยเริ่มต้น (Multiplicand) ได้แก่ รายได้ที่สูญเสียและค่าชดเชยอันเกิดจากการต้องการพื้นฐานที่เพิ่มขึ้น ค่าชดเชยที่เริ่มต้นนี้จะถูกนำมาคูณกับตัวคูณ (Multiplier) ซึ่งคิดจากรายได้ที่คาดว่าจะผู้เสียหายจะได้รับจากการลงทุนในค่าชดเชยที่เป็นก้อน และหักออกด้วยความเสี่ยงอื่นๆที่อาจเกิดขึ้น รายได้เฉลี่ยจากค่าชดเชยเป็นก้อนนั้นมักอยู่ที่ระหว่างร้อยละ 5 ถึง 5.5 ต่อปี

2. การสูญเสียรายได้ (Loss of earnings)

การทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียง ค่าชดเชยที่ผู้เสียหายควรได้รับ คือความแตกต่างระหว่างสภาวะทางการเงินของผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บเปรียบเทียบกับสภาวะทางการเงินของผู้เสียหายหากไม่ได้รับการบาดเจ็บ

2.1 หลักการ (Principle)

1) การสูญเสียที่เป็นรูปธรรม (Concrete loss/damage)

การชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายในรูปตัวเงิน ซึ่งหักภาษี เงินประกันสังคม และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งผู้เสียหายไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจ่าย ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะไม่ได้รับการชดเชยหากพบว่า ผู้เสียหายต้องสูญเสียรายได้อยู่แล้ว เช่น มีแนวโน้มว่าจะถูกให้ออกจากงาน หรือบริษัทล้มละลาย เป็นต้น

2) ผู้เสียหายมีส่วนรับผิดชอบร่วม (Contributory fault)

ผู้เสียหายไม่มีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยเต็มอัตราหากผู้เสียหายไม่พยายามที่จะหางานใหม่เพื่อบรรเทาการสูญเสียรายได้ของตน โดยศาลมีวิธีการประเมินค่าชดเชยจากการพิจารณาสถานการณ์แวดล้อมของผู้เสียหาย เช่น พื้นฐานทางครอบครัว ประเภทของการบาดเจ็บ อายุ ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะของผู้เสียหาย เพื่อประเมินว่าผู้เสียหายสามารถทำงานเพื่อบรรเทาการสูญเสียของตนได้หรือไม่ ซึ่งศาลสามารถบังคับให้ผู้เสียหายเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญในงานใหม่ หากผู้เสียหายไม่ทำงานใดๆ ที่ศาลพิจารณาว่าเหมาะสมเพื่อเป็นการบรรเทาความสูญเสีย ศาลจะประเมินค่าชดเชยโดยคิดเสมือนว่าผู้เสียหายยังมีรายได้จากงานที่ศาลคิดว่าเขาสามารถทำได้ ในทางตรงข้าม หากผู้เสียหายทำงานใหม่ที่ศาลไม่ได้พิจารณาว่าเหมาะสมต่อผู้เสียหายเพื่อเป็นการบรรเทาความสูญเสีย ศาลจะไม่คำนึงถึงรายได้ที่ผู้เสียหายได้รับจากการทำงานดังกล่าวในการประเมินค่าชดเชย

3) หลักฐาน (Evidence)

ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ว่าตนเองควรต้องทำงานนั้นๆ ในอนาคต และระบุรายได้ที่ควรได้รับ หากไม่ได้รับบาดเจ็บ ในประเทศเยอรมันในปัจจุบันยังไม่มี การชดเชยสำหรับโอกาสใดๆ ที่จะสูญเสียไปในอนาคต (Lost chances) การประเมินว่าผู้เสียหายจะเผชิญกับการสูญเสียในอนาคตหรือไม่นั้น ไม่ควรจะวัดด้วยการตรวจสอบหลักฐานจากผู้เสียหายอย่างเข้มงวดซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อผู้เสียหายเอง ถ้าการบาดเจ็บของผู้เสียหายทำให้สูญเสียรายได้ในอนาคต ศาลต้องถือว่ามาตรฐานการตรวจสอบนั้นเข้มงวดเกินไปจนเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ละเมิด ทั้งที่ในความเป็นจริงผู้ละเมิดมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบการบาดเจ็บและอุปสรรคที่มีอยู่ในการพิสูจน์ความสูญเสียของผู้เสียหาย ในทางตรงกันข้าม ผู้ละเมิดหรือจำเลยมีสิทธิ์ที่จะหาหลักฐานมาเพื่อแย้งว่าผู้เสียหายต้องมีความสูญเสียดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่แล้วในอนาคต เช่น ผู้เสียหายอาจจะไม่ได้ทำงานนั้นๆ อยู่แล้วในอนาคต หรือผู้เสียหายควรจะต้องมีรายได้น้อยกว่าที่เขาอ้างในคำให้การต่อศาล เป็นต้น

นอกจากนี้ หากผู้เสียหายไม่ได้ทำงานใดๆ ก่อนที่จะประสบอุบัติเหตุ ผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าตนเองจะมีงานทำอย่างแน่นอนในอนาคตหากไม่ประสบอุบัติเหตุ โดยจะต้องระบุลักษณะงานที่แน่นอนที่ผู้เสียหายคาดว่าจะทำได้ และศาลจะกำหนดค่าชดเชยให้สอดคล้องกับตำแหน่งงานที่ผู้เสียหายอ้างถึง อีกทั้งศาลต้องพิจารณาถึงค่าจ้างหรือรายได้อื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับจากการทำงานนั้นมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นหรือไม่ ค่าชดเชยสามารถเพิ่มขึ้นหรือลดลงในภายหลังได้ หากพบหลักฐานสนับสนุนหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.2 ปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้น (Particular problems) ได้แก่

1) การเลื่อนตำแหน่งและรายได้ที่เพิ่มขึ้นในอนาคตของผู้เสียหาย (Promotion and substantially increased earnings in the future)

หากผู้เสียหายอ้างว่าตนเองจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงานหรือมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ศาลต้องพิจารณาความรู้ความเชี่ยวชาญและประวัติการทำงานของผู้เสียหายเพื่อตัดสินว่าสิ่งที่ผู้เสียหายอ้างนั้นน่าจะเป็นจริงหรือไม่ อย่างไรก็ตามแม้ผู้เสียหายจะเป็นผู้ที่มีประวัติการทำงานไม่ดี สามารถอ้างว่าตนเองน่าจะได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งผู้เสียหายต้องมีข้อมูลหรือหลักฐานมาสนับสนุน เช่น ความพยายามที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เป็นต้น หากผู้เสียหายล้มเหลวที่จะเรียกร้องสิทธิ์ดังกล่าว ยังสามารถเรียกร้องค่าชดเชยรายได้เพิ่มขึ้นหากผู้เสียหายสามารถชี้ให้ศาลเห็นว่าเขาสามารถประสบความสำเร็จในงานดังกล่าวได้แม้จะได้รับบาดเจ็บอยู่ นอกจากนี้ ศาลสามารถอาศัยหลักฐานที่เป็นข้อตกลงร่วม (collective agreement) หรือข้อกฎหมายเกี่ยวกับลูกจ้างของรัฐซึ่งได้ระบุความสัมพันธ์ระหว่างอัตราเงินเดือนที่เพิ่มขึ้นหรือการเลื่อนตำแหน่งกับอายุหรือความอาวุโสของพนักงานเป็นแนวทางในการพิจารณาค่าชดเชยทั้งหมดที่ถูกกล่าวถึงในหัวข้อนี้

2) เด็กและผู้ฝึกหัดงาน (Children and apprentices)

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กและต้องการเรียกร้องค่าชดเชย ผู้เสียหายจะต้องจัดเตรียมข้อมูลเพื่อสนับสนุนการฟ้องร้อง เช่น ระดับผลการเรียนในโรงเรียน หรือคุณภาพของผลงานขณะที่อยู่ในช่วงฝึกงานก่อนที่ผู้เสียหายจะได้รับบาดเจ็บ รวมไปถึงทักษะ ความสนใจ และแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพของผู้เสียหาย อย่างไรก็ตามหากผู้เสียหายไม่มีข้อมูลใดๆ ของตนเพื่อใช้สนับสนุนการฟ้องร้อง ศาลอาจใช้ข้อมูลการทำงานของผู้ปกครอง หรือพี่น้องของผู้เสียหายมาประกอบได้ ศาลจะปฏิเสธการฟ้องร้องค่าชดเชยในกรณีที่ผู้เสียหายยังไม่เคยประกอบหน้าที่การงานใดๆ มาก่อน หรือมีความไม่แน่นอนในการคาดการณ์หน้าที่การงานของผู้เสียหายในอนาคตได้

3) กรณีที่ผู้เสียหายเป็นเจ้าของกิจการ (Self-employed persons)

ค่าชดเชยจะประเมินมาจากกำไรจากการทำธุรกิจที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปซึ่งสามารถคาดการณ์ได้โดยอาศัยข้อมูลผลประกอบการในปีที่ผ่านมา ผู้เสียหายจะต้องนำเสนอหลักฐานให้ศาลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นงบดุล บัญชีกำไรขาดทุน หนังสือแจ้งการประเมินภาษีเงินได้ ใบเสียภาษีย้อนหลัง หนังสือแจ้งภาษีส่งหน้า ตัวเลขแสดงยอดขายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะเป็นหลักฐานที่ใช้ประเมินค่าชดเชยประเภทนี้ได้ นอกจากนี้ ศาลจะไม่กำหนดค่าชดเชยให้สำหรับผลกำไรจากการดำเนินธุรกิจอันเกิดจากการจ้างผู้ทดแทนนั้น อีกทั้งผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกค่าชดเชยตามราคาตลาด (market price) ที่เทียบเท่ากับการจ้างผู้ทดแทน อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายจะได้รับเพียงค่าชดเชยที่เท่ากับรายได้สุทธิ เพราะถือว่าครอบครัวหรือเพื่อนของผู้เสียหายไม่มีหน้าที่จะต้องเสียภาษีหรือเงินประกันสังคมใดๆ

ผู้เสียหายก็มีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปหากผู้เสียหายสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้เสียหายมีโอกาที่จะทำกำไรจากธุรกิจนั้นได้ในอนาคตโดยอาศัยเครือข่ายทางธุรกิจ (business connection) แต่เครือข่ายดังกล่าวได้ถูกทำลายไปอันเนื่องมาจากการบาดเจ็บของเขา โดยผู้เสียหายจะต้องยื่นหลักฐานต่อศาล เช่น การจัดตั้งเครือข่ายธุรกิจ ใบคำสั่งซื้อสินค้าหรือบริการ เป็นต้น

4) กรณีผู้เสียหายเป็นหญิง (Female claimants)

ปัจจัยที่ศาลต้องพิจารณาเพื่อประเมินค่าชดเชย มี 2 ปัจจัยหลัก คือ

1) ศาลจะต้องพิจารณาว่าผู้เสียหายที่เป็นหญิงที่ทำงานเป็นแม่บ้านได้สูญเสียรายได้ไปจริงๆ หรือไม่ และหากมีการสูญเสียรายได้ไปจริงจะมีการคำนวณรายได้ที่เสียไปอย่างไร

2) ศาลจะต้องตรวจสอบว่าผู้เสียหายที่เป็นหญิงจะต้องเลิกทำงานโดยสิ้นเชิง หรือทำงานนอกเวลา หรืออยู่ในระหว่างการพักการทำงานเพื่อคลอดและเลี้ยงดูบุตร โดยจะแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

- แม่บ้าน (Housewife) ศาลแห่งรัฐบาลกลางกำหนดว่าแม่บ้านสามารถเรียกร้องค่าชดเชยการสูญเสียรายได้หากไม่สามารถทำงานบ้านได้ ซึ่งถือเป็นความสูญเสียในเชิงเศรษฐศาสตร์เช่นเดียวกับอาชีพอื่น แต่จะไม่ได้รับการชดเชยหากการปฏิบัติภาระดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเนื่องด้วยภาวะผูกพันตามกฎหมาย เช่น หน้าที่งานบ้านที่ไม่ได้เกิดจากสถานภาพสมรส หรือ หน้าที่ดูแลหลานชายอันเกิดจากความสมัครใจของยาย เป็นต้น การประเมินค่าชดเชยจะอาศัยตาราง Schulz-Borck and Hoffmann ซึ่งจะให้ข้อมูลระยะเวลาที่ผู้เสียหายต้องทำงานที่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว มาตรฐานการใช้ชีวิต ช่วงเวลาที่ต้องการให้มีผู้ทดแทน และราคาในตลาดของการว่าจ้างผู้ทดแทน ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าชดเชยเป็นรายได้เบื้องต้นซึ่งได้รวมเงินประกันสังคมไว้ด้วย แต่หากผู้เสียหายไม่ได้จ้างผู้แทน ผู้เสียหายจะมีสิทธิ์เรียกค่าชดเชยเท่ากับรายได้สุทธิเท่านั้น
- ผู้เสียหายที่ตั้งครรภ์และเลี้ยงดูบุตร (Pregnancy and child care) สามารถเรียกร้องค่าชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปได้ เพราะตามกฎหมายแรงงานการลาคลอดจะได้รับเงินชดเชยด้วย สำหรับผู้เสียหายที่เป็นหญิงหลังคลอดบุตรมีสิทธิ์จะได้รับค่าชดเชยเนื่องจากการสูญเสียรายได้หากปรากฏว่าผู้เสียหายทำงานเพื่อหารายได้พร้อมกับการดูแลบุตรในเวลาเดียวกันได้ ซึ่งผู้เสียหายจะต้องแสดงหลักฐานสนับสนุนว่าตนเองสามารถอยู่ในหน้าที่การงานและเลี้ยงดูบุตรไปพร้อมๆ กันได้ เช่น การส่งบุตรไปที่ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก นอกจากนี้ แม้ว่าผู้เสียหายที่เป็นหญิงต้องหยุดพักจากการทำงานเพื่อมาเลี้ยงดูบุตรสามารถเรียกร้องค่าชดเชยรายได้ในฐานะแม่บ้าน

5) บุคคลสำคัญในธุรกิจจดทะเบียน (Key man in an incorporated business)

บริษัทหรือห้างร้านใดๆ ไม่มีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยการสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic loss) เนื่องจากกฎหมายระบุว่าผู้ถูกละเมิดเท่านั้นจึงมีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยการสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการถูกละเมิด

3. การรักษาพยาบาลในอนาคต (Future medical care)

ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตเป็นรายปี อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายมีความจำเป็นและเหตุผลที่เหมาะสมต่อศาลสามารถขอรับค่าชดเชยเป็นเงินก้อนได้ โดยต้องพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการรักษาพยาบาลที่เหมาะสม (What care is adequate?)

การพิจารณารูปแบบการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมและเพียงพอขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้เสียหาย ซึ่งคำนึงถึงศักดิ์ศรี (dignity) สิทธิในการได้รับการชดเชยที่เพียงพอ (right to adequate compensation) และความจำเป็นในการรักษา ทั้งนี้ การรักษาพยาบาลที่เหมาะสมไม่ได้หมายถึงการรักษาพยาบาลที่ดีที่สุด (optimal care) ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าชดเชยเพื่อรักษาพยาบาลภายในบ้าน แม้ว่าค่าชดเชยจะสูงกว่าการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลก็ตาม เพราะมีผลดีต่อผู้เสียหายในเชิงจิตใจ (personal and emotional benefits)

3.2 การคำนวณค่ารักษาพยาบาล (How are the costs of care calculated?) สามารถประเมินได้ 2 แบบ ดังนี้

1) ประเมินค่ารักษาพยาบาลโดยผู้เชี่ยวชาญ (Professional care) คือ เงินเดือน/ค่าจ้างผู้ที่ทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้เสียหาย โดยครอบคลุมไปถึงภาษีและเงินประกันสังคมที่บุคคลดังกล่าวต้องจ่ายด้วย การประเมินการชดเชยจากรายได้ที่ผู้ทำหน้าที่รักษาพยาบาล/ดูแลผู้เสียหายอ้างอิงมูลค่าในตลาดของการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นมูลค่าการชดเชยสูงสุดที่ผู้ละเมิดจะต้องจ่าย

2) ค่ารักษาพยาบาลโดยสมาชิกในครอบครัว (Family care) ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยการรักษาพยาบาลโดยยึดความต้องการพิเศษ (special needs) ของผู้เสียหายเป็นเกณฑ์ในการประเมินค่าชดเชย การอ้างอิงค่าชดเชยจากครอบครัวของผู้เสียหายจะไม่ทำให้ค่าชดเชยที่ผู้เสียหายควรได้รับมีมูลค่าลดลง โดยค่าชดเชยซึ่งเป็นค่าการรักษาพยาบาล/ดูแลโดยบุคคลในครอบครัวจะประเมินจากรายได้ที่บุคคลดังกล่าวควรจะได้รับหักออกด้วยภาษีและเงินประกันสังคมเนื่องจากถือว่าบุคคลเหล่านั้นไม่ได้มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายเงินดังกล่าว นอกจากนี้ค่าชดเชยยังรวมถึงเงินบำนาญที่บุคคลดังกล่าวควรจะได้รับด้วย

ค่าเสียหายจากการรักษาพยาบาล/ดูแลจาก 2 แบบ อาจมีมูลค่าเท่ากับ หรือใกล้เคียงกัน ถ้าการดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพที่เทียบเคียงได้กับการดูแลโดยบุคคลในครอบครัว ซึ่งการดูแลโดยครอบครัวจะมีความผูกพันทางอารมณ์หรือทางจิตใจ (Emotional or psychological attachment) และความช่วยเหลือที่ผู้เสียหายจะได้รับซึ่งเฉพาะคนใกล้ชิดเท่านั้น

4. ผู้เสียหายมีภาระผูกพันที่ต้องนำค่าชดเชยไปใช้ในการรักษาพยาบาลหรือจะนำค่าชดเชยไปใช้ในทางใดๆ ได้ (Is the victim bound to use the money he has received for adequate care, or can he do with it as he likes?)

ผู้เสียหายจะสามารถนำค่าชดเชยที่ได้รับไปใช้ในทางที่ระบุไว้ต่อศาลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่กำหนดไว้ (case law) หรือการพิจารณาของศาล ทั้งนี้ ผู้เสียหายมีสิทธิ์ที่จะเก็บเงินชดเชยเหล่านั้นไว้และมีสิทธิ์นำเงินไปใช้ในทางใดๆ ได้ตามความต้องการของผู้เสียหาย อีกทั้งค่าชดเชยสำหรับการดูแลโดยครอบครัว กฎหมายกำหนดให้ค่าชดเชยที่ผู้เสียหายได้รับถือเป็นเงินกองกลางของครอบครัว ไม่ได้แบ่งแยกให้เป็นของแต่ละบุคคล

5. ค่าชดเชยอื่นๆ (Other potential heads of damage) ได้แก่

- การดูแลและรักษาสุขภาพโดยวิธีการผ่าตัดและการรักษาพยาบาลหลังการบาดเจ็บ เช่น ค่าอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ เวชภัณฑ์ ค่าตรวจสุขภาพ เป็นต้น
- การบรรเทาอาการเสื่อมถอยของสุขภาพกายและจิตใจ เช่น ค่าพักผ่อน ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมและค่าทดแทนอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ เช่น แก้อักรถเข็น ลิฟต์ในบ้าน แวนตา เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น
- การสูญเสียที่เกิดต่อหน้าที่การงาน เช่น การสูญเสียรายได้ การฝึกอบรมพิเศษ เป็นต้น
- ความต้องการพื้นฐานที่เพิ่มขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าเช่าที่พักอาศัยที่เพิ่มขึ้น ค่าเดินทางที่เพิ่มขึ้น ค่าเดินทางรับส่งบุตรระหว่างสถานรับเลี้ยงเด็กกับบ้าน เป็นต้น

6. การสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร (The lost years)

การสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควรมีผลต่อการประเมินค่าชดเชย 2 ประการ คือ

1) ค่าชดเชยความเสียหายที่วัดเป็นเงินไม่ได้ (non-pecuniary damage) จะน้อยลงตามอายุของผู้เสียหายที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากค่าชดเชยมีความมุ่งหมายเพื่อชดเชยความเจ็บป่วยและความทุกข์ทรมานของผู้เสียหาย ในบางกรณีศาลกำหนดค่าชดเชยเป็นรายเดือนโดยประเมินค่าชดเชยจากคุณภาพชีวิตของผู้เสียหาย

2) ค่าชดเชยรายได้ที่ต้องสูญเสียไปในอนาคต (loss of earnings) จะถูกชดเชยให้เป็นงวดๆ จนกว่าผู้เสียหายจะเสียชีวิต

2.2 ประเทศอังกฤษ

2.2.1 ค่าชดเชยทั่วไป

การชดเชยความเสียหายจากการละเมิดตามกฎหมายอังกฤษเป็นการชดเชยเพื่อกลับไปสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียง โดยการชดเชยในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน รวมถึงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ซึ่งจะไม่มีการจ่ายค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ว่าการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยของผู้เสียหายจะร้ายแรงเท่าใด หากความเสียหายนั้นเกิดขึ้นโดยเจตนาของผู้ละเมิด มิได้เกิดจากความประมาท ศาลบังคับให้จ่ายค่าเสียหายที่เรียกว่า “ค่าเสียหายส่วนเพิ่ม (Aggravated damage)” แต่เป็นกรณีที่เกิดขึ้นได้น้อย และศาลไม่สนับสนุนให้ผู้เสียหายอ้างความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการจงใจของผู้ละเมิดเพียงเพื่อขอค่าชดเชยเพิ่ม

1. แนวคิดเรื่องค่าชดเชยแบบทั่วไป (General damages)

การชดเชยความเสียหายที่สามารถชดเชยให้แก่ผู้บาดเจ็บ/เจ็บป่วย เพื่อชดเชยความเจ็บปวด ความทรมาน หรือการสูญเสียความสะดวกสบาย ซึ่งในกฎหมายอังกฤษค่าเสียหายจะรวมเป็นเงินก้อนเดียว

1.1 ความเจ็บปวดและความทรมาน (pain and suffering)

ความเสียหายที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้ผู้เสียหายได้รับความเจ็บป่วยและทรมาน ซึ่งศาลจะต้องรวบรวมหลักฐานโดยละเอียดเพื่อหาสาเหตุและให้การชดเชยด้านจิตใจ โดยการตั้งคำถามเพื่อทราบถึงผลกระทบที่เกิดต่อจิตใจของผู้เสียหาย ดังเช่น

- ผู้เสียหายตระหนักว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนเองและทำให้เกิดความหวาดกลัวหรือไม่
- ผู้เสียหายได้อดทนต่อความเจ็บปวดมานานเท่าไร

ทั้งนี้ ศาลไม่ได้กำหนดความหมายที่ชัดเจนระหว่างคำว่าความเจ็บปวดและความทรมาน และไม่มี การจ่ายค่าชดเชยหากผู้เสียหายเสียชีวิตหรือไม่รู้สึกถึงความเจ็บปวด ซึ่งค่าเสียหายนี้จะไม่คำนึงถึงสถานะทางการเงินหรือสถานะทางสังคมของผู้เสียหาย

1.2 การสูญเสียความสะดวกสบาย (loss of amenity)

ความเสียหายจากการสูญเสียความสะดวกสบาย ได้แก่ การสูญเสียประสาทสัมผัสทั้งห้า การสูญเสียกิจกรรมทางเพศ ความบกพร่องในชีวิตสมรส และการสูญเสียวันหยุดพักผ่อน ทั้งนี้ การนำข้อมูลพื้นฐานของผู้เสียหายมาใช้ในการคิดค่าชดเชยส่วนนี้ ได้แก่ อายุ รูปแบบการใช้ชีวิต จุดมุ่งหมายของชีวิต การคาดหวัง การไร้ความสามารถของผู้เสียหายก่อนได้รับการบาดเจ็บ/เจ็บป่วย ดังนั้น ถ้าเป็นบุคคลที่สุขภาพแข็งแรงได้รับความเสียหายจนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ ถือว่ามีความสูญเสียมากกว่าบุคคลที่มีอายุมาก และมีรูปแบบการใช้ชีวิตแบบอยู่ประจำที่ ซึ่งคณะกรรมการกฎหมายของอังกฤษได้พยายามปรับปรุงอัตราค่าชดเชยในปัจจุบันให้มีความเหมาะสม

2. การประเมินค่าชดเชยแบบทั่วไป (The assessment concept of general damages)

การชดเชยที่ศาลกำหนดให้จะไม่มิตัวเลขที่แน่นอน จะแตกต่างกันในแต่ละคดี โดยศาลจะอาศัยหลักฐานต่างๆ ประกอบการพิจารณา ดังนั้น ผู้เสียหายต้องพิจารณาถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

- เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างไร
- ระดับผลกระทบต่อผู้เสียหายมีมากน้อยเท่าไร
- ผู้เสียหายจะต้องเข้ารับการรักษายาแบบไหน และระยะเวลานานเท่าไร
- ผลกระทบที่รุนแรงที่สุดที่ผู้เสียหายได้รับ
- ผู้เสียหายมีอาการบาดเจ็บ/เจ็บป่วยใดบ้าง
- การไร้ความสามารถหรือความพิการใดๆ ของผู้เสียหาย
- ผลที่สืบเนื่องจากความพิการดังกล่าว ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติมากเพียงใด (ถ้ามี) นับจนถึงวันที่พิจารณาคดี
- ผลที่สืบเนื่องจากความพิการดังกล่าว ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติในอนาคตได้มากเพียงใด

3. การเจ็บป่วยทางจิตใจ (Psychiatric injury)

ศาลประเทศอังกฤษประเมินค่าชดเชยที่ต้องชดใช้ โดยพิจารณาว่าผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายลำดับที่ 1 (primary victim) หรือผู้เสียหายลำดับที่ 2 (secondary victim) ซึ่งค่าชดเชยประเภทนี้จะไม่ชดเชยสำหรับ

ความเสียหายอันเกิดจากการบาดเจ็บหรือการเสียชีวิตญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิดของผู้เสียหาย

3.1 ผู้เสียหายลำดับที่ 1

ผู้เสียหายลำดับที่ 1 หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านจิตใจหลังจากได้รับความเสียหายโดยตรง ซึ่งผู้เสียหายอาจได้รับการบาดเจ็บทางกาย หรืออยู่ในภาวะหวาดกลัวการบาดเจ็บนั้น ดังนั้นผู้เสียหายลำดับที่ 1 ที่ได้รับบาดเจ็บทางกายอันเป็นผลมาจากความประมาทของผู้อื่น ควรเรียกค่าเสียหายเพื่อชดเชยผลกระทบด้านจิตใจด้วย

3.2 ผู้เสียหายลำดับที่ 2

ผู้เสียหายลำดับที่ 2 หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านจิตใจอันเนื่องมาจากการเข้าไปมีส่วนรู้เห็นหรือรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับความเสียหายนั้นๆ ซึ่งอาจได้เห็นกับตาตนเอง หรือรับทราบทางสื่อต่างๆ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าชดเชยจากผลกระทบทางจิตใจจากการรับรู้จากสื่อต่างๆ ทั้งนี้ ผู้เสียหายลำดับที่ 2 ต้องมีความสัมพันธ์กับผู้เสียหาย ซึ่งอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อน หรือนายจ้างกับลูกจ้าง

4. การสูญเสียชีวิตสมรสที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต (Loss of marriage prospects)

การสูญเสียเหล่านี้ ได้แก่ การบาดเจ็บของอวัยวะสืบพันธุ์ การเสียโฉม ตัวอย่างเช่นผู้เสียหายที่เป็นหญิงสาวจะเรียกค่าชดเชยได้ง่ายในกรณีที่เกิดแผลเป็นบนใบหน้าทำให้เกิดความอับอายแก่ผู้เสียหาย

5. การสูญเสียงานที่พึงพอใจ (Loss of congenial employment)

ผู้เสียหายอาจสูญเสียงานที่ตนเองต้องการ (fulfilling) และเป็นที่พึงพอใจ (satisfying) โดยสามารถรับค่าชดเชยจากการสูญเสียประเภทนี้ได้ ไม่จำเป็นว่าทุกงานที่ผู้เสียหายสูญเสียจะเป็นงานที่พึงพอใจสำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินค่าชดเชยนี้ คือ เป็นงานที่ตรงกับความต้องการ (fulfillment) และเป็นที่พึงพอใจ (satisfaction) และผูกพันต่องาน (commitment)

2.2.2 ค่าชดเชยสำหรับความเสียหายเชิงวัตถุ

ค่าเสียหายเชิงวัตถุ (Special Damages) เป็นความเสียหายที่ปรากฏขึ้นในรูปค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปหรือในรูปของรายได้ที่ต้องสูญเสียไปเพราะการกระทำการละเมิด โดยเริ่มคิดตั้งแต่วันที่ถูกละเมิดจนถึงวันตัดสินคดี ในกรณีที่การบาดเจ็บไม่รุนแรงมากอาจนับที่ถูกละเมิดจนถึงวันที่จ่ายค่าชดเชย ค่าเสียหายประเภทนี้ฝ่ายผู้เสียหายต้องนำสืบพิสูจน์ความเสียหายที่แท้จริงให้ปรากฏต่อศาลและต้องระบุเป็นรายการๆ ไป ค่าเสียหายรายการใดพิสูจน์ไม่ได้หรือพิสูจน์ได้น้อยกว่าที่ขอ ศาลจะกำหนดให้ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินค่าขอ นอกจากนี้ ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้เฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และพิจารณาค่าชดเชยให้ทดแทนการสูญเสียที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และอาจเกิดขึ้นในอนาคต

1. การสูญเสียรายได้ (Loss of earnings)

ใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเงินชดเชยที่จ่ายให้แก่ผู้เสียหาย คือ รายได้ที่สูญเสียไป หักด้วยภาษีและเงินสมทบกองทุนประกันสังคมใดๆ ที่ผู้เสียหายต้องจ่าย

2. การรักษาพยาบาลที่ได้เกิดขึ้นแล้ว (Past medical care)

2.1 การรักษาทางการแพทย์และการบำบัดโรค (Medical treatment and therapies)

ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยสำหรับการรักษาพยาบาล การบำบัดอาการบาดเจ็บ และความพิการซึ่งผู้เสียหายได้จ่ายไปแล้ว และแม้ว่าผู้เสียหายจะมีสิทธิ์เข้ารับการรักษาทางการแพทย์นั้นในบริการสุขภาพแห่งชาติ (National Health Service) ได้ แต่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าชดเชยเพิ่มเติมได้ โดยจะต้องมีหลักฐานที่ชัดเจนในการเข้ารับการรักษาดังกล่าว

2.2 การพักผ่อนจากการบาดเจ็บ/เจ็บป่วยในบ้าน (House care etc)

ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บสามารถเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการรักษาพยาบาลภายในบ้านของตนเอง หรือการจ้างผู้ช่วยดูแล พร้อมกับค่าชดเชยด้านการบำรุงรักษาสุขภาพด้านอื่นๆ ที่จำเป็น ศาลอังกฤษจะพิจารณาค่าชดเชยประเภทนี้โดยคิดจากจำนวนชั่วโมงที่ผู้เสียหายต้องได้รับการรักษาพยาบาล ภายในบ้านของผู้เสียหาย ตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายออกจากโรงพยาบาลจนถึงวันที่ตัดสินใจคดี หรือวันที่มีการจ่ายค่าชดเชย อย่างใดอย่างหนึ่ง

พยานผู้เชี่ยวชาญจะเตรียมข้อมูลวันและเวลาที่ผู้เสียหายเข้ารับการรักษาให้แก่ศาล ความเชี่ยวชาญของผู้ดูแลรักษาพยาบาลผู้เสียหายเป็นข้อมูลที่ต้องนำไปพิจารณาในการคิดค่าชดเชยด้วย นอกจากนี้การดูแลผู้เสียหายอาจจ้างพยาบาลวิชาชีพเพื่อดูแลผู้เสียหายโดยเฉพาะ นอกจากนี้ การดูแลผู้เสียหายที่เจ็บป่วยอาจให้สมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหายเป็นผู้ดูแลรักษาพยาบาลผู้เสียหายเอง ซึ่งในกรณีนี้ศาลจะกำหนดค่าชดเชยในอัตราที่ต่ำกว่าปกติร้อยละ 25 ทั้งนี้ ค่าชดเชยในการดูแลรักษาพยาบาลจะจ่ายให้ผู้เสียหายโดยไม่คำนึงถึงอำนาจความรับผิดชอบทางกฎหมายของผู้เสียหาย และหากสมาชิกในครอบครัวของผู้เสียหายต้องลาออกจากงานเพื่อจะมาทำหน้าที่ดูแลรักษาพยาบาลผู้เสียหาย ผู้เสียหายมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยเต็มอัตรา ไม่ใช่ค่าชดเชยที่ถูกกลดลงไป ซึ่งการลาออกจากงานของผู้ดูแลดังกล่าวจะสมเหตุสมผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับลักษณะการบาดเจ็บของผู้เสียหาย ระดับการดูแลรักษาพยาบาล และหลักฐานแวดล้อมอื่นๆ

3. ค่าใช้จ่ายส่วนตัว (Personal expenses)

การชดเชยสำหรับความต้องการส่วนตัวที่เกิดขึ้น โดยต้องพิจารณาว่าความต้องการนั้นเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่ มีหลักฐานประกอบหรือไม่ ในกรณีที่ผู้เสียหายมีอาการบาดเจ็บ/เจ็บป่วยสาหัส อาจต้องมีเสื้อผ้าสำหรับผู้ป่วยอาการ หรืออาจต้องมีการทำความสะอาดเสื้อผ้าและผ้าปูเตียงบ่อยครั้งกว่าปกติ ทำให้ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าและสารทำความสะอาดมากขึ้น จนถึงขั้นต้องจัดหาเครื่องซักผ้าที่มีประสิทธิภาพในการทำทำความสะอาดสูงมากขึ้น

4. ค่าเดินทาง (Travel costs)

กรณีที่ 1 ค่าเดินทางสำหรับผู้เสียหายเดินทางไปและกลับโรงพยาบาล ตามการนัดหมายของแพทย์ เป็นต้น

กรณีที่ 2 ผู้เสียหายมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยสำหรับเป็นค่าเดินทางให้ญาติใกล้ชิด ได้แก่ คู่สมรส บุตร และบิดา/มารดา ในการเดินทางไปโรงพยาบาลเพื่อติดตามและเยี่ยมผู้เสียหาย โดยจะต้องมีหลักฐานอ้างอิง เช่น ใบเสร็จรับเงินค่าแท็กซี่ ตั๋วรถโดยสารประจำทาง แต่ในบางครั้งศาลก็จะประเมินค่าเสียหายโดยใช้สามัญสำนึกเอาก็ได้

กรณีที่ 3 ผู้เสียหายมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยหากค่าใช้จ่ายในการเดินทางในกรณีที่บาดเจ็บ/เจ็บป่วยมากกว่าค่าใช้จ่ายในการเดินทางขณะที่ไม่บาดเจ็บ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์จะต้องลงความเห็นว่าการใช้จ่ายในการเดินทางที่แพงขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้เสียหายในระดับอาการนั้นๆ

5. การช่วยเหลือและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (Aids and equipment)

ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยเพื่อการช่วยเหลือและค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อช่วยให้ดำรงชีวิตในแต่ละวันของผู้เสียหายเป็นไปอย่างราบรื่น หรือเพื่อความปลอดภัยของผู้เสียหาย ในกรณีนี้หลักฐานมีความจำเป็นอย่างมากในการประเมินค่าชดเชย โดยหลักฐานจะต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้ได้

- ผู้เสียหายจำเป็นที่จะต้องซื้อเครื่องใช้ต่างๆ หรือไม่
- หากจำเป็นผู้เสียหายจำเป็นต้องซื้อเครื่องใช้รุ่นดังกล่าวหรือไม่ และจะซื้อรุ่นที่มีราคาถูกกว่าได้หรือไม่
- ผู้เสียหายมีแนวโน้มที่จะซื้อเครื่องใช้เหล่านั้นอยู่แล้วหรือไม่

6. ที่อยู่อาศัย (Accommodation)

ศาลพิจารณาหลักฐานทางการแพทย์ถึงสภาวะทุพพลภาพของผู้เสียหาย ความต้องการให้ผู้ช่วยเหลือของผู้เสียหาย และข้อเสียหรือสิ่งบกพร่องของที่อยู่อาศัยเดิมของผู้เสียหาย ในกรณีนี้ค่าชดเชยจะเป็นส่วนต่างระหว่างค่าเช่าที่อยู่อาศัยใหม่ กับค่าเช่าที่อยู่อาศัยเดิมที่ผู้เสียหายเคยอยู่ก่อนเกิดความเสียหาย

7. ค่าชดเชยอื่นๆ (Other possible headings) เช่น ค่าชดเชยความเสียหายที่กระทบกระเทือนทางสมอง

2.2.3 ค่าชดเชยความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่ดีค่าเป็นเงินได้

ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยอันจากการบาดเจ็บและความทุพพลภาพ ค่าชดเชยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) รายได้ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับแต่ต้องสูญเสียไปเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น และ 2) ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ฟ้องร้องที่จะต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่จะเกิดหรือมีโอกาสที่จะเกิดในอนาคต ศาลจะประเมินค่าชดเชยโดยคำนึงถึงลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหาย ณ วันที่พิจารณาคดีในศาล

1. หลักการการชดเชยเต็มมูลค่า (Principle of full compensation)

แนวคิดหลักในการชดเชยเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนการถูกละเมิด โดยการประเมินมูลค่าการชดเชยความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต้องคำนึงถึง คือ

- การชดเชยการสูญเสียทางการเงินในอนาคต จะมีอัตราส่วนการคิดลด (discount) ของค่าชดเชยนั้นเนื่องมาจากปัจจัยที่ไม่แน่นอน (contingency) ในกรณีที่มีการจ่ายค่าชดเชยด้วยเงินก้อน (lump sum)
- ในกรณีที่ศาลปฏิเสธที่จะประเมินค่าชดเชยโดยใช้หลักฐานทางสถิติหรือทางประกันภัย (actuarial evidence) โดยทั่วไปศาลจะใช้วิธีการ “ตัวคูณและตัวตั้ง” (the multiplier-multiplier approach) ในการประเมินค่าชดเชย
- ภาวะเงินเฟ้อ (inflation) ที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. วิธีการคำนวณค่าชดเชย (Method of calculation)

วิธีการคำนวณค่าชดเชยเรียกว่าวิธี “ตัวคูณและตัวตั้ง” (the multiplier-multiplicand approach) โดยการประเมินค่าชดเชยความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจะมีความไม่แน่นอนและความยากลำบากในการประเมินสูงเนื่องจากปัจจัยที่ไม่แน่นอนหลายประการ ได้แก่

- ผู้เสียหายจะมีชีวิตอยู่อีกนานแค่ไหน
- ผู้เสียหายจะต้องทำงานไปจนถึงอายุเท่าไร
- ผู้เสียหายควรจะได้รับเลื่อนตำแหน่งหรือไม่
- ผู้เสียหายมีโอกาสตกงานหรือไม่
- อัตราเงินเฟ้อในอนาคตจะเป็นเท่าใด
- อัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (personal tax status) ในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

ปัจจัยความไม่แน่นอนที่กล่าวข้างต้นจะเป็นมูลค่าความสูญเสียรายปีสุทธิ (the net annual loss) ของผู้เสียหาย ซึ่งถือเป็น “ตัวตั้ง” (the multiplicand) ในการประเมินค่าชดเชย และจะคูณด้วย “ตัวคูณ” (the multiplier) ซึ่งแสดงถึงจำนวนปีที่ความสูญเสียนั้นจะยังคงอยู่ โดยคำนึงถึงความไม่แน่นอนต่างๆ ในการประเมินมูลค่ารายได้ที่ผู้เสียหายจะได้รับในอนาคตในรูปเงินก้อน ศาลจะใช้ข้อมูลจากตารางที่เรียกว่า “the Ogden Tables” เพื่อเลือกตัวคูณในการประเมินค่าชดเชยสำหรับผู้เสียหายในกรณีต่างๆ ตารางนี้จะครอบคลุมความเสียหายทุกประเภทที่เกิดขึ้นนับไปจนถึงวัยเกษียณของผู้เสียหาย การสูญเสียเงินบำนาญและอายุขัยที่น้อยลงของผู้เสียหาย ข้อมูลในตารางจะมีการปรับเปลี่ยนทุกปี ส่วนลดที่ใช้ในการประเมินค่าชดเชยถูกกำหนดไว้โดย the Lord Chancellor ในมาตราที่ 1 ของกฎหมายค่าชดเชยปี 1996 (the Damage Act 1996) ซึ่งปัจจุบันถูกกำหนดไว้ที่ร้อยละ 2.5

แนวทางในการกำหนดค่าชดเชยคือ ค่าชดเชยจะต้องถูกใช้ไปจนหมดในระยะเวลาที่ผู้เสียหายยังคงได้รับผลกระทบจากความเสียหาย และเป็นที่คาดหวังว่าในช่วงระยะเวลานั้นผู้เสียหายจะสามารถใช้เงินทั้งส่วนที่เป็นรายได้ที่เกิดจากการนำเงินค่าชดเชยไปลงทุนและตัวเงินค่าชดเชยเอง หากการคำนวณค่าชดเชยไม่ได้คำนึงว่าผู้เสียหายจะต้องนำเงินทั้งส่วนที่เป็นรายได้จากค่าชดเชยและตัวเงินค่าชดเชยเองไปใช้จ่าย “ในเวลาเดียวกัน” อาจส่งผลให้ไม่มีการนำค่าชดเชยบางส่วนไปใช้จริง ซึ่งหมายความว่าค่าชดเชยที่ผู้เสียหายได้รับนั้นจะมีค่าสูงกว่าค่าชดเชยจริงที่ผู้เสียหายควรจะได้รับ (overcompensation) ดังนั้นตัวคูณที่นำมาใช้ในการประเมินค่าชดเชยจะต้องมีค่าน้อยกว่าจำนวนปีที่ผู้เสียหายต้องเผชิญกับความสูญเสีย

2.1 ตัวตั้งในการคำนวณ (the multiplicand)

เป็นตัวเลขที่แสดงมูลค่าการสูญเสียในแต่ละกลุ่ม (head) ตัวอย่างเช่น หากผู้เสียหายต้องการการดูแลรักษาพยาบาลในระยะกลางจนถึงระยะยาว มูลค่าการใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลรายปีที่รวบรวมได้ ณ วันพิจารณาตัดสินจะเป็นตัวตั้งในการคำนวณ ในบางครั้งการคิดค่าชดเชยอาจมีตัวตั้งในการคำนวณมากกว่าหนึ่งค่า เช่น ผู้เสียหายอาจต้องการการรักษายาเป็นเวลานานช่วงหนึ่ง แต่เมื่อถึงอายุระดับหนึ่ง

แล้ว ผู้เสียหายอาจต้องการการรักษาพยาบาลในระดับที่สูงขึ้นซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ศาลจะกำหนดให้มีตัวตั้งในการคำนวณได้ 2 ค่า

2.2 ตั้งคูณในการคำนวณ (the multiplier)

การคำนวณค่าชดเชยที่เป็นเงินก้อน ศาลจะใช้อัตราคิดลดที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปี (อ้างอิงจากอัตราผลตอบแทนในการลงทุนตราสารหนี้) ทำให้ในปัจจุบันค่าชดเชยมีมูลค่าที่สูงขึ้นเนื่องจากถูกหักส่วนลดน้อยลง โดยศาลต้องกำหนดค่าชดเชยโดยอาศัยตัวคูณจากค่าในตาราง Ogden Tables เว้นแต่ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน นอกจากนี้ อายุของผู้เสียหาย ณ วันที่ถูกละเมิดเป็นปัจจัยที่นำมาหาค่าตัวคูณด้วย เช่นถ้าอายุผู้เสียหายน้อยตัวคูณจะมีค่าสูง แต่ต้องพึงระวังปัจจัยที่ไม่แน่นอนในอนาคตที่มากขึ้นด้วย โดยเฉพาะปัจจัยจากภาวะเงินเฟ้อ

การประเมินค่าชดเชยสำหรับผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บ/เจ็บป่วยทั้งที่เสียชีวิตและไม่เสียชีวิต ค่าชดเชยควรแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ เริ่มคิดตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจนถึงวันพิจารณาคดี ซึ่งค่าชดเชยจะคำนึงถึงรายได้ที่ผู้เสียหายหรือผู้เสียชีวิตควรจะได้รับซึ่งเพิ่มขึ้นเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ และ ส่วนที่สอง คิดตั้งแต่วันพิจารณาคดีจนถึงอนาคต ซึ่งค่าชดเชยจะคิดจากรายได้ที่เคยคาดว่าผู้เสียหายจะได้รับในอนาคตนับตั้งแต่วันพิจารณาคดี โดยไม่คำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อ

ในบางกรณีหากศาลไม่สามารถใช้วิธีตัวคูณตัวตั้งในการประเมินค่าชดเชยได้ ศาลจะพิจารณาให้ค่าชดเชยเป็นเงินก้อนซึ่งประเมินมาจากประสบการณ์การพิจารณาคดีของศาล มิใช่มาจากการประเมินโดยอาศัยเครื่องมือทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ใดๆ

3. การสูญเสียรายได้ในอนาคต (Future loss of earnings)

ผู้เสียหายที่ได้รับบาดเจ็บมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยรายได้สุทธิที่สูญเสียไปอันเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้น (รายได้หักภาษีและเงินประกันสังคมแห่งชาติ) โดยศาลต้องพิจารณาถึงระยะเวลาที่ผู้เสียหายจะต้องขาดงาน เช่น หากผู้เสียหายบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย ผู้เสียหายอาจจะขาดงานเพียงไม่กี่วัน หรือผู้เสียหายอาจทำงานในตำแหน่งใหม่และได้รับค่าจ้างน้อยลงในช่วงเวลาหนึ่ง ในกรณีนี้การสูญเสียรายได้คิดจากความแตกต่างระหว่างรายได้ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับกับรายได้ที่ผู้เสียหายสามารถหามาได้จริงๆ และคิดรวมถึงการสูญเสียโอกาสที่ผู้เสียหายจะทำงานล่วงเวลาด้วยซึ่งจะต้องอาศัยหลักฐานมาสนับสนุนการสูญเสียโอกาสนี้ด้วย

ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถกลับไปทำงานได้เลยตลอดชีวิต การสูญเสียรายได้จะหมายถึงรายได้สุทธิที่ผู้เสียหายควรจะได้รับ รวมถึงรายได้จากการทำงานล่วงเวลาและผลประโยชน์ที่ดีเป็นมูลค่าทางการเงินได้คูณกับตัวคูณในการคำนวณ ตัวเลขที่ได้มาจะขึ้นอยู่กับอายุของผู้เสียหาย ณ วันที่พิพากษาคดี และขึ้นกับอายุที่ผู้เสียหายควรจะเกษียณซึ่งถูกกำหนดไว้ในสัญญาการจ้างงานของผู้เสียหาย ถ้าผู้เสียหายไม่สามารถกลับคืนสู่งานเดิมแต่ยังสามารถทำงานประเภทอื่นได้ ศาลต้องวินิจฉัยว่าผู้เสียหายสามารถทำงานชนิดใดได้บ้าง และรายได้ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับจากงานนั้นจะเป็นเท่าใด ในกรณีนี้การสูญเสียรายได้จะเท่ากับความแตกต่างของรายได้ที่เขาได้รับในปัจจุบันกับรายได้ที่เขาควรจะได้รับหากไม่ได้บาดเจ็บ/เจ็บป่วย ทั้งนี้ ไม่มีการบังคับให้ผู้เสียหายต้องหางานทำ แต่ผู้เสียหายมีหน้าที่ที่จะบรรเทาการสูญเสียรายได้นั้นด้วย

ในกรณีถ้าผู้เสียหายเป็นหญิง เนื่องจากอาจมีโอกาสดูที่ผู้เสียหายขอหยุดพักงานเพื่อคลอดบุตรหรือเลี้ยงดูบุตร ซึ่งศาลต้องพิจารณาประเด็นอื่นๆ ประกอบ เช่น ผู้เสียหายจะกลับมาทำงานทันทีหลังคลอดบุตรหรือไม่ ผู้เสียหายจะมองหางานนอกเวลาด้วยหรือจะออกมาเลี้ยงดูบุตรเพียงอย่างเดียวในช่วงเวลาพักงานและจะกระทบการทำงานหรือไม่

กรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์และยังไม่เคยประกอบอาชีพใดๆ มาก่อน ศาลจะพิจารณาถึงระดับความสามารถ คุณสมบัติทางการศึกษา และความสนใจในอาชีพใดๆ ก่อนที่ผู้เสียหายจะประสบอุบัติเหตุ ศาลอาจจะพิจารณาถึงอาชีพของผู้ปกครองและพี่น้องของผู้เสียหาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ว่าผู้เสียหายมีโอกาสที่จะประกอบอาชีพใดในอนาคต ถ้าผู้เสียหายมีอายุน้อยเพียงใดการประมาณค่าเสียหายของการสูญเสียรายได้จะยากมากขึ้น ซึ่งศาลอาจไม่ใช้วิธีตัวคูณตัวตั้งในการประเมินค่าชดเชย แต่อาจจะกำหนดค่าชดเชยเป็นเงินก้อนหนึ่งให้แก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันศาลมักจะใช้ตัวเลขรายได้เฉลี่ยที่มาจากอาชีพที่ครอบครัวของผู้เสียหายได้ทำมาก่อนเป็นตัวตั้งในการคำนวณ

นอกจากนี้ ศาลสามารถกำหนดค่าชดเชยเป็นเงินก้อนให้แก่ผู้เสียหายโดยอ้างอิงอัตราค่าจ้างของแรงงานพิการในตลาดแรงงาน ค่าชดเชยนี้จะกำหนดให้เฉพาะกับผู้เสียหายที่สามารถประกอบการทำงานบางอย่างได้ แต่เนื่องจากความพิการของผู้เสียหายทำให้เกิดความยากลำบากกว่าบุคคลทั่วไปในการหางานใหม่หากต้องสูญเสียงานนั้น ซึ่งศาลจะให้ค่าชดเชยตามระยะเวลาที่ผู้เสียหายว่างงานตั้งแต่วางงานหกลเดือนจนถึงสามปี

4. การรักษาพยาบาล (Medical treatment and therapies)

การคิดค่าชดเชยสำหรับการรักษาพยาบาลที่ผู้เสียหายได้จ่ายไปแล้ว ผู้เสียหายต้องแสดงว่าตนเองต้องการหรือจะเข้ารับการรักษายาบาลงได้ร้องขอไว้ต่อศาลบนพื้นฐานของความจำเป็น สำหรับความสูญเสียในอนาคตอื่นๆ ศาลจะกำหนดค่าชดเชยโดยใช้ทฤษฎีตัวคูณตัวตั้งในการประเมินค่าชดเชยอันเกิดจากการใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ในกรณีที่การรักษาพยาบาลนั้นเป็นการผ่าตัดซึ่งไม่ต้องกระทำทุกปี การประเมินค่าชดเชยจะเหมือนกับกรณีค่าชดเชยความช่วยเหลือและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (aids and equipments) นอกจากนี้ ผู้เสียหายที่ไม่สามารถใช้บริการสุขภาพแห่งชาติ (the National Health Service) จะไม่มีผลใดๆ ในการกำหนดความเหมาะสมของค่าชดเชย แต่ถ้าผู้เสียหายใช้บริการดังกล่าวจะไม่มีสิทธิ์เรียกร้องค่าชดเชยที่เท่ากับค่ารักษาพยาบาลเท่ากับที่ตนเองต้องจ่ายหากไม่ใช้บริการสุขภาพแห่งชาติ

5. กรณีที่ผู้เสียหายต้องได้รับการดูแลโดยบุคคลที่สาม (Third parties taking care of the claimant's needs)

การชดเชยความเสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายต้องได้รับการดูแลโดยบุคคลที่สาม ทั้งที่เป็น ญาติหรือเพื่อน เพื่อให้ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเหมาะสม ทำให้บุคคลที่สามต้องออกจากงานเพื่อมาทำหน้าที่นี้ ในกรณีดังกล่าว บุคคลที่สามไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ในนามของตนเองเนื่องจากถือว่าความเสียหายนั้นไม่ได้เกิดจากการละเมิดของผู้ละเมิดต่อบุคคลเหล่านั้นโดยตรง แต่ผู้เสียหายลำดับที่ 1 สามารถเรียกค่าชดเชยให้แก่บุคคลที่สามได้

ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้จะเท่ากับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการดูแลรักษาผู้เสียหายอย่างเหมาะสม ซึ่งรวมถึงรายได้ที่ผู้ดูแลผู้เสียหายจะต้องสูญเสียไป (กรณีที่ผู้ดูแลผู้เสียหายเคยอยู่ในการทำงานมาก่อน) ซึ่งจะมีค่าสูงสุดได้เท่ากับอัตราค่าตอบแทนในเชิงพาณิชย์ แต่หากผู้ดูแลผู้เสียหายไม่ต้องสูญเสียการทำงาน

การใช้อัตราค่าบริการดังกล่าวอาจไม่เหมาะสม แต่ในปัจจุบันศาลอังกฤษไม่กำหนดค่าสูงสุดหรือต่ำสุดสำหรับค่าชดเชยประเภทนี้ แต่ใช้อัตราผลตอบแทนในเชิงพาณิชย์เป็นค่าเริ่มต้นในการประเมินค่าชดเชยสำหรับผู้เสียหาย

6. การรักษาพยาบาลในที่พักอาศัยหรือ สถานพยาบาล (home care or an institution?)

ผู้เสียหายสามารถเลือกการรักษาพยาบาลในที่พักอาศัย หรือสถานพยาบาล โดยส่วนใหญ่ผู้เสียหายเลือกที่จะรับการรักษาพยาบาลภายในบ้านของตนเอง ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิ์ขอค่าชดเชยเพื่อการปรับปรุงที่อยู่อาศัยหรือแม้แต่เปลี่ยนที่อยู่อาศัยใหม่ แต่จะไม่ได้รับการชดเชยอย่างเต็มมูลค่า

7. ค่าที่พักอาศัย (Accommodation)

7.1 การปรับปรุงที่พักอาศัย (adaptations)

ผู้เสียหายมีสิทธิ์เรียกค่าชดเชยเพื่อใช้ปรับปรุงที่พักอาศัยตามความจำเป็น เช่น ทำประตูให้กว้างขึ้นเพื่อให้เก้าอี้รถเข็นสามารถเข้าได้ ก่อสร้างทางลาด เป็นต้น และในความเป็นจริงการต่อเติมอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยในที่พักอาศัยจะทำให้มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์นั้นลดลง ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นผู้เสียหายมีสิทธิ์ที่จะเรียกร้องค่าชดเชยซึ่งจะเท่ากับส่วนต่างระหว่างมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ก่อนและหลังปรับปรุง

7.2. การซื้อที่พักอาศัย (purchase of a property)

ในกรณีผู้ป่วยเป็นอัมพาตต้องหาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ซึ่งจำเป็นต้องจัดหาที่พักอาศัยใหม่ที่เหมาะสมกับอาการป่วยของผู้เสียหาย ดังนั้นผู้เสียหายจะต้องได้รับเงินก้อนหนึ่งตามมูลค่าที่พักอาศัยใหม่ซึ่งถูกหักด้วยจำนวนเงินที่ผู้เสียหายไปจัดหาที่พักอาศัยอยู่หากไม่ได้รับบาดเจ็บ ศาลจะพิจารณาว่าผู้เสียหายจะสร้างผลประโยชน์เพิ่มเติมจากค่าชดเชยดังกล่าวได้ในอัตราร้อยละ 3 ต่อปี นอกจากนี้ ศาลกำหนดให้ชดเชยค่าใช้จ่ายในการขนย้ายสิ่งของ ค่าดำเนินการทางกฎหมาย และค่าธรรมเนียมนายหน้า

8. ค่าความช่วยเหลือและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (aids and equipment)

ผู้เสียหายมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยเพื่อซื้อ ซ่อมบำรุง และทดแทนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งศาลจะพิจารณาว่าสิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวมีความจำเป็นต่อผู้เสียหายจริงหรือไม่ และจะต้องซื้อเครื่องใช้เหล่านั้นมาทดแทนบ่อยครั้งเพียงใด โดยคิดออกมาเป็นมูลค่ารายปีคูณด้วยจำนวนปีที่ผู้เสียหายควรจะได้รับความช่วยเหลือเหล่านั้น นอกจากนี้ศาลยังพิจารณาให้ค่าซ่อมบำรุงเครื่องใช้ดังกล่าวด้วย อีกทั้งค่าชดเชยสำหรับสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องซื้อใหม่อาจจะลดลงได้หากผู้เสียหายไม่ได้ต้องการเครื่องใช้ดังกล่าวไปตลอดชีวิต ศาลจะพิจารณาให้ค่าชดเชยตามจำนวนปีที่ผู้เสียหายต้องการเครื่องใช้ดังกล่าวจริง

9. การสูญเสียเงินบำนาญ (Loss of pension)

ใช้หลักการเดียวกับการคิดค่าชดเชยรายได้ที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปในอนาคต ศาลจะพิจารณาว่าผู้เสียหายอยู่ในสถานะที่จะได้รับเงินบำนาญอยู่แล้วหรือไม่ และหากผู้เสียหายยังคงอยู่ในการจ้างงานนั้นๆ จะทำงานไปจนผู้เสียหายเกษียณอายุการทำงานที่อายุเท่าไร โดยศาลมีวิธีการประเมินค่าชดเชย 2 วิธี คือ 1) สอบถามข้อมูลจากบริษัทประกันภัยสำหรับจำนวนเงินรายปีที่เลื่อนการรับ (deferred annuity) ที่เพียงพอที่จะชดเชยความเสียหายสุทธิของเงินบำนาญของผู้เสียหาย และ 2) ศาลจะประเมินค่าชดเชยการ

สูญเสียเงินบำนาญจากหลักฐานที่ปรากฏ และนำไปคำนวณกับตัวคูณที่ได้จากตาราง Ogden ถ้าผู้เสียหายมีอายุน้อยยิ่งทำให้การประเมินค่าชดเชยของอัตราส่วนลดมากขึ้นตามไปด้วย

10. การสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร (The lost years)

ศาลจะพิจารณาค่าชดเชยสำหรับรายได้ที่ต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการสูญเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร แต่มีมูลค่าน้อยลงจากรายได้จริงที่ผู้เสียหายควรจะได้รับ โดยมีหลักการว่าการใช้จ่ายเพื่อผลประโยชน์ของผู้เสียหายเองจะไม่เกิดขึ้นในกรณีที่ผู้เสียหายเสียชีวิตแล้ว แต่จะมีเพียงค่าใช้จ่ายเพื่อประโยชน์แก่ครอบครัวผู้เสียหาย ซึ่งหากผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ซึ่งไม่อยู่ในการจ้างงานใดๆ จะไม่ได้รับค่าชดเชยในส่วนนี้

2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายในการเอาผิดกับผู้ก่อความเสียหายในการเรียกร้องค่าชดเชยในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างระบบ ตั้งแต่การจัดตั้งกองทุนในการเยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อมในเบื้องต้นสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชนที่ได้รับความเสียหายมีหลักการดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 ความเสียหายที่เกิดขึ้นในทางศาล

หลักการของศาลที่ใช้ในการชดเชยของประเทศสหรัฐอเมริกาครอบคลุมความเสียหาย 3 ลักษณะ ได้แก่ ความเสียหายเพื่อชดเชย (Compensatory damages) ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) และค่าเสียหายแบบพอเป็นพิธี (Nominal damages) ซึ่งศาลกำหนดให้กับผู้ฟ้องร้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ค่าเสียหายที่เป็นการเยียวยาความเสียหาย (Compensatory damages)

เป็นค่าเสียหายแบบค่าสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้เพื่อชดเชยความเสียหายให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม ซึ่งเป็นค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ค่าเสียหายตามจริง (Actual damage) และ ค่าเสียหายทั่วไป (General damage)

1.1 ค่าเสียหายตามจริง เป็นการชดเชยเพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายจริง หรือ การสูญเสียทางการเงินที่เกิดขึ้นแก่โจทก์ ได้แก่

- ค่ารักษาพยาบาลอันเกิดจากการเจ็บป่วย/บาดเจ็บ เป็นหลักฐานที่ใช้ยืนยันความรุนแรงของการเจ็บป่วย/บาดเจ็บได้อย่างชัดเจน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ใช้ประเมินค่าเสียหายเมื่อมีการฟ้องร้อง ถ้ามีค่ารักษาพยาบาลสูงจะสามารถมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเพิ่มขึ้นตามส่วน
- ค่าชดเชยรายได้ที่สูญเสียไประหว่างการพักฟื้นจากการเจ็บป่วย/บาดเจ็บ เช่น หากโจทก์มีอาชีพเป็นคนขุดดิน แต่เกิดอาการข้อเท้าแพลงเนื่องจากอุบัติเหตุ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้เป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์ โจทก์มีสิทธิได้รับค่าชดเชยตามรายได้ที่สูญเสียไปในระยะเวลาหนึ่งสัปดาห์ โจทก์มีสิทธิได้รับค่าชดเชยหากต้องขาดงานเนื่องมาจากการรักษาพยาบาลด้วย
- ค่าที่พักอาศัยและการดูแลระหว่างพักรักษา ซึ่งรวมไปถึงค่า แก้อื้อมีล่อสำหรับคนไข้ หรือ

ไม่ทำช่วยพยุงขณะเดิน (ตามแต่กรณี)

- ค่าเช่ารถยนต์ หรือ ค่าเดินทางอื่นๆที่ทดแทนกันได้ เช่น หากยานพาหนะของโจทก์กำลังอยู่ในระหว่างการซ่อมแซม โจทก์มีสิทธิ์ฟ้องร้องเอาค่าเช่ารถหรือค่าเดินทางอื่นๆทดแทนได้
- ค่าซ่อมหรือทดแทนทรัพย์สินที่ถูกทำลายไป ค่าเสียหายที่เกิดกับยานพาหนะเป็นกรณีที่พบบ่อย ซึ่งหากทรัพย์สินในยานพาหนะเกิดความเสียหาย ก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้เช่นกัน การตีค่าทรัพย์สินจะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนี้ หากทรัพย์สินถูกทำลายอย่างสิ้นเชิงจนไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ หรือหมดมูลค่าที่สามารถกู้คืนได้ ค่าเสียหายสามารถคิดได้จากราคาตลาดยุติธรรม (Fair Market Value) ของทรัพย์สินนั้นก่อนเกิดความเสียหายหรืออุบัติเหตุ ไม่ได้คิดจากมูลค่าปัจจุบันของทรัพย์สิน

หากทรัพย์สินที่ถูกทำลายสามารถถูกซ่อมแซมให้คืนสภาพได้ มูลค่าความเสียหายจะคิดได้จากค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการซ่อมแซมทรัพย์สินรวมกับค่าเสียโอกาสจากการใช้ทรัพย์สินดังกล่าวที่เจ้าของทรัพย์สินได้สูญเสียไป หากค่าซ่อมแซมทรัพย์สินมีมูลค่าสูงกว่าราคาตลาดยุติธรรมของทรัพย์สินก่อนเกิดความเสียหาย ค่าเสียหายจะมีค่าไม่เกินราคาตลาดยุติธรรมของทรัพย์สินนั้น นอกจากนี้ ดอกเบี้ยและกำไรที่ต้องสูญเสียไปจากการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้นอาจถูกนำไปรวมเพื่อคิดค่าเสียหายได้อีกด้วย

1.2 ค่าเสียหายทั่วไป ผู้เสียหายที่ได้รับการบาดเจ็บ สามารถฟ้องเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายทั่วไป” ได้ โดยครอบคลุมถึงการสูญเสียที่ไม่สามารถตีมูลค่าเป็นเงินที่แน่นอนได้ ได้แก่

- การเจ็บป่วย/บาดเจ็บถาวร ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย/บาดเจ็บ เป็นสิ่งที่พิสูจน์และตีค่าความเสียหายค่อนข้างยาก ความเจ็บป่วย/บาดเจ็บสามารถประเมินได้โดยอิงจากการใช้ยาบรรเทาความเจ็บปวด ชนิด ความถี่และระยะเวลาของการรักษา และเวลาที่ใช้นานกว่าจะฟื้นตัว และยังได้มาจากการเปรียบเทียบข้อมูลการใช้ชีวิตของผู้เสียหายก่อนและหลังได้รับความเสียหาย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ อาจได้จากการสอบถามผู้เสียหาย คู่สมรสของผู้เสียหาย หรือพยานอื่นๆที่ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย การประเมินค่าเสียหายโดยใช้ความสงบสุขในชีวิตที่หายไปของผู้เสียหายเป็นปัจจัยในการคำนวณนั้นจะต้องอาศัยความเชี่ยวชาญมากเป็นพิเศษ ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหากได้รับความเสียหายจนทำให้พิการถาวร
- ความเจ็บป่วยทางใจและภาวะซึมเศร้า ได้แก่ ความหวาดกลัว ความกังวล ความอกสั่นขวัญแขวน ความเศร้าโศก ความอับอาย เป็นต้น กรณีตัวอย่างเช่น แม่ของเด็กกำลังเข็นรถเข็นเด็กลงไปตามทางเท้า ในขณะที่เด็กก็มีรถยนต์พุ่งเข้ามาจนเกือบจะชนเธอและลูก ความหวาดกลัวจากประสบการณ์ดังกล่าวถือเป็นความเจ็บป่วยทางใจ รัฐต่างๆในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ว่าบุคคลใดและในสถานการณ์ใด จึงจะสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายในกรณีที่เกิดความเจ็บป่วยทางใจได้ เพื่อป้องกันการเกิดคดีฟ้องร้องที่มีความเสียหายเกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วยทางใจเพียงอย่างเดียว ในบางรัฐ ผู้เสียหายที่ไม่ได้รับบาดเจ็บทางกายที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความเจ็บป่วยทางใจ จะต้องผ่านการทดสอบที่เรียกว่า “การทดสอบ

เขตอันตราย” (Zone of danger test)

- ในบางรัฐกำหนดว่าความเจ็บป่วยทางใจสามารถเกิดผลกระทบแก่ทางร่างกายได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้รับบาดเจ็บ ตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากความเจ็บป่วยทางใจ อันเกิดจากการถูกหมิ่นประมาท โดยโจทก์จะต้องแสดงประจักษ์พยานทางกายภาพ เช่น น้ำหนักร่างกายที่ลดลง ความหดหู่ หรือ โรคกระเพาะ เป็นต้น
- การทำให้เสียโฉม อันเป็นผลมาจากการบาดเจ็บ
- ค่าใช้จ่ายในการเฝ้าระวังโรคและการรักษาการเจ็บป่วยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต
- รายได้ที่คาดว่าจะสูญเสียไปในอนาคต หากอาการบาดเจ็บนั้นรุนแรงทำให้โจทก์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพนั้นได้ โจทก์มีสิทธิ์ฟ้องร้องเอารายได้ที่จะต้องสูญเสียไปในอนาคตได้ และครอบครัวของผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุ สามารถฟ้องร้องเอาค่าเสียหายดังกล่าว แทนผู้เสียชีวิตได้ ซึ่งค่าเสียหายจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่คาดว่าจะผู้เสียชีวิตจะมีชีวิตและทำงานได้อีกในอนาคต ซึ่งรายได้ที่จะต้องสูญเสียไปในอนาคตที่คำนวณได้จะมีค่าน้อยกว่ารายได้ที่แท้จริงตามปัจจุบัน
- การสูญเสียการคบหาสมาคม หรือผลประโยชน์ที่สูญเสียไปหากมีการสูญเสียการคบหาสมาคม การบาดเจ็บสาหัสหรือความพิการอาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ผู้เสียหายมีต่อบุคคลอื่น เช่น ผลกระทบที่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส เป็นต้น โจทก์สามารถเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดจากการสูญเสียการคบหาสมาคมได้ในกรณีที่คู่สมรสประสบอุบัติเหตุจนไม่สามารถกระทำการกิจใดๆ ที่คู่สมรสจำเป็นต้องพึงพาประโยชน์จากภารกิจนั้น ค่าเสียหายประเภทนี้มักมีมูลค่าน้อยกว่า ค่าเสียหายอันเกิดจากการบาดเจ็บถาวร ความเจ็บปวด และความทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บ และมักจะพบมากในกรณีที่ผู้เสียหายประสบอุบัติเหตุจนเป็นอัมพาต หรือพิการถาวร เป็นต้น
- การสูญเสียโอกาสอื่นๆ ผู้เสียหายอาจฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายโอกาส ซึ่งเป็นผลกระทบจากการประสบอุบัติเหตุได้ แต่ก็มีข้อที่พึงพิจารณา เช่น เด็กที่ประสบอุบัติเหตุจนเกิดแผลเป็นบนใบหน้า อาจไม่ได้รับค่าสูญเสียโอกาสที่ไม่สามารถรับบทเป็นนักแสดงในภาพยนตร์ได้ เพราะไม่ใช่เด็กที่ทุกคนที่ไม่มีแผลเป็นบนใบหน้า จะได้รับการติดต่อให้เป็นนักแสดงภาพยนตร์ ดังนั้นการฟ้องร้องค่าเสียหายกรณีนี้ จะต้องหลักฐานมาประกอบมากพอที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่า ผู้เสียหายจะพลาดโอกาสดังกล่าวในอนาคตจริงๆ มิเช่นนั้นศาลอาจจะยกฟ้องและเป็นการลดความน่าเชื่อถือในการฟ้องร้องครั้งต่อไปของผู้ฟ้องเอง

2. ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages)

ในบางกรณีผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเพื่อเอาค่าเสียหายเชิงลงโทษ และศาลกำหนดให้เพื่อเป็นการลงโทษ โดยไม่ได้อิงจากการบาดเจ็บที่ต้องชดใช้เป็นตัวเงิน แต่เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยที่ได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะโดยเจตนา หรือเกิดจากความประมาท ซึ่งมักจะเป็นความผิดที่ใหญ่หลวง จนต้องมีโทษทัณฑ์จาก

ศาลชั้นต้นออกมาเพื่อรับประกันว่าจำเลยจะไม่กระทำผิดซ้ำซากเช่นเดิมอีกในอนาคต ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะมีมูลค่ามากกว่าค่าเสียหายเพื่อชดเชย เช่น จำเลยมีเจตนาปล่อยมลพิษลงสู่แหล่งน้ำ โดยทราบว่สิ่งที่ปล่อยออกมาจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ในประเทศอังกฤษและเวลส์ ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะถูกกำหนดไว้โดยพิจารณาจากประเด็นดังนี้

- การกระทำที่เป็นการบังคับขู่เข็ญ กระทำตามอำเภอใจ หรือการกระทำที่ละเมิดกฎหมายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- การกระทำที่จำเลยได้คาดการณ์ผลประโยชน์ที่จะตกแก่ตัวเองไว้ล่วงหน้า
- การกระทำใดๆที่กฎหมายระบุว่าเข้าข่ายสองข้อข้างต้น

ตัวอย่างเช่น หากสวนสนุกไม่ตรวจสอบและซ่อมแซม ทางวิ่งของเครื่องเล่น (เช่น รถไฟ) ที่ชำรุดทั้งที่ได้ตระหนักถึงปัญหา ความไม่ปลอดภัย การบาดเจ็บสาหัส หรือการสูญเสียชีวิตที่อาจเกิดขึ้น โจทก์สามารถฟ้องร้องเอา ค่าเสียหายเชิงลงโทษ”อย่างหนัก” เพื่อเป็นบทลงโทษกับสวนสนุกได้

3. ค่าเสียหายแบบพอนเป็นพีรี (Nominal damages)

ค่าเสียหายแบบพอนเป็นพีรี เป็นการชดเชยขั้นต่ำเพื่อแสดงว่า “โจทก์” ได้รับความเสียหายตามกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันไม่มีหลักฐานที่จะระบุว่าโจทก์ได้รับผลกระทบจากความเสียหายนั้น ค่าเสียหายแบบพอนเป็นพีรีจะเป็นการชดเชยค่าเสียหายเพียงเล็กน้อย และกระทำได้ในกรณีที่ไม่ต้องแสดงการบาดเจ็บที่แท้จริงของโจทก์ และโจทก์จะมีสิทธิ์ฟ้องเรียกค่าชดเชยแบบเหมาจ่ายได้ เช่น กรณีที่มีการละเมิดสิทธิโดยเจตนา กรณีที่พบบ่อยคือคดีที่ผู้ถูกฟ้องร้องกล่าวอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การอ้างเรื่องเสรีภาพในการพูด (Freedom of speech) โดยมีได้คำนึงสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

4. ค่าทนายความและค่าดำเนินการทางศาล

นอกจากค่าเสียหาย โจทก์ที่ชนะคดีสามารถเรียกร้องค่าดำเนินการทางศาลได้ ได้แก่ ค่าฟ้องร้อง ค่าเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการในศาล ค่าบันทึกคำให้การ การคัดลอกสำเนาและล่าม ตามปกติ ค่าทนายความจะไม่ถูกรวมอยู่ในค่าเสียหาย ยกเว้นในบางกรณี(ซึ่งน้อยมาก) ที่โจทก์ที่ชนะคดีสามารถขอชดเชยค่าทนายความ และค่าพยานผู้เชี่ยวชาญได้

2.3.2 กระบวนการในการกำหนดค่าชดเชย: กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษานี้ได้ทบทวนกระบวนการในการกำหนดค่าชดเชยความเสียหาย/ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายของศาลแห่งรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีกระบวนการในการพิจารณา 5 ขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความผิดที่เกิดขึ้น

เพื่อระบุว่าค่าสินไหมทดแทนหรือค่าความเสียหายที่ต้องชดใช้ขึ้นนั้นเป็นการชดใช้โดยบังคับ หรือการชดใช้ตามดุลยพินิจของศาล

1. การชดใช้โดยบังคับ ศาลบังคับให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเต็มอัตราโดยไม่พิจารณาถึงความสามารถในการจ่ายค่าสินไหมของจำเลย และศาลกำหนดให้จ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับผลกระทบแต่ละรายเท่ากับมูลค่าของทรัพย์สินที่สูญเสียไปโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางการเงินใดๆ ของผู้

ถูกฟ้องหรือจำเลย โดยรวมถึง

- ความผิดที่อยู่ในมาตรา §3663A(c) ของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา เช่น ความผิดเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง การทำลายทรัพย์สิน การใช้สารเคมีในโรงงานอุตสาหกรรม

- ความผิดตามบทบัญญัติเฉพาะหมายเลข 18 (Specific title 18 provisions) ได้แก่ การล่วงละเมิดทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากเด็ก ความรุนแรงภายในครอบครัว การฉ้อโกงอันเกิดจากการทำธุรกรรมทางโทรศัพท์ การค้ามนุษย์ เป็นต้น

2. การชดเชยตามดุลยพินิจของศาล ศาลจะบังคับให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนโดยคำนึงถึงสถานภาพทางการเงินของจำเลย ตามรัฐธรรมนูญมาตรา §3663(a)(1)(A) เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ไม่สามารถระบุผู้เสียหายได้ การโจรกรรมในอากาศยานตัวอย่างเช่นการจี้เครื่องบิน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การระบุผู้ได้รับผลกระทบของการกระทำผิดนั้น

1. การระบุขอบเขตของการกระทำผิดนั้นๆ เช่น คดีโจรกรรมธนาคาร การกระทำผิดครอบคลุมการลักเอาทรัพย์สินที่เป็นของธนาคารโดยใช้กำลังหรือความรุนแรง แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงรถยนต์ที่ถูกขโมยมาเพื่อใช้ในการโจรกรรมนี้ แม้ว่ารถยนต์คันดังกล่าวจะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการโจรกรรมก็ตาม

2. “ผู้ได้รับผลกระทบ” (victim) ตามกฎหมายของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาว่าด้วยการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ผู้ได้รับผลกระทบมี 2 ประเภท คือ 1) ผู้เสียหาย หรือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดนั้น (directly harmed) และ 2) ผู้ได้รับความเสียหาย หรือผู้ได้รับผลกระทบที่ไม่ใช่ผลกระทบโดยตรงจากการกระทำดังกล่าว (proximately harmed) ทั้งนี้ ผู้ได้รับผลกระทบอาจเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลก็ได้ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากการกระทำที่เป็นกลอุบาย การกระทำที่มีการสมรู้ร่วมคิด หรือการกระทำที่มีการวางแผนที่จะก่ออาชญากรรม

3. ผู้ได้รับผลกระทบสามารถมีได้มากกว่าหนึ่งราย คือเป็นผู้เสียหายโดยตรง หรือ ผู้ได้รับผลกระทบ ตัวอย่างเช่น การจ่ายโบนัสให้กับพนักงานบริษัทโดยอ้างอิงตัวเลขเงินโบนัสปลอมในระบบข้อมูลที่จำเลยจงใจยกออกจากธนาคาร ในกรณีนี้ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด คือธนาคารและบริษัทที่จ่ายเงินเดือนให้พนักงาน

4. ผู้ได้รับผลกระทบไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีชื่อปรากฏในคำฟ้องก็ได้ เช่น แม่ของเด็กที่ถูกลักพาตัวสามารถได้รับค่าสินไหมทดแทนจากรายได้ของเธอที่ต้องสูญเสียไปจากการติดตามคดี

5. ค่าสินไหมทดแทนสามารถกำหนดให้ได้ทั้งผู้เสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบ เช่น กรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกขโมยมาจากเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของบุคคลอื่น เจ้าหนี้สามารถได้รับค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น ซึ่งผู้ได้รับผลกระทบ (ลูกหนี้) ไม่สามารถเพิกถอน หรือยกเลิกการรับค่าสินไหมทดแทนนั้นได้เนื่องจากบุคคลอื่น (เจ้าหนี้) ที่ได้รับความเสียหายที่แท้จริงนั้นมีสิทธิ์ได้รับค่าสินไหมทดแทนเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 3 การระบุความเสียหายที่เกิดจากการทำความผิดนั้น

ในกรณีนี้ศาลต้องพิจารณาว่าความเสียหายใดบ้างที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น และสร้างความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ และความเสียหายใดที่สามารถชดเชยได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมาย Victim and Witness Protection Act of 1982 (United States) หรือ VWPA ไม่ได้กำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนใดๆ

ในการพิจารณาว่าความเสียหายใดที่เกิดจากการกระทำผิดของจำเลยอย่างแท้จริง แต่มีหลักสำคัญในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนดังนี้

1. ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของจำเลยที่ชัดเจน ถ้าไม่มีความเชื่อมโยงของความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนศาลจะไม่ตัดสินให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ฟ้อง
2. ความเสียหายทางอ้อม เป็นผลที่เกี่ยวข้องโดยตรงจากการกระทำผิดนั้น ให้นำไปคิดค่าสินไหมทดแทนได้
3. ค่าสินไหมทดแทนไม่รวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำของผู้ได้รับผลกระทบ ตัวอย่างเช่น คดี U.S. v. Menza จำเลยถูกกล่าวหาว่าผลิตสาร “เมธาแอมเฟตามีน” เมื่อห้องปฏิบัติการในอพาร์ทเมนต์ของจำเลยเกิดระเบิดขึ้น สร้างความเสียหายให้อพาร์ทเมนต์และจำเลยเองได้รับบาดเจ็บ ศาลชั้นต้นได้ตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าชดเชยแก่รัฐบาลในการกำจัดสารเคมีที่ฟุ้งกระจายออกมาในอากาศ และให้กับเจ้าของอพาร์ทเมนต์เป็นค่าทำความสะอาด แต่ศาลอุทธรณ์ได้ส่งเรื่องกลับศาลชั้นต้นเพื่อให้พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายที่อาจเป็นค่าใช้จ่ายประจำของผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ได้รับผลกระทบดำเนินการทำความสะอาดอพาร์ทเมนต์เป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว
4. ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่สามารถคาดการณ์ได้ อันเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำผิดนั้นในอดีต สามารถนำมาคำนวณค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น ค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าใช้จ่ายเพื่อพบจิตแพทย์ ในกรณีผู้ได้รับผลกระทบเป็นเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ตั้งแต่เมื่อศาลตัดสินโทษแก่จำเลย โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงเวลาที่ไปพบจิตแพทย์จริงๆ

ขั้นตอนที่ 4 การพิจารณาว่าความเสียหายใดที่ควรได้รับการชดเชย

1. ความเสียหายที่ต้องชดเชยด้วยค่าสินไหมทดแทน ตามข้อกำหนด 18 U.S.C มาตรา 3663A(b) หรือ 3663(b) ซึ่งศาลจะตัดสินให้จำเลยชดเชยแก่ผู้ได้รับผลกระทบเต็มอัตรา ได้แก่
 - ความเสียหายในรูปของการบุบสลาย การสูญหาย การทำลายทรัพย์สินของผู้ได้รับผลกระทบ หรือความเสียหายต่อสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ ต้องชดเชยเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นในวันที่การกระทำผิด หรืออาจชดเชยเป็นมูลค่าที่น้อยกว่ามูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหายนั้นๆ ก็ได้ หากสามารถตกลงกับคู่กรณีได้
 - การบาดเจ็บ/การเจ็บป่วยของผู้ได้รับผลกระทบ ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นค่ารักษาพยาบาลและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพร่างกาย และจิตใจ รวมถึงรายได้ของผู้ได้รับผลกระทบที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการบาดเจ็บ/เจ็บป่วยนั้นๆ หากผู้ได้รับผลกระทบเสียชีวิตต้องมีการจ่ายค่าทำศพและค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายใดๆ ก็ตาม สามารถนำไปคิดเป็นค่าสินไหมทดแทนได้ ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่สูญเสียไป ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของผู้ได้รับผลกระทบ ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน การฟ้องร้องคดีความ หรือการดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีความ
2. ค่าเสียหายที่ศาลบังคับให้จำเลยชดเชยแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ตามบทบัญญัติพิเศษว่าด้วยค่าสินไหมทดแทน (Special Restitution Statutes) ครอบคลุมค่าสินไหมทดแทนในอัตราที่เท่ากับทรัพย์สินที่ผู้ได้รับผลกระทบสูญเสียไปและค่าเสียหายอันเกิดจากผลกระทบทางอ้อมที่มาจากการกระทำผิดของจำเลย รวมถึงค่าใช้จ่ายเฉพาะเจาะจงอื่นๆ เช่น ค่าความสูญเสียและเยียวยาทางด้านร่างกาย และจิตใจ ค่าเดินทาง

ค่าที่פקอาศัยชั่วคราว ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าทนายความ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 การพิจารณาในกรณีที่จำเลยยอมรับสารภาพ

ในกรณีที่จำเลยยอมรับสารภาพ และเกิดข้อตกลงให้มีการลดโทษของจำเลยนั้นทำให้ต้องเพิ่มค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ ทั้งนี้ ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ส่วนใหญ่มีมูลค่ามากกว่าค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ไม่มี การลดโทษของจำเลย ดังนี้

1. หากผู้กรณียินยอมตามข้อตกลงให้มีการลดโทษของจำเลย ศาลจะบังคับให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับผลกระทบตามมูลค่าที่ผู้กรณีเห็นพ้องด้วย แม้ว่าการจ่ายค่าสินไหมทดแทนไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย VWPA ก็ตาม
2. ศาลจะบังคับให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลอื่นนอกเหนือจากผู้ได้รับผลกระทบได้
3. การตกลงหรือการเห็นพ้องเพียงฝ่ายเดียวของจำเลยในเรื่องมูลค่าสินไหมทดแทนที่จะจ่ายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ถือว่าเป็นโมฆะ และไม่เกิดผลใดๆ ทางศาล แต่ทั้งฝ่ายจำเลยและผู้ได้รับผลกระทบจะต้องเห็นพ้องต้องกันทั้งสองฝ่าย

- ตัวอย่างการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบ กรณี Popcorn lung lawsuit: ประเทศสหรัฐอเมริกา

กรณีการฟ้องร้องคดีการเจ็บป่วยของพนักงานในโรงงานทำป๊อปคอร์น (Popcorn Lung Lawsuit) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในกระบวนการผลิตของโรงงานผลิตข้าวโพดอบเนยที่ใช้สารปรุงแต่งรส คือ Diacetyl เพื่อเพิ่มรสชาติสำหรับข้าวโพดอบเนยส่งผลทำให้พนักงานในโรงงานข้าวโพดอบเนยได้รับสัมผัสโดยการสูดดมสาร Diacetyl เป็นระยะเวลานาน ซึ่งการรับสัมผัสสารนี้จะส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจที่เรียกว่า Bronchiolitis Obliterans หรือที่เรียกว่าโรคหลอดลมอุดตัน ปัญหาการเจ็บป่วยของพนักงานในโรงงานทำข้าวโพดอบเนยเป็นกรณีที่เกิดขึ้นทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีพนักงานที่ได้รับผลกระทบจากโรคหลอดลมอุดตันได้ทำการฟ้องร้องโรงงานรวมทั้งสิ้นประมาณกว่า 300 คดีความทั่วประเทศ

ปัญหาสุขภาพของพนักงานในโรงงานข้าวโพดอบเนยจากการสัมผัสสารปรุงแต่งรส Diacetyl ที่ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย แม้ว่าเจ้าของโรงงานจะทราบข้อมูลถึงผลกระทบของการใช้สาร Diacetyl เพื่อเพิ่มรสชาติในกระบวนการทำข้าวโพดอบเนยนี้ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยของพนักงานได้ แต่โรงงานไม่ได้เพิ่มความระมัดระวังหรือทำการปรับเปลี่ยนไปใช้กระบวนการผลิตอื่นหรือใช้สารตัวอื่นแต่ประการใด แต่ยังคงใช้สาร Diacetyl นี้ จนเป็นเหตุให้พนักงานจำนวนมากต้องเป็นโรคหลอดลมอุดตัน โดยมีพนักงานบางคนเสียชีวิตจากการเป็นโรคนี ในส่วนของพนักงานที่ได้รับผลกระทบจนเกิดการเจ็บป่วยเป็นโรคหลอดลมอุดตันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคหลายด้าน เช่น การสูญเสียรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และค่ารักษาพยาบาลทั้งในปัจจุบันและอนาคต พนักงานเหล่านี้จึงได้ทำการฟ้องร้องเจ้าของโรงงานเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้น

ผลจากการฟ้องร้องคดีความพบว่าศาลประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษาให้พนักงานที่เป็นผู้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่ทำให้ต้องเป็นโรคหลอดลมอุดตันเป็นผู้ชนะโดยทางฝ่ายเจ้าของโรงงานต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าเสียหายตามมูลค่าตัวอย่าง เช่น นาย Stephen McNeely ได้รับค่าชดเชยจากการเจ็บป่วยที่ศาลพิจารณาให้จากบริษัท International Flavors and Fragrances คิดเป็นมูลค่า 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

เนื่องจากการรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนยอย่างต่อเนื่องจนทำให้เป็นโรคหลอดเลือดอุดตัน (ตารางที่ 2.1) โดยคำตัดสินใหม่ทดแทนที่ศาลพิจารณาให้ครอบคลุมค่าเสียหาย ได้แก่ ค่าความสูญเสียและเยียวยาทางด้านร่างกาย และจิตใจของพนักงานที่เจ็บป่วย รวมถึงการสูญเสียรายได้ในปัจจุบันและอนาคต

การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของพนักงานต่อโรงงานผลิตข้าวโพดอบเนยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิตที่มีการใช้สารปรุงแต่งรสของข้าวโพดอบเนยที่นำไปสู่ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคหลอดเลือดอุดตันและการเสียชีวิต กระบวนการที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ฝ่ายทนายความสามารถทำข้อตกลงกับฝ่ายโจทก์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ฝ่ายโจทก์จะได้รับจากผลการฟ้องร้องคดีความ ดังนั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงสามารถพบเห็นเป็นเรื่องปกติที่บริษัททนายความจะทำการโฆษณาเพื่อให้พนักงานของโรงงานต่างๆ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาที่อาจได้รับผลกระทบด้านปัญหาหลอดเลือดอุดตันให้ติดต่อบริษัททนายความเพื่อร่วมกันเป็นผู้ฟ้องคดี ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ตารางที่ 2.1 ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้สำหรับพนักงานในโรงงานทำข้าวโพดอบเนย

ที่	คู่คดีความ	ปี พ.ศ.	มูลค่า Million USD	สาเหตุ
1	Ronald Kuiper vs. Givaudan Flavors	2552	7.5	การรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนย
2	Richard Brad vs. Bush, Boake, Allen and International Flavors and Fragrances, Inc.	2548	15	การรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนย
3	Kenneth Moenning vs. Bush, Boake, Allen and International Flavors and Fragrances, Inc.	2548	2.7	การรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนย
4	Stephen McNeely vs. Bush, Boake, Allen and International Flavors and Fragrances, Inc.	2548	15	การรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนย
5	Eric Peoples, et all. Bush, Boake, Allen and International Flavors and Fragrances, Inc.	2547	20	การรับสมัครสารปรุงแต่งรสในข้าวโพดอบเนย

ที่มา: www.popcornlung.com/CM/Custom/Verdicts-Settlements

2.4 ประเทศญี่ปุ่น ตัวอย่างคดีการชดเชยผู้เสียหาย กรณีโรคมินามาตะ

ญี่ปุ่นมีระบบการชดเชยความเสียหายของผู้ได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากปัญหามลพิษ ซึ่งออกเป็นกฎหมายเพื่อให้มีการนำไปใช้สำหรับคดีสิ่งแวดล้อมทั่วประเทศ โดยระบบนี้เป็นระบบที่ให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับรองอาการป่วยของผู้ได้รับผลกระทบว่ามีความเชื่อมโยงกับปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น และให้การชดเชยผู้ป่วยที่ได้รับการรับรอง เช่น ค่ารักษาพยาบาล และการฟื้นฟูผู้ป่วยที่ได้รับการรับรอง

ประเด็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญของคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ คือการพิสูจน์เพื่อหาความสัมพันธ์ของเหตุและผลในการเป็นโรคมลพิษ ซึ่งต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ พยานหลักฐานทั้งหมดในการพิจารณาของศาล โดยมีทฤษฎีในการพิสูจน์หาความสัมพันธ์ตามสภาพที่ปรากฏ ซึ่งผู้เสียหายหรือโจทก์ต้องเป็นผู้พิสูจน์ โดยพิจารณาจาก

- 1) ลักษณะอาการเจ็บป่วยของผู้เสียหายกับสารเคมีที่เป็นสาเหตุความเจ็บป่วย ซึ่งต้องหาความสัมพันธ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์ และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรค และตัวอย่างผู้ป่วยที่เพียงพอในการหาข้อสรุป
- 2) ช่องทางการแพร่กระจายของสาร ต้องเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับชนิด องค์ประกอบ จำนวนของสารดังกล่าว และวิธีการแพร่กระจายของสาร ซึ่งถ้าเป็นบุคคลทั่วไปไม่ทราบการแพร่กระจายของสารพิษ
- 3) กระบวนการในการปล่อยสารพิษจากสถานประกอบการ ต้องมีการตรวจสอบข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ประกอบการพิจารณา ซึ่งบริษัทจะอ้างว่าเป็นข้อมูลลับของบริษัททำให้การเข้าถึงข้อมูลค่อนข้างยาก

นอกจากนี้ มีแนวทางการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลด้านระบาดวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาสาเหตุการแพร่ระบาดของโรคเชิงสถิติ โดยพิจารณาถึง 4 ลักษณะ คือ 1) การใช้สารเคมีที่ทำให้เกิดมลพิษในช่วงเวลาหนึ่งก่อนเกิดโรค 2) ระดับความรุนแรงของสารพิษที่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการโรค 3) การศึกษาลักษณะเด่นของการแพร่กระจายของสารพิษโดยการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) กลไกการออกฤทธิ์ของสารพิษที่เป็นสาเหตุของโรค ซึ่งญี่ปุ่นมีการหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลด้านระบาดวิทยา เช่น โรคอิไตอิไต เป็นต้น

การชดเชยความเสียหายสำหรับผู้ได้รับผลกระทบในคดีสำคัญของญี่ปุ่น คือ โรคมินามาตะ ที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการปล่อยสารพิษของบริษัทชิโมะที่ผลิตปุ๋ยเคมี โดยการปล่อยโลหะหนักที่เป็นสารปรอทที่ใช้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาเคมีในการผลิตปุ๋ย และไอของสารปรอทนี้ผสมกับน้ำเสียของโรงงานที่ถูกระบายลงทะเลโดยตรง ซึ่งสารปรอทนี้ปนเปื้อนในสัตว์ทะเล และกระทบต่อคนและสัตว์ที่รับประทานอาหารทะเลอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผลกระทบต่อระบบประสาทของคนและสัตว์ มีอาการมือเท้าชา ร่างกายบิดเบี้ยว และมีอาการคลื่นคลั่ง โดยภาครัฐเข้ามาตรวจสอบและให้ความช่วยเหลือ แต่ยังไม่ได้รับการเยียวยาที่เพียงพอ จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีการฟ้องร้องต่อบริษัทชิโมะ

ในปี พ.ศ. 2512 มีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อเรียกค่าเสียหายสำหรับผู้ป่วยที่เป็นโรคมินามาตะ และในปี พ.ศ. 2516 ศาลมีคำตัดสินและกำหนดให้บริษัทชิสึโสะต้องชดเชยความเสียหายเพื่อเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นในรูปตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เนื่องจากการละเลยทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้อื่น โดยมีการชดเชยค่าเสียหาย ได้แก่

1. ค่าชดเชยในรูปตัวเงิน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล (จ่ายตามจริง) ค่าเลี้ยงดูผู้ป่วยตลอดชีวิต ค่าทำศพ เงินค่าทำขวัญ ค่าอุปเหียน ค่าเล่าเรียนเด็ก ค่าบำบัดโรค ค่าเดินทางไปรับการรักษาพยาบาล
2. ค่าชดเชยที่ไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ การฝึกอบรมเพื่อให้สามารถเข้าไปใช้ชีวิตในสังคม ด้านการทำงานให้ทำ การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบร่วมกับหน่วยงานราชการ

ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ให้กับผู้ป่วยและผู้เสียชีวิต ตามระดับอาการของผู้ป่วย นอกจากนี้มีการจัดตั้งกองทุนประกันสุขภาพเพื่อดูแลและรักษาพยาบาลผู้ป่วยที่เป็นโรคมินามาตะ และมีค่าชดเชยพิเศษเพิ่มให้รายเดือนกับผู้ป่วยที่เป็นโรคมินามาตะ ทั้งนี้ มีคณะกรรมการในการตรวจสอบเพื่อคัดกรองผู้ป่วยที่เป็นโรคมินามาตะ ที่มีรัฐบาลกลาง และส่วนท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ร่วมกัน ซึ่งมีการจัดทำเกณฑ์การตรวจสอบโรคโดยพิจารณาจากอาการของโรค โดยถ้าผ่านเกณฑ์การตรวจสอบจึงจะสามารถได้รับเงินชดเชยตามที่ศาลกำหนด ณ ปี พ.ศ. 2549 มีผู้ป่วยที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2,200 คน ซึ่งจากข้อมูลพบว่ามีคนได้รับผลกระทบประมาณ 200,000 คน

อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ ในปี 2516 (Law for Compensation of Pollution Related Health Injury 1973) ที่เน้นการชดเชยความเสียหายทางการเงินให้กับผู้ได้รับผลกระทบ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟู ค่าเลี้ยงดูเด็ก ค่าทำศพ รายได้ที่สูงสูญเสียจากการเจ็บป่วย แต่ปัจจัยสำคัญคือการรับรองการเป็นโรคมินามาตะ ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ที่ชัดเจนจากผู้เชี่ยวชาญ

ตัวอย่างการชดเชยคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศฟิลิปปินส์ มีแนวทางการชดเชยความเสียหายใน 2 รูปแบบ คือ 1) การชดเชยที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ค่าชดเชยตามมูลค่าที่เกิดขึ้นจริง การชดเชยทางศีลธรรม การชดเชยแบบเป็นพิธี การชดเชยแบบสมน้ำสมเนื้อ การชดเชยเพื่อชำระหนี้ และการชดเชยแบบเป็นตัวอย่าง และ 2) การชดเชยที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม

เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิทย์ ชัยกันย์. 2552. “คดีสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศไทย”, บทความและคำพิพากษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. สำนักวิชาการและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานศาลปกครอง. กรกฎาคม.
- ไบรอัน เจ เพรสตัน. “หลักการลงโทษในคดีอาญาสิ่งแวดล้อม” เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ เรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อม จัดร่วมกันระหว่างสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันวิจัยระพีพัฒนศักดิ์ และกองการต่างประเทศ ศาลฎีกา ระหว่างวันที่ 22-24 มิถุนายน 2552 ณ ห้องประชุมสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- Hedeko TAKEMIYA. 2552. “ประสบการณ์ของญี่ปุ่นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาเกี่ยวกับวิธีการและกระบวนการทางกฎหมาย เรื่อง ผู้มีสิทธิในการฟ้องคดี ภาระในการพิสูจน์ และการชดเชยค่าเสียหาย ” เอกสารประกอบการบรรยาย กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม: ประสบการณ์ของญี่ปุ่นและไทย ครั้งที่ 2 จัดโดยสำนักงานศาลปกครอง มูลนิธิญี่ปุ่น และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย วันที่ 10 กันยายน 2552 ณ ห้องสัมมนา 2 ชั้น B1 อาคารศาลปกครอง.
- Nariko OKUBO. 2552. “ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมและการใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม จากอดีตถึงปัจจุบัน ” เอกสารประกอบการบรรยาย กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อม: ประสบการณ์ของญี่ปุ่นและไทย ครั้งที่ 1 จัดโดยสำนักงานศาลปกครอง มูลนิธิญี่ปุ่น และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย วันที่ 6 สิงหาคม 2552 ณ ห้องสัมมนา 2 ชั้น B1 อาคารศาลปกครอง.
- Basil Markesinis, Michael Coester, Guido Alpa and Augustus Ullstein. 2005. Compensation for Personal Injury in English, German and Italian Law: A Comparative Outline. Cambridge University Press: Cambridge.
- Catharine M. Goodwin. 1998. The Imposition of Restitution in Federal Criminal Cases Substantially as printed in “Looking at the Law” Federal Probation (with table of cases and practice addendum added): December.
- Catharine M. Goodwin. 2001. Restitution in Federal Criminal Cases: Summary Training Outline. Administrative Office, U.S. Courts; July.
- Darunee Paisanpanichkul. 2006. Compensation in environmental litigation cases: experiences from the Philippines and Japan. The work of the 2005/2006 API Fellows.

David Egilman. MD. MPH, Caroline Mailloux, and Claire Valentin. 2007. "Popcorn-worker Lung caused by corporate and regulatory negligence: An Avoidable Tragedy". *Journal of Occupation Environment Health*. 2007; 13: p.85-98.

Markesinis, Basil, et al. Compensation for Personal Injury in English, German and Italian Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

National Institute for Occupation Safety and Health. 2002. Fact Sheet: NIOSH Evaluates Worker Exposures at a Popcorn Plant in Missouri; July.

Richard Kanwal, Greg Kullman, Kathleen Fedan, and Kathleen Kreiss. 2006. Health Hazard Evaluation Report 2000-0404-2991 Gilster-Mary Lee Corporation, Jasper, Missouri; January.

บทความจากหนังสือพิมพ์ เรื่อง "\$20 million awarded in popcorn lawsuit" จาก website www.butterflavoringlunginjury.com

บทความจากหนังสือพิมพ์ เรื่อง "Popcorn lung" จาก www.popcornlung.com/CM/Custom/Verdicts-Settlements

บทความจากหนังสือพิมพ์ เรื่อง "Popcorn Worker Lung—A Growing National Concern" จาก website www.butterflavoringlunginjury.com

บทที่ 3

การทบทวนการชดเชยความเสียหายใน คดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศไทย

3.1 บทนำ

หลักการชดเชยที่ศาลกำหนดให้ควรสะท้อนความเสียหายของสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งในแง่มูลค่าของหลักการประเมินมูลค่าที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และการกำหนดรายการค่าใช้จ่ายให้ครอบคลุมผลกระทบหรือความเดือดร้อนที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องเผชิญตามเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อม และผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายต่อสุขภาพด้วย การศึกษานี้จึงได้นำเสนอหลักการการกำหนดค่าชดเชยผู้ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การฟ้องร้องคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศไทยมีหลายคดี แต่คดีสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมและเกี่ยวเนื่องกับสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบมีเพียงไม่กี่คดี โดยในการศึกษานี้ได้คัดเลือกคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เป็นกรณีสำคัญของประเทศมาศึกษาจำนวนคดีความในการฟ้องร้องและคำพิพากษาคดี เพื่อพิจารณาหลักการชดเชยของศาลไทยในคดีสำคัญทั้งหมด 6 คดี ได้แก่ 1) กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี 2) กรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ 3) กรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 4) กรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย 5) กรณีการเจ็บป่วยของพนักงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ และ 6) กรณีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง (รายละเอียดในหัวข้อ 2)

ทั้งนี้ กรณีเหล่านี้เป็นการฟ้องต่อศาลยุติธรรมและศาลปกครองเพื่อเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นและเป็นคดีที่ยังไม่สิ้นสุด ผลจากการวิเคราะห์กรณีศึกษาเหล่านี้จะนำมาใช้เพื่อเป็นกำหนดหลักการชดเชยผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ศาลกำหนดให้ และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต่อไป

3.2 ตัวอย่างการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ¹

3.2.1 กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

ในปี พ.ศ. 2541 เกิดเหตุการณ์การพังทลายของบ่อกักเก็บกากตะกอนตะกั่วของโรงแต่งแร่ของ บริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด หรือโรงแต่งแร่คลิตี้ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดกากตะกอนตะกั่วสะสมในลำห้วยเป็นระยะทาง 19 กิโลเมตร ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่โดยเฉพาะหมู่บ้านคลิตี้ล่าง² ไม่สามารถใช้น้ำในลำห้วยได้ อีกทั้งตรวจพบระดับตะกั่วในสิ่งแวดล้อมสูงเกินค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้³ ได้แก่ ตะกั่วในน้ำตรวจวัดได้ 0.008-0.550 มิลลิกรัมต่อลิตร ในดิน 109-1,323 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และตะกอนดินท้องน้ำ 152-102,574 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม (กรมควบคุมมลพิษ 2547) และผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ จากการตรวจวัดระดับตะกั่วในเลือดของเด็กและผู้ใหญ่ในพื้นที่พบว่า มีระดับตะกั่วในเลือดสูงเกินค่ามาตรฐาน⁴ และต้องรับการรักษาเพื่อลดระดับตะกั่วในเลือด โดยกลุ่มที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคพิษตะกั่วอยู่ในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง เนื่องจากอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและมีวิถีชีวิตในการอุปโภคบริโภคน้ำในลำห้วยเป็นหลัก ซึ่งพบผู้ป่วยที่อาศัยในหมู่บ้านเป็นโรคพิษตะกั่วเรื้อรัง จำนวน 8 คน⁵

หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในหลายด้านในช่วงปี พ.ศ. 2541-2548 เช่น การสั่งให้โรงแต่งแร่คลิตี้หยุดกิจการ การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำ ตะกอนดิน และสัตว์น้ำ การประกาศเตือนห้ามดื่มและจับสัตว์น้ำในลำห้วย การก่อสร้างเขื่อนดักตะกอนกึ่งถาวร (Rock Check Dam) รวมทั้งได้จัดตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหามลพิษจากตะกั่วในบริเวณลำห้วยคลิตี้เพื่อจัดการกากตะกอนแร่ที่ตกค้างไปฝังกลบต่อไป การฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่และโรงแต่งแร่และปรับทัศนียภาพในพื้นที่ การเฝ้าระวังการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม และการตรวจวัดระดับตะกั่วในเลือดของชาวบ้านในพื้นที่และให้การรักษามาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ มีการศึกษาและวิจัยเพื่อประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์กรณีการทำเหมืองแร่ตะกั่วโดยรวมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการประเมิน การศึกษารูปแบบการทำเหมืองแร่ตะกั่วที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การศึกษาวิจัยบำบัดดินปนเปื้อนตะกั่วด้วยพันธุ์พืชในพื้นที่ศักยภาพแร่ตะกั่ว และการศึกษาด้านสาธารณสุขเพื่อเป็นแนวทางในการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพ

ผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีการเรียกร้องให้ภาครัฐแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป ซึ่งปัจจุบันการดำเนินคดียังไม่สิ้นสุด อยู่ในขั้นตอนการอุทธรณ์ต่อศาลสูง

¹ โครงการนิทรรศการสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สนับสนุนข้อมูลการฟ้องร้องคดีความทั้ง 6 คดี ในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากคุณสุรัชย์ ตรงงาม โครงการนิทรรศการสิ่งแวดล้อมและคุณสมชาย อาสิน กรรมการสิ่งแวดล้อม สภานายความ

² หมู่บ้านคลิตี้ล่าง มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 42 ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

³ ค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในแหล่งน้ำผิวดิน 0.05 มิลลิกรัม/ลิตร ค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในตะกอนดิน 55 มิลลิกรัม/กิโลกรัมดิน ในพืชผัก 1 มิลลิกรัม/ลิตร และในเนื้อปลาสำหรับบริโภค 0.26 มิลลิกรัม/ลิตร (องค์การอนามัยโลก)

⁴ ค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในเลือดของผู้ใหญ่ 25 ไมโครกรัม/เดซิเบล และเด็ก 10 ไมโครกรัม/เดซิเบล (องค์การอนามัยโลก)

ค่ามาตรฐานระดับตะกั่วในเลือดของผู้ใหญ่ 40 ไมโครกรัม/เดซิเบล และเด็ก 25 ไมโครกรัม/เดซิเบล (ประเทศไทย)

⁵ ข้อมูลจากใบรับรองแพทย์ ซึ่งในขณะนั้นได้รับการตรวจและออกให้โดยแพทย์หญิงอรพรรณ เมธาติลกุลกุล โรงพยาบาลราชวิถี

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

การฟ้องร้องคดีความของผู้ได้รับผลกระทบเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2546 ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่าง 8 คน ได้ยื่นฟ้องบริษัทตะกั่วคอนเซนเทรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด และนายคงศักดิ์ กลีบบัว กรรมการบริษัท เพื่อเรียกค่าชดเชยความเสียหายที่ทำให้เป็นโรคพิษตะกั่ว และอุทธรณ์เพื่อเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมจากที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้ ซึ่งใช้เวลากว่า 6 ปี (ตารางที่ 3.1) ในการยื่นฟ้องร้องสำหรับคดีทางแพ่ง ซึ่งในปัจจุบันยังมีการฎีกาและขอทุเลาการบังคับคดีจากฝ่ายจำเลย ซึ่งอยู่ในการพิจารณาของศาลฎีกา จึงยังไม่มีมีการจ่ายค่าชดเชยตามที่ศาลกำหนด สำหรับคดีปกครองที่มีการฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษเนื่องจากการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าต่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการอุทธรณ์ของฝ่ายผู้ถูกฟ้องคดีเช่นกัน

ตารางที่ 3.1 ประเด็นการฟ้องร้องกรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

การฟ้องร้อง	ปีที่มีการฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	ระดับของศาล (ระบุนศาล)	กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
ชาวบ้าน 8 คน ฟ้องร้องบริษัท ตะกั่วคอนเซนเทรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด และ นายคงศักดิ์ กลีบบัว	2546	การกระทำของจำเลยทำให้ 1. เกิดความเสียหายและการเจ็บป่วยด้วยโรคพิษตะกั่ว 2. ได้รับความทุกข์ทรมานด้านร่างกายและจิตใจ 3. เสื่อมสมรรถภาพในการทำงาน 4. ไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข	ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (คดีแพ่ง)	- พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96 และ มาตรา 97 - พรบ. แร่ 2510 มาตรา 69 และ 106 - พรบ. โรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 8 (5)
ชาวบ้าน 22 คน ฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษ	กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547	1. ละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าต่อการแก้ปัญหาพื้นฟูห้วยคลิตี้ในการนำกากตะกอนไปฝังกลบในที่ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ และไม่ประกาศให้ลำห้วยคลิตี้เป็นเขตควบคุมมลพิษ 2. เรียกร้องค่าชดเชยค่าเสียหายต่อสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	ศาลปกครอง	- รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 - พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 - พรบ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539
	15 สิงหาคม 2549	มีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นจากการละเมิด พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535	ศาลจังหวัดกาญจนบุรี (คดีแพ่ง)	
	18 ธันวาคม 2550	มีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์จากการละเมิด พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535	ศาลอุทธรณ์ (แพ่ง)	
	6 พฤษภาคม 2551	มีคำพิพากษาของศาลปกครองจากการละเมิดของหน่วยงานทางปกครอง	ศาลปกครองกลาง	

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

การฟ้องร้องบริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด และนายคองศักดิ์ กลีบบัว

ชาวบ้านที่อาศัยในบ้านคลิตี้ล่าง จำนวน 8 คน ฟ้องร้องต่อศาลจังหวัดกาญจนบุรีเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2546 ผ่านสหภาพนายความและโครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม เนื่องจากบริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด และนายคองศักดิ์ กลีบบัว ละเมิดจนทำให้ผู้ฟ้องได้รับความเสียหายจากการเจ็บป่วยด้วยโรคพิษตะกั่วเรื้อรัง เกิดความทุกข์ทรมานด้านร่างกายและจิตใจ เสื่อมสมรรถภาพในการทำงาน (ตารางที่ 3.1) โดยมีการเรียกร้องในประเด็นดังนี้

1) การชำระค่าความเสียหายให้โจทก์ 8 คน เป็นเงิน 119,036,400 บาท สำหรับค่าเสียหาย ดังนี้

- ค่ารักษาพยาบาลก่อนการฟ้องร้อง ตั้งแต่ 23 เมษายน พ.ศ. 2541 ถึงวันฟ้อง
- ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องจนกว่าจะหายเป็นปกติ ภายในระยะเวลา 2 ปี
- ค่าเสียโอกาสในการทำงาน ตั้งแต่เข้าโรงพยาบาล จนถึงอายุ 60 ปี
- ค่าสูญเสียด้านจิตใจ อวัยวะ คุณภาพชีวิต การพัฒนาตน และความสามารถในการสืบต่อชาติพันธุ์
- ค่าเสียหายจากการที่สัตว์เลี้ยงตายเนื่องจากการกินน้ำในลำห้วย
- ค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการใช้น้ำและทรัพยากรในลำห้วยคลิตี้

2) การรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการแก้ไขและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ในการนำกากตะกอนตะกั่วที่อยู่ในลำห้วยออกไปให้หมด

3) ห้ามปล่อยน้ำเสียที่มีการปนเปื้อนตะกั่วจากการดำเนินกิจกรรมเหมืองแร่และแต่งแร่ลงสู่ลำห้วย

ในปี พ.ศ. 2549 ชาวบ้าน 8 ราย มีการฟ้องร้องเพิ่มเติมต่อศาลอุทธรณ์ แผนกคดีสิ่งแวดล้อม ภาค 7 เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ⁶ โดยเรียกร้องค่าชดเชยจากการได้รับตะกั่วปริมาณสูงเข้าสู่ร่างกายสำหรับค่ารักษาพยาบาลที่เป็นตัวเงินตั้งแต่เกิดเหตุและในอนาคต และค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น ค่าสูญเสียด้านจิตใจ ค่าความเสียหายจากสัตว์เลี้ยงที่ล้มตาย และค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์ในลำห้วยได้ เพื่อเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษแก่บริษัท

การฟ้องร้องต่อศาลปกครอง

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ชาวบ้านชุมชนคลิตี้ล่าง จำนวน 13 คน ฟ้องกรมควบคุมมลพิษต่อศาลปกครองในกรณีที่มีการควบคุมมลพิษและเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าต่อการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ในการนำกากตะกอนแร่ตะกั่วไปฝังกลบในที่ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ รวมทั้งไม่มีการประกาศลำห้วยคลิตี้ที่มีปัญหาการปนเปื้อนตะกั่วเป็นเขตควบคุมมลพิษ จึงขอให้ศาลให้กรมควบคุมมลพิษมีการดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

- ให้ฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้มีความปลอดภัยตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด โดยให้บริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรตส์ จำกัด เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟู

⁶ ในขณะนั้นอ้างอิงรัฐธรรมนูญปี 2540 ในส่วนค่าความเสียหายที่พึงจะได้รับ

- กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้บนฐานของสิทธิการมีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ
- นำเรื่องเสนอต่อกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้มีการพิจารณาเพื่อประกาศให้ลำห้วยคลิตี้ที่มีการปนเปื้อนตะกั่วเป็นเขตควบคุมมลพิษ

ทั้งนี้ กรมควบคุมมลพิษให้เหตุผลว่าการนำกากตะกอนแร่ตะกั่วขึ้นมาจะทำให้ตะกอนตะกั่วฟุ้งกระจาย จึงควรปล่อยให้บำบัดโดยธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้ระบุระยะเวลาในการบำบัดให้ลำห้วยคลิตี้มีความปลอดภัย โดยหน่วยงานได้ติดตามตรวจสอบเฝ้าระวังระดับตะกั่วในสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

ในปี 2547 มีการขอแก้ไขคำฟ้องเพิ่มเติมเพื่อเรียกค่าเสียหายจากการควบคุมมลพิษจากการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า โดยมีชาวบ้านชุมชนคลิตี้ล่างฟ้องร้องจำนวน 22 ราย โดยเรียกร้องค่าเสียหายในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ค่าเสียโอกาสของการไม่สามารถดำรงชีพตามปกติ และค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารทดแทนอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิที่ไม่สามารถดำรงชีพตามปกติในสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นจำนวนเงิน 25,025 บาทต่อราย หรือเดือนละ 1,000 บาทต่อราย เป็นระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงวันที่ฟ้องเพิ่มเติม
- ค่าเสียหายจากที่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารทดแทนอาหารจากแหล่งธรรมชาติ เป็นจำนวนเงิน 17,517 บาทต่อราย หรือเดือนละ 700 บาทต่อราย เป็นระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงวันที่ฟ้องเพิ่มเติม
- ค่าเสียหายต่อเนื่องในอนาคตที่ไม่สามารถดำรงชีพตามปกติและภาระค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารเป็นระยะเวลาตั้งแต่วันที่ฟ้องจนกว่าผู้ถูกฟ้องจะดำเนินการกำจัดมลพิษจากตะกั่วและฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ คิดเป็นเงิน 1,700 บาทต่อราย

การแก้ไขคำฟ้องเพื่อเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมดังกล่าวเป็นผลจากการที่กรมควบคุมมลพิษได้ยื่นคำให้การชี้แจงว่าได้รับการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ และปล่อยให้ลำห้วยฟื้นฟูตัวเองโดยกระบวนการธรรมชาติ จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องให้กรมควบคุมมลพิษต้องชดเชยค่าเสียหายต่อการละเมิดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิทธิที่จะดำรงชีพอย่างปกติในสิ่งแวดล้อมที่ดี

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ผลของคำพิพากษาของศาลในกรณีชาวบ้าน 8 คน ฟ้องร้องบริษัท ศาลกำหนดให้ในครั้งแรกเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 4.26 ล้านบาท และภายหลังมีการฟ้องเพิ่มเติมต่อศาลอุทธรณ์ เป็นจำนวน 29.55 ล้านบาท โดยศาลกำหนดเพิ่มเติมให้สำหรับค่าสูญเสียด้านจิตใจ ค่าความเสียหายจากสัตว์เลี้ยงที่ล้มตาย และค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์จากน้ำในลำห้วยได้ สำหรับการฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มีผลการพิพากษากำหนดให้จ่ายค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และค่าเสียหายเนื่องจากมีภาระค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารทดแทนอาหารที่เคยมีอยู่ตามธรรมชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การฟ้องร้องบริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด และนายคงศักดิ์ กลีบบัว

ลักษณะความเสียหายและเหตุผลของการชดเชยที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชดเชยค่าเสียหายให้โจทก์ทั้ง 8 คน ที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจากสารตะกั่วที่รั่วไหลลงสู่ลำห้วยคลิตี้เป็นจำนวนเงิน 4,260,000⁷ บาท (ตารางที่ 3.2) ประกอบด้วย

1. ค่ารักษาพยาบาลในช่วงก่อนการฟ้องร้อง เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวจากการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจากการได้รับสารตะกั่วก่อนหน้าที่มีการฟ้องร้อง
2. ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องเพื่อบำบัดฟื้นฟูสุขภาพ เนื่องจากเป็นโรคที่เกิดจากการได้รับสารพิษเรื้อรังสะสมในร่างกายทำให้สุขภาพของโจทก์ทรุดโทรมต้องใช้เวลาในการรักษาเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ
3. ค่าเสียโอกาสจากการทำงาน เนื่องจากโจทก์ประกอบอาชีพการเกษตร การเจ็บป่วยจึงส่งผลกระทบต่อการทำงานทำให้มีภาวะทำงานไม่ปกติ จึงควรได้รับการรักษาและบำบัดอย่างต่อเนื่องเพียงพอให้ร่างกายกลับคืนสู่สภาพปกติ

สำหรับค่าความเสียหายที่ศาลมีคำพิพากษาไม่ต้องชดเชย ได้แก่ ค่าสูญเสียด้านจิตใจ อวัยวะคุณภาพชีวิต การพัฒนาตน และความสามารถในการสืบต่อชาติพันธุ์ ความเสียหายจากสัตว์เลี้ยงที่ตายเนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน ค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการใช้น้ำและทรัพยากรในลำห้วยคลิตี้เนื่องจากหมู่บ้านคลิตี้มีน้ำประปาเพื่ออุปโภคบริโภคจากแหล่งน้ำบนภูเขาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 แล้ว โดยศาลเห็นว่าไม่ปรากฏหลักฐานที่ส่งผลทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำดื่มเพิ่มขึ้น จึงไม่กำหนดให้ต้องชดเชยค่าเสียหาย (ตารางที่ 3.2)

การอุทธรณ์เพิ่มเติมต่อศาลอุทธรณ์ แผนกคดีสิ่งแวดล้อม ภาค 7 ในปี พ.ศ. 2549 และมีผลคำพิพากษาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2550 จากการละเมิดต่อ พรบ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 โดยศาลกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายสำหรับค่ารักษาพยาบาลก่อนการฟ้อง และค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องจนกว่าจะหายเป็นปกติ รวมถึงการชดเชยรวมสำหรับค่าสูญเสียด้านจิตใจ อวัยวะคุณภาพชีวิต และความสามารถในการสืบต่อชาติพันธุ์ ค่าความเสียหายจากสัตว์เลี้ยงที่ล้มตาย และค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์น้ำในลำห้วย เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 29,551,000 บาท⁸ (ตารางที่ 3.3)

⁷ จำนวนเงิน 4,260,000 บาท เป็นราคาที่ยังไม่รวมอัตราดอกเบี้ย โดยต้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับถัดจากวันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จสิ้น และเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2549

⁸ มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2550

ตารางที่ 3.2 มูลค่าความเสียหายที่ศาลให้จำเลยชดเชยให้โจทก์: กรณีชาวบ้าน 8 คน ฟ้องร้องบริษัท

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/เดือน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	
1. ค่ารักษาพยาบาลก่อน การฟ้องร้องตั้งแต่ 23 เมษายน พ.ศ. 2541 ถึงวันฟ้อง	2,000	896,000	20,000	160,000	- จำนวน 56 เดือน - จำนวน 8 คน
2. ค่ารักษาพยาบาล ต่อเนื่องจนกว่า จะหายเป็นปกติ	10,000	1,900,000	300,000 ¹	4,000,000	- จำนวน 24 เดือน - จำนวน 8 คน ¹ โจทย์ที่ 2 และ ที่ 7 เป็นเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี เพิ่มอีกคนละ 300,000 บาท โจทย์ที่ 5 และที่ 8 เป็นทารก เพิ่มอีกคนละ 500,000 บาท
3. ค่าเสียหายโอกาสใน การทำงาน	-	35,600,000	5,000	100,000	- โจทย์ที่ทำงานจำนวน 4 คน และให้เป็นรายปี รวมระยะเวลา 5 ปี
4. ค่าสูญเสียด้านจิตใจ อวัยวะ คุณภาพชีวิต การพัฒนาตน และ ความสามารถในการ สืบต่อชาติพันธุ์	10,000,000	80,000,000		0	- จำนวน 8 คนๆ ละ 10,000,000 บาท - ศาลไม่กำหนดให้ต้อง ชดเชย
5. ค่าความเสียหายจาก สัตว์เลี้ยงที่ล้มตาย		234,000		0	- เฉลี่ยทั้ง 8 คน - ศาลไม่กำหนดให้ต้อง ชดเชย
6. ค่าเสียหายจากการไม่ สามารถใช้ประโยชน์ น้ำในลำห้วย	48,300	386,400		0	จำนวน 8 คนๆ ละ 48,300 บาท
7. ค่าเดินทาง		3,000		0	- เฉลี่ยทั้ง 8 คน - ศาลไม่กำหนดให้ต้อง ชดเชย
รวมทั้งสิ้น		119,036,400		4,260,000	พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วัน ถัดจากวันฟ้องไป จนกว่าจะชำระเสร็จ

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2549

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 106/2546 และคดีหมายเลขแดงที่ 1565/2549

ตารางที่ 3.3 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 8 ราย อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เพิ่มเติม

ประเด็นที่ใช้ในการเรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	
1. ค่ารักษาพยาบาลก่อนการฟ้องร้องตั้งแต่ 23 เมษายน พ.ศ. 2541 ถึงวันฟ้อง	112,000	896,000	112,000	160,000	- จำนวน 8 คน
2. ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องจนกว่าจะหายเป็นปกติ	10,240	81,920,000	240,000	1,920,000	- จำนวน 8 คน
3. ค่าเสียหายโอกาสในการทำงาน	2,800,000	22,400,000		0	- ศาลไม่กำหนดให้
4. ค่าสูญเสียด้านจิตใจ อวัยวะคุณภาพชีวิต การพัฒนาตน และความสามารถในการสืบต่อชาติพันธุ์	10,000,000	80,000,000		26,600,000 (ศาลกำหนดให้รวมค่าเสียหายจากข้อ 4 ข้อ 5 และข้อ 6)	-จำนวน 8 คนๆ ละ 10,000,000 บาท
5. ค่าความเสียหายจากสัตว์เลี้ยงที่ล้มตาย					
6. ค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์น้ำในลำห้วย		386,400			- คนละ 48,300 บาท และให้ชำระค่าเสียหายต่อไปในอนาคต อีกวันละ 23 บาท
7. ค่าเดินทาง		3,000		0	- เฉลี่ยทั้ง 8 คน - ศาลไม่กำหนดให้ต้องชดเชย
รวมทั้งสิ้น		105,602,400		29,551,000	พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ถัดจากวันฟ้องไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2550

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 97/ 2550 คดีหมายเลขแดงที่ 3426 / 2550

การฟ้องร้องต่อศาลปกครอง

การฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษในครั้งแรกให้มีการเยียวยาปัญหาที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยให้ฟื้นฟูลำห้วยให้มีความปลอดภัยตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด และกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้บนฐานของสิทธิการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้ตามคำฟ้องดังกล่าวข้างต้น และภายหลังมีการแก้ไขคำฟ้องเพิ่มเติมเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากผลกระทบที่เกิดขึ้น และในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 มีผลคำพิพากษาโดยศาลกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 56 และค่าเสียหายเนื่องจากมีการค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารทดแทนอาหารที่เคยมีอยู่ตามธรรมชาติ (ตารางที่ 3.4) เนื่องจากศาลเห็นว่าผู้ฟ้องคดีมีสิทธิที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเมื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมถูกคุกคาม เห็นควรให้ชดเชยโดยพิจารณาตามพฤติการณ์และความร้ายแรง รวมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

**ตารางที่ 3.4 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 22 ราย
ฟ้องร้องกรมควบคุมมลพิษ**

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	
1. ค่าเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิที่ไม่สามารถดำรงชีพตามปกติในสิ่งแวดล้อมที่ดี	25,025	550,550	25,025	550,550	-จำนวน 22 รายๆ ละ 1,000 บาท ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงวันที่ฟ้องเพิ่มเติม (22 เดือน)
2. ค่าเสียหายที่ต้องมีการจ่ายค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารแทนอาหารจากแหล่งธรรมชาติ	17,517 (รายละเอียด 700 บาท)	385,374	8,758	192,676	-จำนวน 22 รายๆละ 350 บาท ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2545 ถึงวันที่ฟ้องเพิ่มเติม (22 เดือน)
3. ค่าเสียหายต่อเนื่องในอนาคตที่ไม่สามารถดำรงชีพได้ตามปกติและค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร	1,700	-		0	-จำนวน 22 รายๆละ 1,700 บาท นับแต่วันฟ้องจนกว่าผู้ถูกฟ้องคดีจะเข้าฟื้นฟูสภาพแวดล้อม -ศาลไม่กำหนดให้
รวมทั้งสิ้น	-	-	-	743,226	

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2551 และมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ถัดจากวันฟ้องไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 97/ 2550 คดีหมายเลขแดงที่ 3426 / 2550

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

การฟ้องร้องคดีละเมิดจากการปนเปื้อนมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน มีประเด็นพิพาทโดยอ้างอิงตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ตามหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งจำเลยต้องชดเชยตามความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงพระราชบัญญัติแร่ 2510 มาตรา 69 และ 106 - พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 มาตรา 8 (5) รวมถึงรัฐธรรมนูญปี 2540 มาตรา 40 และมาตรา 56 ที่เกี่ยวกับสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.2 กรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เหตุการณ์การแพร่กระจายของรังสีโคบอลต์-60 บริเวณร้านรับซื้อของเก่าในซอยวัดมawangค์ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีสาเหตุเนื่องจากมีบุคคลขโมยแท่งโคบอลต์ 60 ที่เสื่อมสภาพ

และนำมาขายให้ร้านรับซื้อของเก่า ซึ่ง และเจ้าของ และลูกจ้างทำการแยกชิ้นส่วนโลหะที่ห่อหุ้มสารกัมมันตภาพรังสีไว้ในภาชนะด้วยความไม่รู้ถึงอันตราย ทำให้กัมมันตภาพรังสีแพร่ออกมาส่งผลกระทบต่อสุขภาพของบุคคลที่ทำงานและพักอาศัยในร้านรับซื้อของเก่า และผู้พักอาศัยในบริเวณใกล้เคียงเกิดอาการเจ็บป่วย ได้แก่ อาการบวมที่นิ้วมือ อาเจียน ผื่นแดงและมีปริมาณเม็ดโลหิตขาวต่ำมาก และต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสมุทรปราการ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชนที่ได้รับการสัมผัสสารกัมมันตภาพรังสีโคบอลต์-60 ในกลุ่มผู้ประกอบการร้านขายโลหะและของเก่า และกลุ่มผู้รับซื้อโลหะจำนวน จำนวน 26 ราย เป็นผู้ป่วยจากการได้รับกัมมันตภาพรังสี 7 ราย ผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บป่วยไม่รุนแรง 16 ราย และเสียชีวิตแล้ว 3 ราย และกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงร้านขายของเก่าที่มีโอกาสเสี่ยงในการรับสัมผัสกัมมันตภาพรังสีซึ่งไม่พบความผิดปกติใดๆ จากการตรวจร่างกายในเบื้องต้น แบ่งย่อยเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ประชาชนที่อาศัยห่างจากร้านขายโลหะเก่าในรัศมีไม่เกิน 50 เมตร มีจำนวน 258 ราย⁹ และ 2) ประชาชนที่อาศัยห่างจากร้านขายของเก่าในรัศมี 50-100 เมตรจำนวน 1,614 คน

ภายหลังเหตุการณ์สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ (พป.) ได้ดำเนินการเก็บกู้และขนย้ายวัตถุกัมมันตภาพรังสีไปจัดเก็บไว้ในสถานที่จัดเก็บที่เหมาะสม และกระทรวงสาธารณสุขได้ให้การดูแลรักษา และติดตามเฝ้าระวังผลกระทบที่มีต่อสุขภาพอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ สำหรับผู้ประกอบการร้านขายโลหะและของเก่า และผู้รับซื้อโลหะและของเก่า สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงร้านขายของเก่าที่มีโอกาสเสี่ยงในการรับสัมผัสกัมมันตภาพรังสี ได้รับการตรวจสุขภาพทุก 6 เดือน และติดตามต่อเนื่อง 1-2 ปี นอกจากนี้ ได้มีการตรวจหาความผิดปกติของโครโมโซมผู้ป่วยและผู้สัมผัสโดยการเจาะเลือดซึ่งเป็นผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการเก็บโลหะเก่าและอาศัยใกล้เคียงแหล่งกัมมันตภาพรังสี พบว่ามีความผิดปกติของโครโมโซม จำนวน 9 ราย ทั้งนี้การรับสัมผัสกัมมันตภาพรังสีในปริมาณมากอาจทำให้เกิดผลกระทบต่ออวัยวะสำคัญของร่างกายและมีโอกาสถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานได้ นอกจากนี้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการจำนวน 2 ชุด เพื่อดูแลความปลอดภัยจากการใช้กัมมันตภาพรังสีและวัตถุอันตราย การติดตามเฝ้าระวังสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบข้างต้น การให้บริการดูแลและรักษาผู้ป่วยโดยโรงพยาบาลราชวิถี และโรงพยาบาลสมุทรปราการ และการศึกษาวิจัยผลกระทบจากกัมมันตภาพรังสีและวัตถุอันตราย

ผลกระทบจากการแพร่กระจายของสารกัมมันตภาพรังสีโคบอลต์-60 ทำให้ประชาชนที่ได้รับสัมผัสเสียชีวิตและเจ็บป่วย จึงมีการร้องทุกข์และฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อบริษัท กมลสุโกศล อิลเลทริค จำกัด และสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติเนื่องจากการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการออกระเบียบเพื่อควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์พลังงานปรมาณู การเก็บรักษา และการจัดการกากกัมมันตภาพรังสีให้ปลอดภัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2544 ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจำนวน 12 ราย ได้ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาโดยได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพทนายความและโครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม (EnLAW) ว่าสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ละเว้นการปฏิบัติ

⁹ ผู้มีโอกาสร้อยเสี่ยงในการสัมผัสกัมมันตภาพรังสี 258 คน ในจำนวนนี้มีหญิงตั้งครรภ์ 1 คน ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ป่วย

หน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลการจัดเก็บรักษาวัสดุแก๊สพิษที่ถูกต้องตามหลักวิชาการภายหลังการเปลี่ยนแปลงการครอบครองและใช้วัสดุแก๊สพิษ (ตารางที่ 3.5) เพื่อเรียกค่าชดเชยความเสียหายที่ทำให้ผู้รับสัมผัสสารแก๊สพิษจากแท่งโคบอลต์-60 เสียชีวิต และบางรายมีการเจ็บป่วยที่ต้องรับการรักษา ซึ่งคดีโอนมาสู่การพิจารณาของศาลปกครองเมื่อศาลเปิดทำการในปี 2544 (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการแพร่กระจายของสารแก๊สพิษโคบอลต์-60

การฟ้องร้อง	ปีที่มีการฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	ระดับของศาล (ระบุศาล)	กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ 12 ราย ฟ้องร้องบริษัท กมลสุโกศล อีเล็คทริก จำกัด	2544 (กุมภาพันธ์)	ความผิดฐานละเมิดต่อจิตใจที่กระทำการโดยประมาทเลินเล่อ ขาดความระมัดระวังตามสมควร มิได้จัดเก็บเครื่องฉายรังสีโคบอลต์-60 ที่อยู่ในครอบครองให้ถูกต้อง และปลอดภัยตามหลักทางวิชาการ และระเบียบในการจัดเก็บ	ศาลแพ่ง (คดีหมายเลขดำที่ 816/2544)	• พรบ.พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504 • พรบ.วัตถุอันตราย 2535 • ละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ 12 ราย ฟ้องร้องสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ	2544 (มีนาคม)	การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ไม่ควบคุมดูแล เป็นเหตุให้ถูกขโมยและนำไปขาย จนทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ฟ้องคดี จึงมีการเรียกร้องค่าเสียหายต่อการเจ็บป่วยเนื่องจากการได้รับสัมผัสสารพิษ	ศาลปกครองกลาง	• พรบ.พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504 • พรบ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ 9 ราย ยื่นคำร้องต่อศาลให้แก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่ารักษาพยาบาลในอนาคตตามที่ศาลสงวนสิทธิไว้	2547	เรียกร้องค่ารักษาพยาบาล และค่าตรวจเฝ้าระวังในอนาคต โดยเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนให้การช่วยเหลือผู้ป่วยหรือผู้ได้รับผลกระทบ	ศาลปกครอง	• พรบ.พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504 • พรบ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539
ชาวบ้าน 9 ราย ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด	2549	เรียกร้องค่ารักษาพยาบาล และค่าตรวจเฝ้าระวังในอนาคต โดยเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุน	ศาลปกครองสูงสุด	• พรบ.พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ พ.ศ.2504 • พรบ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

การฟ้องร้องสำนักงานประมาณเพื่อสันติ

ผู้ฟ้องร้องทั้ง 12 ราย ได้เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้น 90,424,266 ล้านบาท หรือให้สำนักงานประมาณเพื่อสันติรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วยจนกว่าจะมีสุขภาพดีเป็นปกติ (อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี) โดยค่าสินไหมทดแทนครอบคลุม 2 ประเด็น (ตารางที่ 3.6) คือ

1. ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลของผู้ตายที่เป็นญาติตั้งแต่เจ็บป่วยจนเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้ฟ้องร้องในการเดินทางไปเยี่ยมผู้ตายหรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาตัว ค่าความเสียหายจากการไม่สามารถประกอบการทำงานหรือรายได้ที่สูญเสียจากการทำงานของผู้ตายที่เป็นญาติ ค่าจัดงานศพ ค่าใ้ผู้อุปการะของเด็ก (ค่าเลี้ยงดูและค่าเล่าเรียนจนจบระดับปริญญาตรี) และค่าความเสียหายอย่างอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน (สิ่งที่กระทบกระเทือนทางจิตใจ)
2. ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในอนาคตเป็นเวลา 15 ปี สำหรับผู้ฟ้องร้องจำนวน 9 คน ได้แก่ ค่าเดินทางในการติดตามไปรักษาการเจ็บป่วย และค่ารักษาพยาบาล เป็นเงินคนละ 5.25 ล้านบาท

ตารางที่ 3.6 มูลค่าความเสียหายที่ศาลให้จำเลยชดเชยให้โจทก์: กรณีชาวบ้าน 12 คน ฟ้องบริษัท กมลสุโกศล จำกัด

ประเด็นที่ใช้ในการเรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตราบาท/เดือน	มูลค่าบาท	อัตราบาท/เดือน	มูลค่าบาท	
1. ค่ารักษาพยาบาลเมื่อเริ่มเจ็บป่วยจนถึงปัจจุบัน (เสียชีวิต)		8,050,366		180,209	- ตามใบเสร็จค่ารักษาพยาบาล
● ค่ารักษาพยาบาล		7,820,466		53,409	
● ค่าเดินทาง		112,400		96,800	
● ค่าเดินทาง และค่าอาหาร และค่าเดินทางไปเยี่ยมของญาติ		117,500		30,000	
2. ค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในอนาคตเป็นเวลา 15 ปี		48,634,900		190,000	
● ค่ารักษาพยาบาล		47,359,000		0	- ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย
● ค่าเดินทาง		1,095,900	2,000	190,000	-กำหนดให้ปีละ 2,000 บาท ซึ่งมีจำนวนปีที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล เนื่องจากโจทก์ต้องเดินทางไปพบแพทย์เพื่อตรวจดูอาการ
● ค่าใช้จ่ายในการดูแล		180,000		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย
3. ค่าเสียโอกาสในการทำงานในปัจจุบัน	-	846,500		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชยเพราะได้รับจากศาลปกครองแล้ว
4. ค่าเสียหายโอกาสในการทำงานในอนาคต		12,066,000		0	-เฉลี่ย 12 คน -ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/เดือน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/เดือน	มูลค่า บาท	
5. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อ ความเสียหายอย่างอื่น ที่มีใช้ตัวเงิน		29,000,000		920,000	
6. ค่าขาดประโยชน์จาก การทำมาหาได้ของ ผู้ตายก่อนเสียชีวิต		27,500		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย เนื่องจาก ศาลปกครองกำหนดให้แล้ว
7. ค่าปลงศพและจัดงานศพ		320,000		220,000	
8. ค่าขาดไร้อุปการะ		2,696,000	2,000	480,000	
รวมทั้งสิ้น		101,641,266		640,276 (1,990,209)	เนื่องจากได้รับเงินบางส่วนจากคำ พิพาทของศาลปกครอง และ จากบริษัทบางส่วน จึงเหลือที่ต้อง ชำระเพิ่มอีกเพียง 640,276 บาท

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2549

ที่มา: ข้อมูลจากคำฟ้อง คดีหมายเลขดำที่ 816/2544 ศาลแพ่ง 14 กุมภาพันธ์ 2544 และรายงาน
กระบวนการพิจารณา คดีหมายเลขดำที่ 816/2544

ประเด็นการฟ้องร้องต่อความเสียหายจากการเป็นโรคในอนาคต คำนึงค่าเสียหายในการจ่าย
ค่าชดเชยในการตรวจ ติดตาม เฝ้าระวังทางสุขภาพและค่ารักษาในอนาคต ในปี พ.ศ. 2549 มีการฟ้องต่อ
ศาลปกครองสูงสุดเพื่อเรียกร้องค่ารักษาพยาบาลในอนาคต โดยคำนวณความเสี่ยงของการเกิดโรคมะเร็ง
จากการรับสารกัมมันตรังสีที่ยังไม่ปรากฏอาการ และค่ารักษาพยาบาลการเจ็บป่วย คิดจากฐานการ
คำนวณอัตราเสี่ยงที่ผู้ได้รับรังสีจะป่วย และเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง โดยหมอผู้เชี่ยวชาญ¹⁰ กำหนดค่าความ
เสี่ยงของแต่ละคน และนำอัตราค่ารักษาพยาบาลในการรักษาโรคมะเร็งของโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์มา
คำนวณเทียบกับความเสี่ยงของผู้ฟ้องแต่ละราย ซึ่งจะได้เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเมื่อคำนวณ
ตามความเสี่ยง

การฟ้องร้อง บริษัท กมลสุโกศล อิเลคทริค จำกัด และพวก

การฟ้องร้องบริษัทฯ ให้ชดเชยค่าเสียหายต่อสุขภาพของประชาชนที่ได้รับสัมผัสสาร
กัมมันตภาพรังสีจากแท่งโคบอลต์-60 อีกทั้งยังไม่ได้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลในช่วงแรก
เนื่องจากเป็นงบประมาณของภาครัฐที่ให้การรักษา ประกอบกับสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติยังไม่ได้
ดำเนินการฟ้องร้องไล่เบี้ยเรียกค่าเสียหายที่รัฐต้องเสียไปให้ครบถ้วนจากบริษัท กมลสุโกศล อิเลคทริค จำกัด
ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ ซึ่งสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากบริษัทฯ ตามมาตรา
96 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และตามสิทธิไล่เบี้ยของ

¹⁰ สำหรับแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในการณีการแพร่กระจายของสารโคบอลต์-60 คือแพทย์หญิงอรพรรณ เมธาติลกุล

ลูกหนี้ร่วม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในปัจจุบัน (ธันวาคม พ.ศ. 2549) อยู่ระหว่างการอุทธรณ์ต่อศาลสูง

การครอบครองเครื่องฉายรังสีโคบอลต์-60 ของบริษัท กมลสุโกศล อิเลคทริค จำกัด โดยขาดความระมัดระวังในการใช้และจัดเก็บ ทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ได้รับสัมผัส เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 (ตารางที่ 4) ผู้เสียหายจำนวน 12 คน ได้มอบหมายให้สหภาพนายความและโครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม (EnLAW) ดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย รวมเป็นเงิน 109,264,360 บาท (ตารางที่ 3.6) ประกอบด้วย

1. ค่ารักษาพยาบาล
2. ค่าเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล
3. ค่าเสียความสามารถในการประกอบการทำงานในปัจจุบันและอนาคต
4. ค่าทดแทนความเสียหายอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน (ค่าความเสียหายจากความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยและโอกาสที่จะมีโครโมโซมผิดปกติ)

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ผลคำพิพากษาของศาลแพ่งเมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2547 ให้มีการชดเชยความเสียหายในส่วนค่าเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล¹¹ และค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินบางส่วน รวมเป็นเงินที่บริษัทฯ ต้องชดเชยค่าเสียหายทั้งสิ้น 640,276 บาท¹² โดยไม่ได้กำหนดให้จ่ายค่ารักษาพยาบาลเนื่องจากโรงพยาบาลของรัฐให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าโดยใช้งบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขจำนวน 6,928,208 บาท และไม่ได้เรียกเก็บค่ารักษาพยาบาลดังกล่าวจากผู้เสียหาย ส่วนกรณีค่าเสียความสามารถในการประกอบการทำงานในปัจจุบันและอนาคตไม่กำหนดเพิ่มให้อีกเนื่องจากจำนวนค่าเสียหายที่ศาลปกครองกำหนดมีความเหมาะสมแล้ว สำหรับค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน กำหนดให้จ่ายค่าเสียหายส่วนที่เหลือจากที่ศาลปกครองกำหนดให้จ่าย และเนื่องจากโจทก์ต้องใช้เวลาในการตรวจและติดตามผลในอนาคต 10 ปี เนื่องจากมีโอกาสเป็นโรคมะเร็งมากกว่าบุคคลทั่วไปแต่ไม่แน่ชัดว่าจะเป็นโรสดังกล่าวหรือไม่ และพันวิสัยที่จะทราบว่ามีความเสียหายเพียงใด จึงสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในประเด็นค่าเสียหายสุขภาพและค่าเสียความสามารถในการประกอบการทำงานในอนาคตไว้ 2 ปี นับแต่มีคำพิพากษา ส่วนที่ขอให้จำเลยวางหลักประกันค่าเสียหายในอนาคตนั้น เมื่อเห็นว่าความเสียหายยังไม่เกิดขึ้นจึงไม่กำหนดให้

ในวันที่ 18 มีนาคม 2547 คดีหมายเลขดำที่ 816/2544 ของศาลแพ่งและคดีหมายเลขดำที่ 529/2544 ของศาลแขวงพระโขนง ศาลได้พิจารณาเป็นคดีเดียวกัน โดยศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เครื่องฉายรังสีโคบอลต์-60 เป็นอันตรายโดยสภาพที่หากเกิดการรั่วไหลจากสิ่งห่อหุ้มจะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น และบริษัท กมลสุโกศล อิเลคทริค จำกัด ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอในการจัดเก็บ ทั้งที่ประกอบอาชีพค้าขายเครื่องฉายรังสี จนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับอันตรายแก่กายและถึงแก่ความตาย ส่วนในประเด็นที่กล่าวหาว่ากลุ่มชาเลนจ์ได้บุกรุกและลักทรัพย์เครื่องฉายรังสีโคบอลต์-60 ไม่มีพยานยืนยัน

¹¹ ค่าเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลราชวิถี ครั้งละ 500 บาท และโรงพยาบาลกรุงเทพ ครั้งละ 200 บาท สำหรับค่าเดินทางไปภายหลังวันฟ้องกำหนดให้ปีละ 2,000 บาท รวม 10 ปี

¹² อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จให้แก่โจทก์

แน่ชัด อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาเล้งมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายจากการนำแท่งโคบอลต์-60 ไปแยกชิ้นส่วน แต่บริษัทฯ มีความประมาทมากกว่าจึงถือว่ากลุ่มชาเล้งไม่ได้ละเมิดต่อบริษัท

ผลการพิจารณาการฟ้องร้องต่อสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ โดยการร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (ภายหลังเมื่อศาลปกครองเปิดทำการในปี พ.ศ. 2544 ได้โอนมาสู่การพิจารณาของศาลปกครองตามมาตรา 103 วรรค 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542) และศาลปกครองได้มีผลคำพิพากษาให้สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติต้องจ่ายเงินชดเชยความเสียหายต่อสุขภาพ จำนวนทั้งสิ้น 5,222,301 บาท (อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543) (ตารางที่ 3.6) ได้แก่

- ค่ารักษาพยาบาล จ่ายตามใบเสร็จรับเงินที่รักษาตัวที่โรงพยาบาลสมุทรปราการและคลินิก
- ค่าไร้อุปการะของเด็ก จ่ายให้กับผู้ฟ้องคดี 2 ราย ในฐานะที่บิดา-มารดาเสียชีวิต
- ค่าเสียหายจากการไม่สามารถประกอบกิจการในปัจจุบันและอนาคต ในปัจจุบันคำนวณจากฐานอัตราค่าแรงขั้นต่ำ 165 บาท/วัน ยกเว้นผู้ฟ้อง 2 ราย ที่ศาลไม่กำหนดค่าเสียหายจากการไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากกิจการที่ทำอยู่ไม่มีรายได้ตามที่เรียกร้อง สำหรับในอนาคตไม่กำหนดให้เนื่องจากผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับบาดเจ็บถึงขนาดไม่สามารถทำงานได้ในอนาคต
- ค่ารักษาพยาบาลในอนาคตอีก 15 ปี ศาลไม่กำหนดให้เนื่องจากแพทย์ผู้ทำการรักษาเห็นว่าควรติดตามผลเลือดและโครโมโซมไปไม่น้อยกว่า 10 ปีและไม่มีหลักฐานสนับสนุนที่ชัดเจนต่อโอกาสที่จะเป็นโรคมะเร็งในอนาคต เป็นการพนันวิสัยที่จะรู้ได้แน่ว่าความเสียหายในส่วนนี้มีเพียงใด จึงสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในส่วนนี้ภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่มีคำพิพากษา
- ค่าเสียหายอย่างอื่นที่มีใช้ตัวเงิน ศาลกำหนดให้เนื่องจากผลกระทบจากการสัมผัสสารกัมมันตภาพรังสีทำให้เกิดความทรมาณทางจิตใจและร่างกายจากการเจ็บป่วยและสูญเสียอวัยวะของผู้ฟ้องคดี ยกเว้นผู้ฟ้องคดีจำนวน 3 ราย เนื่องจากสิทธิเรียกร้องไม่สามารถตกถึงทายาทได้

เดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ศาลปกครองกลางได้มีคำพิพากษาคดีว่า สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติได้ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร โดยไม่ได้ควบคุม และตรวจสอบให้เครื่องฉายรังสีซึ่งมีสารโคบอลต์ – 60 ที่อยู่ในการครอบครองของโรงพยาบาลรามาริบัติ มีการติดตั้งหรือเก็บรักษาไว้ในสถานที่ที่ระบุไว้ในคำขออนุญาต และมีคำพิพากษาให้สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องรวม 5,222,301 บาท และให้สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่ารักษาในอนาคตที่ต้องติดตามผลการตรวจเลือด โครโมโซม ดีเอ็นเอของผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคตอีกไม่เกิน 2 ปี นับแต่วันที่มีการพิพากษา (ตารางที่ 3.7) ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดในประเด็นค่าเสียหายเพิ่มเติม ในระหว่างพิจารณาผู้ฟ้องคดีของถอนอุทธรณ์ซึ่งศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนอุทธรณ์ได้

ตารางที่ 3.7 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 12 คน ฟ้องร้อง
สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติต่อศาลปกครอง

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/เดือน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	
1. ค่ารักษาพยาบาลเมื่อ เริ่มเจ็บป่วยจนถึง ปัจจุบัน (เสียชีวิต)		385,366		337,261	
● ค่ารักษาพยาบาล		155,466		15,525	-ตามใบเสร็จค่า รักษาพยาบาล
● ค่าเดินทาง		112,400		55,500	
● ค่าเดินทาง และ ค่าอาหาร และค่า เดินทางไปเยี่ยมของญาติ		117,500		50,000	
2. ค่ารักษาพยาบาล ต่อเนื่องในอนาคตเป็น เวลา 15 ปี		48,634,900		190,000	
● ค่ารักษาพยาบาล		47,359,000		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย
● ค่าเดินทาง		1,095,900		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย
● ค่าใช้จ่ายในการดูแล		180,000		0	-ศาลไม่กำหนดให้ชดเชย
3. ค่าเสียโอกาสในการ ทำงานในปัจจุบัน	-	846,500		2,653,667	-เฉลี่ยของบุคคลที่ทำงาน จำนวน 5 คน
4. ค่าเสียหายโอกาสใน การทำงานในอนาคต		12,066,000		216,000	-พิพากษาให้ 1 ราย
5. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อ ความเสียหายอย่างอื่น ที่มีใช้ตัวเงิน		29,000,000		1,040,000	
6. ค่าขาดประโยชน์จาก การทำมาหาได้ของ ผู้ตายก่อนเสียชีวิต		27,500		21,613	
7. ค่าปลงศพและจัดงานศพ		320,000		233,760	
8. ค่าขาดไร้อุปการะ		2,696,000		720,000	
รวมทั้งสิ้น		93,976,266		5,222,301	

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2545

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1516 / 2544 คดีหมายเลขแดง 1820 / 2545

ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ก่อนครบกำหนด 2 ปีที่ศาลกำหนดสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษา ผู้ฟ้องคดีได้ดำเนินการร้องขอให้ศาลแก้ไขคำพิพากษาเพิ่มเติมในประเด็นที่ขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีชดเชยค่าเสียหายที่เป็นค่ารักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นสำหรับการเฝ้าระวังและรักษาพยาบาลทั้งหมดในอนาคตจนกว่าจะมีสุขภาพเป็นปกติ และต้องตั้งกองทุนเพื่อชดเชยค่าติดตามเฝ้าระวังทางสุขภาพและการรักษาพยาบาลในอนาคตตามจำนวนเงินที่เหมาะสม แต่ศาลมีคำพิพากษาไม่กำหนดให้เนื่องจากผู้ฟ้องคดีได้รับการตรวจรักษาโดยไม่เสียค่ารักษาพยาบาลจากโรงพยาบาล มีโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็งน้อย และการตั้งกองทุนดังกล่าวไม่มีกฎหมายรับรอง (24 กันยายน พ.ศ. 2547) ซึ่งต่อมามีการอุทธรณ์คำพิพากษาเฉพาะประเด็นค่าติดตามเฝ้าระวังและรักษาพยาบาลในอนาคต ต่อศาลปกครองสูงสุด ซึ่งศาลตัดสินให้ไม่จ่ายค่ารักษาพยาบาลในอนาคตและไม่มีการตั้งกองทุนเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วย

การชดเชยสำหรับความเสี่ยงจากการเป็นโรคในอนาคต มีวิธีการเยียวยาความเสียหายโดยการติดตามเฝ้าระวังทางสุขภาพ เมื่อพบอาการของโรคระยะเริ่มต้น และรักษาการเจ็บป่วยที่อาจเกิดในอนาคต จึงชดเชยค่าเสียหายในการจ่ายค่าชดเชยในการตรวจ ติดตาม เฝ้าระวังทางสุขภาพและค่ารักษาในอนาคต

สำหรับผลการอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดในปี พ.ศ. 2547 ในประเด็นที่ศาลสงวนสิทธิแก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่ารักษาพยาบาลในอนาคต เพื่อขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายเพิ่มเติมสำหรับค่าตรวจเฝ้าระวังอาการเจ็บป่วยในอนาคตค่ารักษาพยาบาลต่อเนื่องในอนาคต แต่ศาลไม่กำหนดให้เนื่องจากไม่มีฐานค่าเสียหายสำหรับค่ารักษาพยาบาลในอนาคตที่ศาลปกครองกำหนดไว้ จึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดให้ (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีชาวบ้าน 9 รายอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท/คน	มูลค่า บาท	
1. ค่าตรวจเฝ้าระวัง อาการเจ็บป่วยใน อนาคต	26,400	237,600		0	ศาลยกคำขอ
2. ค่ารักษาพยาบาล ต่อเนื่องในอนาคต		1,478,367		0	ศาลยกคำขอ
รวมทั้งสิ้น		1,715,967		0	เนื่องจากไม่มีฐาน ค่าเสียหายสำหรับค่า รักษาพยาบาลในอนาคต ที่ศาลปกครองกำหนดไว้ จึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่ จะกำหนดให้

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2550

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา (อุทธรณ์) คดีหมายเลขดำที่ อ.504/2547 คดีหมายเลขแดงที่ อ.415/2550

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

การฟ้องร้องต่อศาลปกครองดำเนินการตามพระราชบัญญัติพลังงานเพื่อสันติ พ.ศ.2504 และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทกรณีอุบัติเหตุการแพร่กระจายสารกัมมันตภาพรังสี คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 และมาตรา 437 ที่กำหนดความรับผิดของผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งทรัพย์สินอันเป็นอันตราย และพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

3.2.3 กรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ดำเนินการผลิตไฟฟ้าโดยใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นวัตถุดิบ ซึ่งได้จากเหมืองถ่านหินลิกไนต์ในพื้นที่ใกล้เคียง ในกระบวนการทำเหมือง และการผลิตไฟฟ้า ส่งผลกระทบต่อประชาชนจากมลพิษเสียง ฝุ่น และแรงสั่นสะเทือนจากการทำเหมือง รวมถึงมลพิษทางอากาศที่มีการปนเปื้อนก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในอากาศ ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2548 มีการปนเปื้อนก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในอากาศ โดยการไฟฟ้าฯ ได้ดำเนินการแก้ไขโดยติดตั้งเครื่องดักจับก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ แต่ช่วงหนึ่งมีการหยุดเพื่อซ่อมบำรุง แต่ยังมีผลิตไฟฟ้า ทำให้สารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ปนเปื้อนในอากาศ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปนเปื้อนในพื้นที่เพาะปลูก ทำให้ผลผลิตเสียหาย และสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง ได้แก่ ตำบลนาสัก ตำบลบ้านดง ตำบลสบป่าด และตำบลแม่เมาะ จำนวน 477 ราย

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบ และเฝ้าระวังและตรวจวัดสภาพอากาศอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง การให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ การจัดสรรพื้นที่แห่งใหม่ให้ และจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือรอบโรงไฟฟ้าเพื่อเป็นเงินช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโรงไฟฟ้า

ดังนั้นประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจึงฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต จากการละเมิดทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายที่มีการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

การฟ้องร้องของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ แบ่งเป็น 1) การฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยให้กับผู้ได้รับผลกระทบสำหรับความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร และสุขภาพของประชาชนจากการทำเหมืองและความประมาทเลินเล่อในการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เนื่องจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขประทานบัตรการขุดเหมืองลิกไนต์ และกฎหมายสิ่งแวดล้อม (ตารางที่ 3.9) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 3.9 ประเด็นการฟ้องร้องกรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง

การฟ้องร้อง	ปีที่มีการฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	ระดับของศาล (ระบุมูล)	กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ 74 ราย ฟ้องร้องรัฐมนตรีประจำนายก รัฐมนตรี และ พวกรวม 14 คน	2542	ความผิดฐานละเมิดต่อโจทก์จากการปล่อยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์สู่อากาศทำให้เกิดมลพิษทางอากาศส่งผลกระทบความเสียหายต่อพืชผลเกษตร	ศาลจังหวัดลำปาง (คดีแพ่ง)	● ละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 16 ลำนวน รวม 318 รายฟ้องร้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และ พวกรวม 11 ราย	2547-2550	- หน่วยงานทางการปกครองกระทำละเมิดอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ผิดเงื่อนไขตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม - ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ	ศาลปกครองเชียงใหม่	พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ● พรบ. แร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 57
ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ ฟ้องร้องการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รวม 19 ลำนวน	2546-2548	- ฟ้องเรียกค่าเสียหายทดแทนผลกระทบที่ทำให้เจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคผิวหนัง	ศาลปกครองเชียงใหม่	● พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ● พรบ. การสาธารณสุข พ.ศ. 2535
	4 มีนาคม 2552	คำพิพากษาของหน่วยงานทางการปกครองที่กระทำละเมิดอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ	ศาลปกครองเชียงใหม่	

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

1. การฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยผลกระทบสำหรับความเสียหายต่อพืชผลเกษตร

ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ 74 ราย ที่อาศัยในตำบลสบป่าด และตำบลแม่เมาะ อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน ได้รับผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าพลังน้ำขนาดใหญ่ของรัฐบาลไทย ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ด้วยความผิดฐานละเมิดต่อโจทก์จากการปล่อยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์สู่อากาศโดยความประมาทเลินเล่อหรือจงใจจากการผลิตไฟฟ้าขณะที่มีการซ่อมบำรุงเครื่องดักก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ประกอบกับสภาพอากาศขณะนั้นมีลมแปรปรวนทำให้ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ไม่กระจายตัวแต่ตกลงสู่พื้นดิน เหตุการณ์นี้ได้สร้างความเสียหายต่อพืชผลของเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ส่งผลกระทบทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ เป็นผลให้พืชผัก ไม้ยืนต้น และไม้ผลที่ปลูกในอำเภอมะนังตาย หรือหยุดการเจริญเติบโต หรือไม่มีผลผลิตตามฤดูกาล จึงมีการร้องเรียนไปยังจังหวัดลำปาง ซึ่งผลการประชุมของจังหวัดพิจารณาให้ความช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษอากาศที่เกิดขึ้น และได้ดำเนินการฟ้องร้องให้ชดเชยค่าเสียหายจากพืชผัก ไม้ผล และไม้ยืนต้นของโจทก์ ซึ่งเรียกค่าชดเชยความเสียหาย รวมทั้งสิ้น 2,811,375 บาท (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีผู้ได้รับผลกระทบจำนวน 74 ราย ฟ้องรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและพวกรวม 14 คน ต่อศาลจังหวัดลำปาง

ประเด็นที่ใช้ในการเรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท	มูลค่า บาท	อัตรา บาท	มูลค่า บาท	
1. ค่าเสียหายจากพืชผัก ไม้ผล และไม้ยืนต้น					อ้างอิงราคาการชดเชยพืชผลของหน่วยงานภาครัฐ
● ข้าว (ไร่ละ)			3,000		
● จามจุรีที่เลี้ยงครึ่ง (ต้นละ)			700		
● ไม้ผล ได้แก่ มะพร้าว มะม่วง ลำไย ส้มโอ มะละกอ ฝรั่ง (ต้น)			300		
● ไม้ยืนต้น ได้แก่ มะขามเทศ ยูคาลิปตัส กระถิน สะเดา (ต้น)			200		
● ผักต่างๆ เช่น โหระพา กระเพรา มะเขือ (กอ/ต้น)			10		

ตารางที่ 3.10 (ต่อ)

ประเด็นที่ใช้ในการเรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท	มูลค่า บาท	อัตรา บาท	มูลค่า บาท	
● พืชผัก เช่น ชিং ข่า ตะไคร้ กระชาย พักทอง (กอ/ต้น)			100		
● ไม้ดอก (กอ/ต้น)			60		
รวมทั้งสิ้น		2,811,375		1,522,800	เงินต้น บวกดอกเบี้ย ร้อยละ 15 นับตั้งแต่วิน ละเมิดจนถึงวัน ฟ้อง

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2547

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1945/2542 คดีหมายเลขแดงที่ 431/2547

2. การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการแพร่กระจายของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์

การผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนต์ โดยไม่ได้บำบัดอากาศก่อนปล่อยออกสู่ภายนอก ทำให้ประชาชนที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงหายใจรับฝุ่นหินจากการทำเหมืองแร่ และฝุ่นซัลเฟอร์ไดออกไซด์จากกระบวนการผลิตไฟฟ้า และส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนมีอาการเจ็บป่วยจากระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง

ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในตำบลนาสัก ตำบลบ้านดง ตำบลสบป่าด ตำบลแม่เมาะ อำเภอมะมาะ และตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เนื่องจากการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนต์ได้ทำให้เกิดการแพร่กระจายของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในพื้นที่อำเภอมะมาะ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ โดยมีการฟ้องร้องจำนวน 19 สำนวน และกระจายกันฟ้องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2548 เพื่อเรียกร้องค่าชดเชยที่ต้องรักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วยด้วยโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง ผิวหนังอักเสบตามร่างกาย โรคปอดอักเสบจากฝุ่นหิน โรคพิษซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ตั้งแต่เริ่มป่วยจนถึงวันฟ้อง ค่าขาดประโยชน์จากการประกอบอาชีพ ค่าทดแทนสมรรถภาพของร่างกายสุขภาพและอนามัย ความสูญเสียทางด้านจิตใจ ความสูญเสียโอกาสที่จะดำรงชีวิตอย่างคนปกติจนกว่าจะเสียชีวิต ค่าขาดประโยชน์ในที่ดินทำกิน ที่พักอาศัยในการทำมาหากินได้โดยปกติสุขเป็นเวลา 20 ปีต่อไปอนาคต ค่าเสียหายของพืชไร่ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหลังจากวันฟ้องจนถึงอายุ 80 ปี

ในปี พ.ศ. 2546 ชาวบ้านจำนวน 128 คน ฟ้องร้องต่อศาลปกครองเชียงใหม่ เพื่อให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยชดเชยค่าเสียหายจากการทำให้เกิดมลพิษอากาศ จากการแพร่กระจายของฝุ่นละอองของซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่เกิดจากการไม่ป้องกันมลพิษดังกล่าว จนทำให้ประชาชนใน

บริเวณใกล้เคียงมีอาการเจ็บป่วย รวมเป็นค่าความเสียหายทั้งสิ้น 1,069,778,433 บาท (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2546)

3. การฟ้องร้องกระทำผิดเงื่อนไขตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมของการทำเหมือง

การฟ้องร้องของประชาชน จำนวน 16 สำนวน เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องรวม 11 ราย ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่ อธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่ อุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง กรมควบคุมมลพิษ อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย นายองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เมาะ นายองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง นายองค์การบริหารส่วนตำบลนาสัก และนายองค์การบริหารส่วนตำบลสบป่าดง ดำเนินการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน และให้ดำเนินการป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ

เนื่องจากหน่วยงานทางปกครองได้กระทำละเมิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ดังนั้น จึงมีการฟ้องร้องหน่วยงานทางปกครองดังกล่าวที่กระทำผิดเงื่อนไขตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการทำเหมือง การแต่งแร่ การขนย้ายแร่ โดยมีได้ปฏิบัติตามวิธีการทำเหมืองและเงื่อนไขตามประทานบัตร เช่น ไม่นำดินไปเก็บกองนอกเขตประทานบัตร ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จึงมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และทรัพย์สินของประชาชน ที่ได้รับผลกระทบ โดยฟ้องร้องจำนวน 16 สำนวน ตัวอย่างคดีหมายเลขดำที่ 172/2548 ที่มีชาวบ้าน 20 ราย ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการได้รับอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน พืชไร่ ผลิตผลทางการเกษตร รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 71,800,000 บาท (ราคา ณ ปี 2548) โดยมีการเรียกร้องค่าเสียหาย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตั้งแต่เริ่มป่วย จนถึงวันฟ้อง

1. ค่าขาดไร้อุปการะ
2. ค่าปลงศพ
3. ค่าเสียหายของพืชผลทางการเกษตร
4. ค่าเสียหายจากปศุสัตว์เจ็บป่วย ล้มตาย
5. ค่าขาดประโยชน์จากการประกอบอาชีพ
6. ค่าทดแทนการเสื่อมเสียสมรรถภาพของร่างกาย
7. ความสูญเสียทางด้านจิตใจ
8. ความสูญเสียโอกาสที่จะดำรงชีพอย่างคนปกติจนกว่าจะเสียชีวิต
9. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลหลังจากวันฟ้อง จนถึงอายุ 80 ปี

นอกจากนี้ ผู้ฟ้องให้ศาลมีคำสั่งให้หน่วยงานทางปกครองที่เป็นจำเลยปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ให้เพิกถอนประทานบัตรเหมืองแร่ ใบอนุญาตแต่งแร่ และขนแร่ และให้ทำการแก้ไขฟื้นฟูทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับฟื้นคืนสภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิม รวมถึงหยุดการกระทำที่ก่อให้เกิดมลพิษ

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ศาลพิจารณาคัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้โจทก์ และให้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. การฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยผลกระทบสำหรับความเสียหายต่อพืชผลการเกษตร

การพิจารณาคดีแพ่งที่ประชาชน 74 ราย ฟ้องร้องรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และพวก รวม 14 คน ศาลกำหนดให้ชดเชยค่าเสียหายต่อพืชผล เนื่องจากการทำหนังสือร้องเรียนไปยังจังหวัดลำปาง เรื่องราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะเป็นพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และมีการบันทึกความเสียหายของพืชผลการเกษตร ดังนั้นศาลจึงกำหนดความเสียหายให้ เช่น พื้นที่ปลูกข้าว ให้ไร่ละ 3,000 บาท ต้นจามจุรีที่เลี้ยงครั้ง ต้นละ 700 บาท ไม้ยืนต้น กำหนดให้ต้นละ 200 บาท เป็นต้น (ตารางที่ 9) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,522,800 บาท (เงินต้นบวกดอกเบี้ยย ร้อยละ 15 นับตั้งแต่วันละเมิดจนถึงวันฟ้อง) ทั้งนี้ศาลมีการพิจารณาถึงอำนาจฟ้องของโจทก์ การละเมิดเกิดจากการกระทำของจำเลยหรือไม่ และโจทก์ได้รับความเสียหายหรือไม่ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพืชผลที่ได้รับ ความเสียหาย และการจ่ายเงินช่วยเหลือ

2. การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการแพร่กระจายของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์

ผลการพิจารณาคดีในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 19 สำนวน โดยศาลกำหนดค่าเสียหายเฉพาะค่าทดแทนการเสื่อมสมรรถภาพสุขภาพอนามัยและความสูญเสียทางจิตใจ ซึ่งเป็นค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน เฉลี่ยรายละ 246,900 บาท เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 24,715,200 บาท (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2552) ทั้งนี้ ผู้ฟ้องร้องรายใดจะได้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเท่าใด พิจารณาจากระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่จริงกับอัตราการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในแต่ละช่วง ซึ่งแบ่งเป็น 3 อัตรา คือ

- กรณีมีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 1 ชั่วโมง เกินกว่า 780 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และอยู่ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2541 ควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดี รายละ 300 บาทต่อครั้ง
- กรณีมีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 1 ชั่วโมง เกินกว่า 1,300 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และอยู่ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2538 ควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดี รายละ 600 บาทต่อครั้ง
- กรณีมีค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ 1 ชั่วโมง เกินกว่า 1,300 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และอยู่ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538 ถึงสิงหาคม พ.ศ. 2541 ควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดี รายละ 1,200 บาทต่อครั้ง

สำหรับค่าชดเชยที่ไม่กำหนดให้จ่าย ได้แก่ ค่าขาดประโยชน์จากการประกอบอาชีพ ค่าทดแทนความสูญเสียโอกาสที่จะดำรงชีวิตอย่างคนปกติ ศาลเห็นว่าเมื่อพิจารณาจากอาการของโรคและความ

ผิดปกติของร่างกายตามความเห็นของแพทย์แล้ว โรคจากพิษซัลเฟอร์ไดออกไซด์ไม่น่าจะเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ และความสูญเสียโอกาสที่จะดำรงชีวิตอย่างคนปกติสุข ประกอบกับผู้ฟ้องมิได้นำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น ส่วนค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตั้งแต่เริ่มป่วยจนถึงวันฟ้อง และหลังจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนถึงอายุ 80 ปี เนื่องจากผู้ฟ้องคดีมิได้นำหลักฐานค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมาแสดงต่อศาล หรือพิสูจน์ว่าจะต้องมีค่าใช้จ่ายในอนาคตอย่างไร ประกอบกับค่าตรวจรักษาโรคและค่าพาหนะ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นผู้จ่าย หน่วยงานสาธารณสุขออกตรวจรักษาชาวบ้านสปีดาร์ละ 1 ครั้งทุกสปีดาร์ รวมทั้งก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ไม่สะสมในร่างกาย ผู้ฟ้องคดีจึงไม่อาจเรียกค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

3. การฟ้องร้องกระทำผิดเงื่อนไขตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมของการทำเหมืองแนวทางที่ศาลให้มีการดำเนินการจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ได้แก่ การให้จำเลยปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองถ่านหินลิกลงในคดีที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขแนบท้ายใบอนุญาต โดยศาลกำหนดดังนี้

- ให้อพยพหมู่บ้านห้วยคิงออกนอกรัศมีผลกระทบ 5 กิโลเมตร
- ให้ฟื้นฟูชุมชนเหมืองให้ใกล้เคียงสภาพเดิมตามธรรมชาติ ด้วยการถมดินกลับไปบ่อเหมืองให้มากที่สุด และให้ปลูกป่าทดแทนในส่วนที่ต้องฟื้นฟูชุมชนเหมือง ~~ให้~~ แต่กลับไปทำเป็นสวนพฤกษชาติและสนามกอล์ฟ
- ให้แก้ไขมาตรการที่กำหนดในมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยการนำพืชที่ปลูกในพื้นที่ชุ่มน้ำไปกำจัดทุก 18 เดือน เปลี่ยนเป็นการปลูกพืชในพื้นที่ชุ่มน้ำด้วยระบบ Anaerobic Bacteria ที่ไม่ต้องนำไปกำจัดภายหลัง
- ให้ปฏิบัติตามมาตรการในการวางแผนจุดปล่อยดินโดยให้ตำแหน่งที่ปล่อยดินไม่อยู่ในตำแหน่งที่ลมพัดผ่านไปยังชุมชนใกล้เคียง และกำหนดพื้นที่เขตแนวป้องกันระยะจุดปล่อยดินกับชุมชนให้เป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 50 เมตร และควรจัดทำบังเกอร์ให้จุดปล่อยอยู่ต่ำกว่าความสูงของบังเกอร์
- ให้จัดทำรายงานตรวจสอบสิ่งแวดล้อมทุก 2 ปี และหากพบมาตรการในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมสามารถเสนอไปที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อได้ดำเนินการปฏิบัติตามต่อไป
- ให้หน่วยงานของรัฐตรวจสอบ ดูแล และแก้ไขให้เป็นไปตามเงื่อนไขประทานบัตรและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม

สำหรับค่าเสียหายจากผลกระทบจากการละเมิดของหน่วยงานทางปกครอง 11 หน่วยงาน จากการละเลยหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ศาลกำหนดให้ไม่ต้องชดเชยค่าเสียหายที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน เป็นจำนวนเท่ากับ 1,080,750,000 บาท (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2552) เนื่องจากไม่ได้แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนชีวิตร่างกายสุขภาพอนามัยและทรัพย์สินของผู้ฟ้องคดีเสียหาย จากการตรวจสอบไม่ปรากฏแรงสั่นสะเทือนที่ผิดปกติ สำหรับฝุ่นละอองที่มีปรากฏแต่เกิดเป็นบางช่วงเวลาในแต่ละปีและไม่ได้แน่ชัดว่าเกิดจากการกระทำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

การฟ้องร้องอ้างอิงตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 96 ในการดำเนินการเพื่อลดปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น และให้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึง การให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่น พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 57 และ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในการระงับการก่อความรำคาญให้กับบุคคลอื่นจากการดำเนินการกิจกรรมเหมืองแร่

3.2.4 กรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เหตุการณ์สารเคมีระเบิดและเกิดเหตุเพลิงไหม้ของคลังสินค้าที่บรรจุสารเคมีอันตรายของการท่าเรือแห่งประเทศไทย บริเวณท่าเรือคลองเตย ในปี พ.ศ. 2534 ส่งผลทำให้สารเคมีฟุ้งกระจายบ้านเรือนหลายหลังถูกเผาเสียหาย มีผู้เสียชีวิต 6 คน บาดเจ็บสาหัสและเจ็บป่วยจากสารพิษและแรงระเบิดจำนวน 1,210 คน ทั้งนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาสุขภาพกายที่มีความผิดปกติทางร่างกาย และมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง ได้แก่ วิงเวียนศีรษะ อาเจียน เสดลมีสีดำ แขนงอก หายใจไม่สะดวก ผิวหนังเป็นผื่นคันพุพอง และเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพจิตจากปัญหาการเจ็บป่วยทางกายเรื้อรัง และปัญหาสังคมจากการขาดรายได้ทำให้ไม่มีค่ารักษาพยาบาล และการไร้ที่อยู่อาศัย

ภาครัฐโดยกระทรวงสาธารณสุขเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย การฟื้นฟูสภาพจิตใจ โดยเป็นผู้เจ็บป่วยเรื้อรังที่ให้การช่วยเหลือ 176 ราย ซึ่งมีผู้เจ็บป่วยที่ต้องการรับความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลอย่างเร่งด่วน 40 ราย นอกจากนี้ การท่าเรือแห่งประเทศไทยได้จ่ายเงินชดเชยแก่ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบเท่ากับ 8,000– 12,000 บาทต่อครอบครัว และสร้างที่อยู่ใหม่ให้กับครัวเรือนที่ไร้ที่อยู่อาศัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 กระทรวงสาธารณสุขได้ตั้งคณะกรรมการศึกษาและแก้ไขผลกระทบต่อสุขภาพในพื้นที่คลองเตย และคณะกรรมการแก้ไขปัญหากลุ่มปัญหาผู้ป่วยจากการทำงานและสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ย้อนหลังเป็นเวลา 10 ปี ๆ ละ 10,000 บาท รวมทั้งสิ้น 100,000 บาทต่อคน ให้รัฐบาลตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสารเคมีระเบิด เพื่อฟื้นฟูสุขภาพร่างกายและพัฒนาอาชีพ และให้จัดตั้งศูนย์อำนวยการเวชศาสตร์ เพื่อดูแลผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ จากความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนคลองเตยและสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบที่ต้องเจ็บปวดทรมานไม่สามารถรับจ้างทำงานได้ตามปกติ จึงได้มีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการท่าเรือแห่งประเทศไทยดังรายละเอียดด้านล่าง

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

ผลกระทบจากสารเคมีระเบิดและเหตุเพลิงไหม้ที่คลังสินค้าที่คลองเตยทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบ 3 ราย ที่มีอาการเจ็บป่วยรุนแรง ดำเนินการฟ้องร้องผ่านสหภาพนายความ เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากการท่าเรือแห่งประเทศไทย และผู้ว่าการท่าเรือ เนื่องจากผลกระทบจากสารเคมีระเบิดทำให้มีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคหลายชนิด และพิการ โดยผู้ฟ้องรายหนึ่งต้องเป็นคนพิการ ตาขวาบอดสนิท ตาซ้ายพร่ามัว และหูข้างขวาหนวก (ตารางที่ 3.11) โดยได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์จากการประกอบอาชีพและได้รับทุพพลภาพก่อนฟ้อง และหลังฟ้อง (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.11 ประเด็นการฟ้องร้องคดีกรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย

การฟ้องร้อง	ปีที่มี การฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	ระดับของศาล (ระบุนศาล)	กฎหมายและ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
ผู้ป่วยจากเหตุการณ์ สารเคมีระเบิดที่ ท่าเรือคลองเตย จำนวน 3 ราย ฟ้องร้องต่อการทำเรือ แห่งประเทศไทย และ ผู้ว่าการท่าเรือฯ	2539	เรียกค่าเสียหายจากการ เจ็บป่วยรุนแรงอันเนื่องจาก ได้รับผลกระทบจากสารเคมี ระเบิด ที่มีการจัดเก็บสารเคมี ผิดหลักเกณฑ์ ขาดการดูแล เครื่องดับเพลิงให้ใช้การได้ดี และขาดมาตรการป้องกันมิให้ สารเคมีระเบิด	ศาลแพ่ง	- ละเมิดตาม ประมวล กฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ - พรบ.วัตถุ อันตราย พ.ศ. 2535

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ผลการพิจารณาคดีของศาลแพ่ง (พ.ศ. 2544) ซึ่งให้การท่าเรือแห่งประเทศไทยชดเชยค่าเสียหาย
เนื่องจากพิสูจน์ได้ว่าเหตุการณ์สารเคมีระเบิดและเพลิงไหม้ที่ได้เผาไหม้สารเคมีที่เก็บในคลังสินค้าเกิดจาก
ความประมาทเลินเล่อของการท่าเรือแห่งประเทศไทย เป็นเหตุให้ผู้ได้รับผลกระทบมีอาการเจ็บป่วย จึง
ตัดสินใจให้จ่ายค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียโอกาสในการประกอบอาชีพก่อนฟ้อง และหลังฟ้อง รวมเป็นเงิน
3,224,000 บาท เนื่องจากผู้ฟ้องมีหลักฐานในการไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล และการที่ผู้พิพากษาได้รับ
ข้อมูลของผู้ได้รับผลกระทบถึงอาการเจ็บป่วย การขึ้นทะเบียนคนพิการ ความรุนแรงของเหตุการณ์และ
สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 มูลค่าความเสียหายที่ฟ้องร้องและศาลกำหนดให้: กรณีผู้ได้รับผลกระทบฟ้องร้อง
การทำเรือแห่งประเทศไทยต่อศาลแพ่ง

ประเด็นที่ใช้ในการ เรียกร้อง	มูลค่าการฟ้องร้อง				หมายเหตุ
	ผู้เสียหายเรียกร้อง		ศาลพิจารณา		
	อัตรา บาท/เดือน	มูลค่า บาท	อัตรา บาท	มูลค่า บาท	
1. รักษาพยาบาล		299,000		200,000	
2. ค่าขาดประโยชน์จากการ ประกอบอาชีพและได้รับ ทุพพลภาพก่อนฟ้อง	6,000	360,000		360,000	-นับตั้งแต่วันเกิดเหตุจนถึง วันที่ฟ้อง แต่ผู้ฟ้องขอเพียง 5 ปี
3. ค่าขาดประโยชน์จากการ ประกอบอาชีพและได้รับ ทุพพลภาพหลังฟ้อง		2,664,000		2,664,000	
รวมทั้งสิ้น		3,323,000		3,224,000	พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ถัดจากวัน ฟ้องไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

หมายเหตุ: มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ชดเชยเป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2544

ที่มา: ข้อมูลจากคำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 5579/ 2539 คดีหมายเลขแดงที่ 8918/2544.

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

การฟ้องร้องอ้างอิงกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) และพระราชบัญญัติว่าด้วยการชดเชย พ.ศ. 2535 เนื่องจากการจัดเก็บวัตถุอันตรายโดยก่อให้เกิดอันตรายกับผู้อื่น

3.2.5 กรณีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

โรงงานทอผ้ากรุงเทพ ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมปั่นด้ายและทอผ้า ใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบในการผลิต ในกระบวนการผลิตเส้นด้ายและทอผ้ามีส่วนปั่นด้ายที่แรงงานต้องนำก้อนฝ้ายชนิดต่างๆ มาฉีกออก ซึ่งในขั้นตอนนี้จะมีฝุ่นฝ้ายเกิดขึ้นตลอดเวลา และสภาพโรงงานเป็นอาคารทึบ ไม่มีแสงสว่างจากภายนอกส่องถึงภายในอาคาร ประกอบกับความปลอดภัยในการทำงานของคนงานไม่เพียงพอ เช่น ผ้าปิดจมูก และพัดลมดูดอากาศ

สภาพการทำงานดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพของลูกจ้างสะสมเป็นเวลานานไม่น้อยกว่า 10 ปี ทำให้แรงงานได้รับสัมผัสฝุ่นฝ้ายที่ฟุ้งกระจายในอากาศในบริเวณที่ทำงานโดยการสูดหายใจเอาฝุ่นฝ้ายเข้าไปจำนวนมาก ทำให้ได้รับความเสียหายต่อสุขภาพร่างกายเป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายเนื่องจากการทำงาน หรือโรคบิสซิโนซิส¹³ โดยมีจำนวนลูกจ้างที่เจ็บป่วยประมาณ 200 คน ที่มีอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจอย่างรุนแรง และมีการร้องเรียนเพื่อให้กองตรวจความปลอดภัยเข้ามาตรวจสอบสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งพบว่าโรงงานทอผ้ามีฝุ่นและเสียงเกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดหลายจุด สภาพทั่วไปของโรงงานไม่มีการระบายอากาศแบบธรรมชาติจากภายนอก ฝุ่นฝ้ายจึงกักเก็บในอาคาร จนเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ดังนั้นลูกจ้างในโรงงานจึงได้ดำเนินการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

ความเสียหายจากการสัมผัสฝุ่นฝ้ายทำให้เป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้าย ลูกจ้างรวม 150 คนได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทน ซึ่งคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนได้พิจารณาว่าป่วยเป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายอันเนื่องมาจากการทำงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ มีสิทธิได้รับเงินค่ารักษาพยาบาล และเงินค่าทดแทนตามกฎหมาย¹⁴ ซึ่งต่อมานายจ้างได้ฟ้องสำนักงานประกันสังคมเพื่อขอให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนซึ่งท้ายที่สุดศาลฎีกามีคำสั่งให้ยกคำฟ้องของโจทก์หรือนายจ้าง

¹³ โรคบิสซิโนซิส (Byssinosis) หรือโรคปอดอักเสบที่เกิดจากการหายใจรับฝุ่นฝ้าย อย่างต่อเนื่องนานมากกว่า 2 ปี โดยจะมีอาการแน่นหน้าอก เหนื่อยง่าย หายใจลำบาก ไอ มีเสมหะ

¹⁴ เงินทดแทนตามกฎหมาย อ้างอิงตามพระราชบัญญัติกองทุนเงินทดแทน พ.ศ. 2537 โดยทางเจ็บป่วยจากการทำงานจะได้รับค่าทดแทน ได้แก่ 1) ค่ารักษาพยาบาล 45,000 – 85,000 บาท ซึ่งต้องไม่เกิน 300,000 บาท 2) ค่าทดแทน ร้อยละ 50 ของค่าจ้าง 1 เดือน เป็นระยะเวลา 1 ปี โดยต้องมีใบรับรองแพทย์ในกรณีที่หยุดงานเกิน 3 วันขึ้นไป 3) ค่าทดแทนการสูญเสียอวัยวะ หรือสมรรถภาพร่างกาย ค่าทดแทนร้อยละ 60 ของค่าจ้าง 1 เดือน ไม่เกิน 10 ปี 4) ค่าทดแทนการทุพพลภาพ ค่าทดแทนร้อยละ 60 ของค่าจ้าง 1 เดือน ไม่เกิน 15 ปี 5) ค่าฟื้นฟู 20,000 บาท 6) ค่าทดแทนการเสียชีวิต และค่าทำศพ ค่าทดแทนร้อยละ 60 ของค่าจ้าง 1 เดือน ไม่เกิน 8 ปี

ในปี พ.ศ. 2536 การฟ้องร้องของคณงานที่มีการเจ็บป่วยจากโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้าย และศาลแรงงานมีผลคำพิพากษาว่าคณงานป่วยด้วยโรคปอดอักเสบจากการทำงาน เนื่องจากมีการเดินเผชิญสึบในพื้นที่ แต่นายจ้างมีการเสนอให้ศาลพิจารณาคดีแบบตั้งกรรมการแพทย์เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในการวินิจฉัยโรค ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 มีการเรียกร้องนายจ้างด้านสุขภาพความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมแทนการเรียกร้องที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ การติดตั้งพัดลมสำหรับห้องพัก การหามาตรการปรับปรุงเครื่องระบายอากาศภายในห้อง และท่ออุโมงค์ใต้ทางเดินภายในห้องปั่นด้าย ให้สามารถระบายอากาศได้สะดวก

การฟ้องร้องของอดีตลูกจ้าง 38 ราย ต่อโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ในปี พ.ศ. 2538 เนื่องจากโรงงานละเลยต่อหน้าที่ในการป้องกันอันตรายจากฝุ่นฝ้าย ไม่ดำเนินการจัดอุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัย เช่น ผ้าปิดจมูก ให้แก่คณงานตามมาตรการและเพียงพอแก่ความต้องการ ทำให้ผู้ฟ้องเจ็บป่วยจากโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้าย สุขภาพอนามัยเสื่อมโทรมจนไม่อาจทำงานได้เช่นคนทั่วไป (ตารางที่ 3.13) จึงเรียกร้องค่าเสียหายรายละประมาณ 1-2 ล้านบาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 57 ล้านบาท โดยมีรายละเอียดคือ

1. ค่ารักษาพยาบาลในปัจจุบัน และที่จะต้องจ่ายจนกว่าจะหาย
2. ค่าทดแทนเพื่อสุขภาพอนามัย เนื่องจากการสูญเสียความสามารถในการทำงานในปัจจุบัน และในอนาคต
3. ค่าขาดไร้อุปการะของคณในครอบครัว

และให้มีการปรับปรุงแก้ไขโรงงานให้อยู่ในสภาพปลอดภัยจากมลภาวะ และต้องรายงานต่อศาลเป็นระยะๆ พร้อมคำรับรองของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตาม พรบ.โรงงาน พ.ศ. 2535 และ พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 รวมทั้ง ให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสารเคมี และวัตถุอันตรายที่มีอยู่ในโรงงาน พร้อมมาตรการในการป้องกันตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การฟ้องร้องของอดีตลูกจ้าง 38 คน ในปี พ.ศ. 2538 เนื่องจากการเจ็บป่วยด้วยโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายที่เกิดจากการทำงานในโรงงาน การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของอดีตลูกจ้างไม่ถือว่าขาดอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งใช้อยู่ความทั่วไป 10 ปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 ต่อมาในปี 2546 คู่กรณีมีการยื่นอุทธรณ์ให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้ศาลแรงงานกลางรับฟังข้อเท็จจริง เพื่อกำหนดค่าเสียหายให้ใหม่ ซึ่งในปี 2549 ศาลฎีกาพิพากษาให้ศาลแรงงานกลางรับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและพิพากษาใหม่ หลังจากศาลแรงงานกลางมีคำพิพากษาใหม่ในปี 2550 ให้โรงงานทอผ้ากรุงเทพชดเชยค่าเสียหาย (ตารางที่ 3.13) โรงงานยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาให้ยกฟ้อง ปัจจุบันคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา ทั้งนี้ ในเดือนมกราคม 2552 ศาลล้มละลายกลางได้มีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการของโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ซึ่งอาจทำให้อดีตลูกจ้างโจทก์ได้รับเงินค่าเสียหายตามคำพิพากษาน้อยลง โดยผลของการลดจำนวนหนี้ตามวิธีการฟื้นฟูกิจการตามพ.ร.บ.ล้มละลาย

ตารางที่ 3.13 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ

การฟ้องร้อง	ปีที่มีการฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	ระดับของศาล (ระบุงศาล)	กฎหมายและ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
อดีตลูกจ้าง 38 คน เป็นโจทก์ ฟ้อง นายจ้างบริษัท โรงงานทอผ้า กรุงเทพ จำกัด	2538	- ละเลยต่อหน้าที่ในการจัดอุปกรณ์ คุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ คนงานไม่ได้มาตรฐานและ เพียงพอ - ลูกจ้างได้รับฝุ่นฝ้ายจากการ ทำงานจนเป็นโรคปอดอักเสบจาก ฝุ่นฝ้าย จนไม่สามารถประกอบ อาชีพได้เหมือนคนทั่วไป	ศาลแรงงาน กลาง	- กฎหมายคุ้มครองแรงงาน และ กฎหมายเกี่ยวกับความ ปลอดภัยในการทำงาน - พรบ. ส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 - ละเมิดตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์
	2546	- ศาลแรงงานกลางได้มีคำ พิพากษาชั้นต้น จำเลยมีส่วน ประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เป็น โรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายจึง ต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย - โรงงานเป็นแหล่งมลพิษก่อให้เกิด การแพร่กระจาย อันเป็นเหตุ ได้รับอันตราย จำเลยต้องรับผิด ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน - จำเลยได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลใน เวลาต่อมา	ยื่นอุทธรณ์ต่อ ศาลแรงงาน	ตามพ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
	2549	ผลคำพิพากษาจากศาลฎีกาแผนก คดีแรงงาน เห็นว่าข้อเท็จจริงที่ ศาลแรงงานกลางฟังมา ยังไม่ เพียงพอแก่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อ พิพาทจึงส่งให้ศาลแรงงานกลาง พิจารณาคดีนี้ใหม่บางส่วน	ศาลฎีกา (แผนกคดี แรงงาน)	อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 243 (2) (ข) ประกอบพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณา คดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 31
	2550	ศาลแรงงานกลางยืนยันความผิด จำเลยตามคำพิพากษาในชั้นต้น และให้จำเลยจ่ายค่าสินไหม ทดแทนให้จำเลย 37 คนภายใน 15 วัน เป็นจำนวนเงินที่ลดลง ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนเงินที่ ศาลได้ตัดสินให้จ่ายในชั้นต้น	ศาลแรงงาน กลาง	

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ในช่วงแรกลูกจ้างที่ได้รับผลกระทบ มีการร้องเรียนคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทน และคณะกรรมการฯ มีคำวินิจฉัยให้ลูกจ้างที่ได้รับผลกระทบมีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาล และกองทุนเงินทดแทนตามกฎหมาย คือ ค่ายาประมาณ 30,000 – 35,000 บาท และค่าทดแทนในอัตราร้อยละ 60 ของค่าจ้างเดือนสุดท้ายเป็นเวลา 1 ปี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 มีการฟ้องร้องต่อศาลแรงงานกลาง โดยอดีตลูกจ้างกับพวกอีก 37 ราย ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อโรงงานเพิ่มเติมจากเงินที่ได้รับกองทุนเงินทดแทน ในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งศาลพิพากษาให้โรงงานต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย ยกเว้นผู้ฟ้องร้อง 1 ราย ที่ศาลไม่กำหนดค่าชดเชยให้ เนื่องจากแพทย์ตรวจพบว่าไม่ได้เป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้าย ศาลแรงงานกลางได้มีคำพิพากษาว่า โรงงานประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายจึงต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย ในปี พ.ศ. 2546 ศาลแรงงานกลางมีคำพิพากษาว่า โรงงานผิดฐานประมาทเลินเล่อ ปล่อยมลพิษฝุ่นฝ้ายจนทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพและป่วยเป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้าย และเสื่อมสมรรถภาพร่างกายให้ชดเชยค่าเสียหายแก่คนป่วยทั้ง 37 ราย ตามจำนวนเงินที่ศาลกำหนด

ในปี พ.ศ. 2550 ภายหลังจากที่ศาลฎีกาพิพากษาให้ศาลแรงงานกลางรับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และพิพากษาใหม่ศาลแรงงานกลางมีคำพิพากษาอีกครั้ง โดยกำหนดให้โรงงานทอผ้ากรุงเทพ ชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้อง รายละประมาณ 100,000-200,000 บาท (คิดเป็นเพียงร้อยละ 8 ของจำนวนเงินค่าเสียหายที่คนงานเรียกร้องไป) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 3,690,000 บาท¹⁵ พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 (นับตั้งแต่วันที่ฟ้อง) เริ่มจากปี พ.ศ. 2538 เพื่อเป็นค่าชดเชยในการรักษา โดยศาลเห็นว่าผู้ฟ้องมีหลักฐานการรับรองอาการเจ็บป่วยจากแพทย์ตามที่มีการฟ้องร้อง และกำหนดค่าชดเชยโดยพิจารณาถึงอาการเจ็บป่วยของโจทก์แต่ละคนในปัจจุบัน ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามกฎหมาย ประกอบกับคนงานต้องรับผิดชอบร่วมจากการเข้าไปทำงานทั้งที่ทราบถึงอันตรายจากฝุ่นฝ้ายแต่สมัครใจที่จะเสี่ยงในการทำงาน รวมทั้งกรณีที่โจทก์ได้รับเงินบางส่วนแล้วจากกองทุนเงินทดแทน

ประเด็นในการเรียกร้อง ได้แก่ 1) ค่ารักษาพยาบาล คือ ค่ารักษาพยาบาลโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายที่จ่ายไปแล้วจนถึงขณะฟ้องคดี พบว่าศาลไม่พิจารณากำหนดให้ และค่ารักษาพยาบาลที่ต้องจ่ายไปจนกว่าจะหาย ซึ่งศาลกำหนดไว้เป็นเวลาที่มีการรักษาตามจริง 2) ค่าทดแทนเพื่อสุขภาพอนามัย 3) ค่าขาดไร้อุปการะของคนในครอบครัว ซึ่งศาลไม่พิจารณากำหนดให้

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

กฎหมายที่ใช้ในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการได้รับผลกระทบต่อสุขภาพของแรงงานที่ทำงานในสถานประกอบการอ้างอิงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน ได้แก่ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องความปลอดภัยในการทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม (สารเคมี) (ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2520) และกฎหมายที่กำหนดให้นายจ้างต้องมีหน้าที่ดำเนินการมิให้เกิดภาวะแวดล้อมในการทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อลูกจ้าง อีกทั้งการฟ้องร้องเพื่อให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโรงงานให้อยู่ในสภาพปลอดภัยจากมลภาวะ ตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และการไม่

¹⁵ มูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้ เป็นราคา ณ ปี พ.ศ. 2550

ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 รวมถึงการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ในขณะนั้น) มาตรา 444 445 และ 446 ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด

3.2.6 กรณีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

1) สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด¹⁶ จังหวัดระยอง มีพื้นที่ 15,745 ไร่ ครอบคลุมเขตนิคมอุตสาหกรรม 4 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมผาแดง นิคมอุตสาหกรรมเอเซีย และนิคมอุตสาหกรรมเหมราชตะวันออก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program) มีโรงงานที่ประกอบกิจการประมาณ 138 โรงงาน และมีจำนวนแรงงานทั้งหมด 13,818 คน ภายในนิคมอุตสาหกรรมประกอบด้วย โรงงานอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ก่อมลพิษสูง เช่น โรงกลั่นน้ำมัน โรงแยกก๊าซธรรมชาติ โรงงานผลิตเหล็กและเหล็กกล้า โรงงานเคมีและปุ๋ยเคมี โรงงานไฟฟ้าถ่านหิน ที่มีการปลดปล่อยมลพิษออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ที่เริ่มมีการตั้งนิคมอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้มีการปล่อยมลพิษออกมาเกินมาตรฐาน และก่อให้เกิดปัญหามลพิษที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่อาศัยในบริเวณพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ได้แก่

- มลพิษทางอากาศ ได้แก่ คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง และปัญหามลพิษทางอากาศ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) สารอินทรีย์ระเหยง่าย หรือ Volatile Organic Compounds: VOCs เป็นกลุ่มของสารมลพิษที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมปิโตรเลียมและปิโตรเคมี ซึ่งหลายชนิดเป็นสารก่อมะเร็ง เช่น สารเบนซิน สารอะโรมาติก สารไตรคลอโรเอทิลีน สารเอทิลีนไดคลอไรด์ สารคลอโรฟอรั่ม สารไนลคลอไรด์ เป็นต้น ซึ่งจากเอกสารรายงานของกรมควบคุมมลพิษพบว่า มีสารอินทรีย์ระเหยมากกว่า 40 ชนิด เป็นสารก่อมะเร็งจำนวน 20 ชนิด โดยจำนวน 19 ชนิด มีค่าเกินระดับการเฝ้าระวังคุณภาพอากาศในบรรยากาศตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกาของ (US-EPA) ทั้งการเก็บตัวอย่างในช่วงสั้นๆ หรือ เก็บตัวอย่างเฉลี่ย 24 ชั่วโมง เช่น โอโรลีนสูงกว่าระดับเฝ้าระวัง 693 เท่า เอทิลีนไดคลอไรด์สูงกว่าระดับเฝ้าระวัง 256 เท่า คลอโรฟอรั่มสูงกว่าระดับเฝ้าระวัง 238 เท่า ไนลคลอไรด์สูงกว่าระดับเฝ้าระวัง 45 เท่า และเบนซินสูงกว่าระดับเฝ้าระวัง 31 เท่า และ 2) มลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงได้แก่ ฝุ่นละออง ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ (CO) ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ (NO₂) และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์(SO₂) ซึ่งสารพิษเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่
- ปัญหามลพิษทางน้ำ จากการปล่อยน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงโดยเฉพาะน้ำทะเลชายฝั่งบริเวณนิคมอุตสาหกรรม จากการตรวจวัดคุณภาพน้ำของกรมควบคุมมลพิษในเขตนิคมอุตสาหกรรมและพื้นที่ใกล้เคียง พบว่าปริมาณตะกอนแขวนลอยของน้ำทิ้ง ณ จุดปล่อยน้ำทิ้งบางจุด มีปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มและฟี

¹⁶ ในพื้นที่อำเภอมมาบตาพุด มีประชากรตามทะเบียนราษฎรประมาณ 40,000 คนเศษ แต่เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรม จึงมีแรงงานย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่มาก โดยมีจำนวนประชากรแฝงกว่า 70,000 คน

คอลโคลิฟอร์ม โลหะหนัก (ตะกั่ว สังกะสี แมงกานีส และเหล็ก) ฟอสเฟต และแอมโมเนียที่ปนเปื้อนบริเวณชายฝั่งทะเลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และมีค่าเกินมาตรฐานในบางจุดที่ทำการตรวจวัด และผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดิน ได้แก่ บริเวณคลองชักหมาก คลองสาม คลองบังเบ็ด น้ำในรางระบายน้ำของนิคมอุตสาหกรรมผาแดง พบว่า ปริมาณความสกปรกในรูปอินทรีย์สาร (BOD) มีค่าสูงกว่ามาตรฐาน (มากกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร) และปริมาณความเข้มข้นของโลหะหนัก 4 ชนิด ได้แก่ ทองแดง แมงกานีส นิเกิล สารหนู เป็นต้น สูงเกินค่ามาตรฐาน รวมถึงการตรวจวัดคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งสถานีหาดพูน ในปี พ.ศ.2544 และ พ.ศ. 2545 พบว่ามีแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด และเหล็ก มีค่าเกินค่ามาตรฐาน

- สารเคมีรั่วไหล มีจำนวนอุบัติเหตุมลพิษรั่วไหลในหลายโรงงานในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 ซึ่งสร้างความเสียหายทำให้เกิดมลพิษทางอากาศอย่างรุนแรง แต่ละครั้งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถานประกอบการและทรัพย์สิน คนงานได้รับบาดเจ็บ รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงได้รับความเดือดร้อนและก่อปัญหามลพิษต่อชุมชน
- กากของเสียอุตสาหกรรม มีการลักลอบนำของเสียไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะหลายพื้นที่ เช่น อำเภอบ้านค่าย กิ่งอำเภอเขาชะเมา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา และตำบลมาบข่า อำเภอเมือง เนื่องจากขาดความเข้มงวดในการกำกับการขนส่งของเสียอันตราย
- ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน จากการศึกษาของสถาบันมะเร็งแห่งชาติในปี พ.ศ.2540 ถึง พ.ศ. 2544 พบว่า สถิติการเกิดโรคมะเร็งทุกชนิดและโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวของอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง สูงกว่าอำเภออื่นๆ เป็น 3 และ 5 เท่าตามลำดับ ซึ่งสาเหตุการเกิดมะเร็งเม็ดเลือดขาวส่วนหนึ่งมาจากสารเบนซีน

การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีการตรวจวัดมลพิษ และเฝ้าระวังพื้นที่บริเวณนี้อย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้มีการดำเนินการฟื้นฟู และแก้ไขปัญหาหมลพิษในพื้นที่อย่างผสมผสาน โดยความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรม การนิคมอุตสาหกรรม (กนอ.) และกรมควบคุมมลพิษ การตั้งคณะอนุกรมเฉพาะกิจขึ้นสองคณะทำหน้าที่แก้ไขปัญหาหมลพิษและกำหนดการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดระยองตั้งแต่ พ.ศ.2550 จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในพื้นที่จังหวัดระยอง พ.ศ. 2550-2554 นอกจากนี้มีการศึกษาความสัมพันธ์ของสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดกับปริมาณสารอินทรีย์ระเหยที่ปล่อยจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรม กำหนดค่าความปลอดภัยของสารอินทรีย์ระเหยที่ปล่อยจากโรงงานในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม กำหนดค่าความปลอดภัยของสารอินทรีย์ระเหยที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่และเพื่อพิจารณาการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาหมลพิษทั้งระบบ รวมทั้งกำหนดเป้าหมายและระยะเวลาอย่างชัดเจน ซึ่งถ้าไม่สามารถปฏิบัติได้จะพิจารณาประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ

อย่างไรก็ตาม ปัญหามลพิษดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบมีการฟ้องร้องคดีความเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีออกประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดทั้งหมดเป็นเขตควบคุมมลพิษ

2) เหตุผลและมูลค่าการเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหาย

จากปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มาบตาพุดที่มีแนวโน้มรุนแรงดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบมานานมากกว่า 10 ปี ทำให้ประชาชนใน 11 ชุมชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง จำนวน 27 คน ฟ้องร้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ว่าละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร ในการประกาศพื้นที่มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ (ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.14 ประเด็นการฟ้องร้องคดีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

กรณีศึกษา	ปีที่มีการฟ้องร้อง	ประเด็นการฟ้องร้อง	การฟ้องร้อง (ระบุงศาล)	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
ชาวบ้านในเขตเทศบาลมาบตาพุด 27 คน ฟ้องร้องคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	2550	ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดโดยไม่ประกาศให้พื้นที่ในเขตมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษหรือไม่	ศาลปกครองระยอง (ศาลชั้นต้น)	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 44 และ มาตรา 59 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 67
	3 มีนาคม 2552	คำพิพากษาให้ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ		

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

การประกาศเขตควบคุมมลพิษอ้างอิงตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 59 เนื่องจากรายงานการศึกษาและผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการตรวจวัดคุณภาพอากาศ พบว่ามีสารพิษบางตัวสูงเกินมาตรฐาน ประกอบกับมีสถิติการเกิดโรคระบบทางเดินหายใจและการเกิดโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวของอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สูงกว่าพื้นที่อื่น แต่ยังคงขาดความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างปัญหาสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบกับสาเหตุจากมลพิษทางอากาศที่มาจากอุตสาหกรรม

3) เหตุผลและมูลค่าที่ศาลพิจารณาให้ชดเชยความเสียหาย

ปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มาบตาพุด ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2552) มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นจนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ได้จึงเห็นสมควรกำหนดให้พื้นที่ตำบลมาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ เนื่องจากการปนเปื้อนมลพิษดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับรายงานของส่วนราชการและเอกชน ที่รายงานถึงมลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และมลพิษขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายในพื้นที่มาบตาพุดตลอดจนพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ตำบลบ้านฉาง ตำบลวังจันทร์

ดังนั้น ศาลจึงเห็นว่าพื้นที่ที่มีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และปัญหามลพิษยังไม่มีแนวโน้ม

ลดลง จึงสมควรที่ผู้ถูกฟ้องคดีจะประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษเพื่อดำเนินการควบคุม ลดและขจัดมลพิษได้ ทั้งนี้ การที่ผู้ถูกฟ้องคดีมิได้ประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดและพื้นที่ข้างเคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษจึงเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร จึงพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีประกาศให้ท้องที่เขตเทศบาลเมืองมาบตาพุดทั้งหมด รวมทั้งตำบลเนินพระ ตำบลมาบข่าและตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง ทั้งตำบล ตลอดจนท้องที่ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง ทั้งตำบล เป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อดำเนินการควบคุม ลดและขจัดมลพิษ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องและบทลงโทษ

การฟ้องร้องเพื่อนำมาสู่การแก้ไขปัญหาหามลพิษอ้างอิงอำนาจตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 มาตรา 59 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ท้องที่ใดมีปัญหาหามลพิษซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อดำเนินการควบคุม ลดและขจัดมลพิษได้” และมาตรา 44 เป็นมาตรการในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อควบคุม ลด และขจัดมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด และการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 67 เพื่อคุ้มครองสิทธิในการมีส่วนร่วมและสิทธิในการมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมควบคุมมลพิษ. 2547. การจัดการปัญหาการปนเปื้อนของสารตะกั่วบริเวณห้วยคลิตี้ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. มีนาคม.
- กรมควบคุมมลพิษ. 2549. (ร่าง) รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2548. กรกฎาคม.
- กรมทรัพยากรธรณี. 2548. แผนแม่บทการจัดการธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี ภายใต้โครงการจัดทำแผนแม่บทการจัดการทรัพยากรธรณี (แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรธรณี ยกเว้นในส่วนของซากดึกดำบรรพ์). จัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ.
- กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์ การจัดทำแผนแม่บททางด้านเศรษฐกิจศาสตร์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรณีในเขตเศรษฐกิจแร่ตะกั่ว จังหวัดกาญจนบุรี. จัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เมษายน.
- โครงการนิทรรศรสิ่งแวดล้อม. 2549. กรณีผลกระทบสิ่งแวดล้อม สุขภาพ จากการปนเปื้อนมลพิษจากโรงงานกำจัดขยะอุตสาหกรรม อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. (เอกสารอัดสำเนา)
- โครงการนิทรรศรสิ่งแวดล้อม. 2549. ข้อมูลพื้นฐานเพื่อทำการสังเคราะห์แบบประเมินผลจากกรณีศึกษา: คดีการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้. (เอกสารอัดสำเนา)
- โครงการนิทรรศรสิ่งแวดล้อม. 2549. สรุปข้อเท็จจริงกรณีคดีโคบอลต์-60. (เอกสารอัดสำเนา)
- มูลนิธินโยบายสุขภาพ. 2552. “ที่นี้มาบตาพุด สุขภาวะในเขตควบคุมมลพิษ” โรงพยาบาลชุมชน ปีที่ 10 ฉบับที่ 5 มีนาคม-เมษายน 2552. หน้า 9-19.
- ว่าที่ร้อยตรี สมชาย อามีน. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในศาลยุติธรรม. สภาทนายความ.
- วินัย เรืองศรี. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. คำบรรยาย เรื่อง ลักษณะและขอบเขตคดีสิ่งแวดล้อม. (เอกสารอัดสำเนา)
- ศูนย์ประสานงานกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากกรณีโคบอลต์-60. หนังสือรับเลขที่ 140/2544 ลงวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2544 เรื่อง การวินิจฉัยให้สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.
- สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2548. เวทีสิ่งแวดล้อม เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 14 กรณีศึกษาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่และพลังงานต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ. จัดทำโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้รับการสนับสนุนโดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. พฤศจิกายน.

สภาเครือข่ายกลุ่มผู้ป่วยจากการทำงาน และสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย. 2551. “อีกมุมหนึ่งของ สมบุญ สีคำดอกแค (ภ) อดีตคนงานหญิงในโรงงานทอผ้าปั่นด้ายที่เจ็บป่วยเป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นฝ้ายเรื้อรัง (โรคปัสสิโนซิส) เนื่องจากการทำงาน” หนังสือ โบนัสสีดำ ผลพวงของการพัฒนาอุตสาหกรรม การต่อสู้เพื่อสิทธิและศักดิ์ศรีแรงงานไทย. ส.พิจิตรการพิมพ์: ตุลาคม.

สรุชัย ตรงาม. 2552. “ปัญหาอุปสรรคในการฟ้องร้องคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ในศาลยุติธรรมและศาลปกครอง” เอกสารประกอบการประชุมกลุ่มย่อย หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จัดโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย สนับสนุนโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤษภาคม 2552 ณ ห้องประชุมชั้น 2 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สายสุตา เศรษฐบุตร ประสิทธิศักดิ์ มีลาภ และสรศักดิ์ มไหศิริโยดม. 2552. สรุปประเด็นสำคัญในคำพิพากษา คดีแดงที่ 32/2552. ศาลปกครองระยอง จาก (<http://www.enlawthai.org/node/18504>)

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข หนังสือเลขที่ สธ 0210.11/320 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 เรื่อง ข้อชี้แจงกรณีผลกระทบต่อสุขภาพจากสารกัมมันตภาพรังสีโคบอลต์-60

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. 2542. “บทที่ 4 สภาพบังคับของกฎหมายในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม. ศูนย์กฎหมายและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 83-103.

คำพิพากษาและรายงานกระบวนการพิจารณาของศาล

กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

คำฟ้อง คดีหมายเลขดำที่ 106 / 2546 ศาลกาญจนบุรี ความแพ่ง 30 มกราคม 2546 :กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 106 / 2546 คดีหมายเลขแดงที่ 1516 / 2549 ศาลกาญจนบุรี ความแพ่ง 15 สิงหาคม 2549 :กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ สวพ. 97 / 2550 คดีหมายเลขแดงที่ 3426 / 2550 ศาลอุทธรณ์ภาค 7 18 ธันวาคม 2550 :กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

อุทธรณ์ คดีหมายเลขดำที่ 106 /2546 คดีหมายเลขแดงที่ 1564 / 2549 ศาลกาญจนบุรี 13 พฤศจิกายน 2549:กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 214 / 2547 คดีหมายเลขแดงที่ 637 / 2551 ศาลปกครองกลาง 6 พฤษภาคม 2551:กรณีการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

กรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ

คำฟ้อง คดีหมายเลขดำที่ 816/2544 ศาลแพ่ง 14 กุมภาพันธ์ 2544 การละเมิด เรียกร้องค่าเสียหาย: จากกรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1516 / 2544 คดีหมายเลขแดง 1820 / 2545 ศาลปกครองกลาง 27 กันยายน 2545: จากกรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์- 60 จังหวัดสมุทรปราการ

บทที่ 4

บทวิเคราะห์แนวทางการชดเชยความเสียหาย

การชดเชยความเสียหายสำหรับคดีละเมิดโดยทั่วไป กับคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีความแตกต่างกัน โดยคดีละเมิดโดยทั่วไป เป็นการชดเชยความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน สำหรับความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมเป็นผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษต่างๆ ที่เชื่อมโยงต่อสุขภาพของมนุษย์ โดยในบทนี้จะวิเคราะห์แนวทางการชดเชยความเสียหายจากปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศไทย รวมทั้ง การเปรียบเทียบการชดเชยของศาลในต่างประเทศ กับประเทศไทย ซึ่งมีหลักการและระบบศาลที่แตกต่างกัน เพื่อนำแนวทางที่ได้จากการทบทวนนำเสนอเป็นแนวคิดในการจัดทำหลักเกณฑ์ที่ศาลพิจารณา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 แนวทางการชดเชยความเสียหายของประเทศไทย

การเยียวยาผลกระทบจากการพิจารณาของศาลในคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ มีรูปแบบการเยียวยาทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน ในกรณีการชดเชยความเสียหายจะพิจารณาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และในกรณีที่ไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้จะพิจารณาจากพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด และปัจจัยอื่นประกอบ เช่น ฐานะบุคคล ครอบครัว และอาชีพ

การชดเชยความเสียหายจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่ผ่านมา ผู้ฟ้องร้องมักจะได้รับค่าชดเชยค่อนข้างต่ำและไม่ครอบคลุมความเสียหายทั้งหมดตามหลักการแล้วการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องครอบคลุมประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพของประชาชน และด้านสังคม ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย การสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงาน การพิการ หรือเสียชีวิต ค่าใช้จ่ายในการป้องกัน และค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงินซึ่งเกิดจากความทุกข์ทรมานทางจิตใจจากการเจ็บป่วยเป็นต้นทุนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ก่อผลกระทบกับผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงต้นทุนการก่อสร้างพื้นที่แหล่งใหม่ในกรณีที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ภาครัฐต้องให้การสนับสนุน

การฟ้องร้องคดีด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในศาลยุติธรรมและศาลปกครอง มีข้อจำกัด ได้แก่ 1) ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การขาดมาตรการให้ความช่วยเหลือ เยียวยาความเสียหายเบื้องต้น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สิทธิตามกฎหมาย 2) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดี ได้แก่ ข้อจำกัดในการฟ้อง ตั้งแต่การรวบรวมพยานหลักฐาน การเจรจาไกล่เกลี่ยในชั้นศาล และการสืบพยานในศาลและการพิสูจน์ ซึ่งในระบบศาลยุติธรรมไม่มีระบบไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงในคดีสิ่งแวดล้อม และในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

ต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้ง การเยียวยาผู้เสียหายในการกำหนดค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพในอนาคตที่อาจใช้เวลานานในการแสดงอาการเจ็บป่วยจากมลพิษ การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ การกำหนดค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงิน และการกำหนดค่าเสียโอกาสในการประกอบอาชีพในปัจจุบันและอนาคต การเยียวยาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เกิดขึ้นจากภาครัฐโดยขาดการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน และการฟ้องบังคับให้หน่วยงานรับผิดชอบหรือเอกชนผู้ก่อมลพิษฟื้นฟูพื้นที่ปนเปื้อนมลพิษในสิ่งแวดล้อม และ 3) ผลของคดีและการบังคับคดีที่ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบยังไม่ได้รับการชดเชยตามที่ศาลกำหนด (สุรัชย์ 2552)

จากการศึกษาและวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง 6 กรณีที่มีการดำเนินคดีความทางกฎหมาย โดยมีประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้องเพื่อเรียกร้องให้มีการฟื้นฟู การจัดทำแนวทางการปฏิบัติที่ดีมีความปลอดภัย และการเรียกร้องค่าเสียหายกับผู้ประกอบการเอกชนและหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบ ที่ประมาทเลินเล่อหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าจนทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ ความแตกต่างของระยะเวลาการฟ้องร้อง ในบางคดีมีการฟ้องร้องมายาวนาน เช่น การเจ็บป่วยจากการทำงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ที่มีการฟ้องร้องกว่า 14 ปี รวมทั้ง การเริ่มต้นการฟ้องร้อง ในบางคดีสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้ แต่บางคดี เช่น การปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด ไม่มีความชัดเจนว่าจะฟ้องใครเนื่องจากมีโรงงานจำนวนมาก จึงเป็นข้อจำกัดในการนำสืบคดี (ตารางที่ 4.1)

สำหรับการเยียวยาผลกระทบสิ่งแวดล้อมกำหนดให้มีการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานภายในโรงงานให้เหมาะสม และการประกาศเขตมลพิษ และการชดเชยความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น การชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาล สำหรับการชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาลสำหรับการเจ็บป่วยที่ไม่ปรากฏอาการยังไม่มีกำหนดให้ อย่างชัดเจน ศาลกำหนดให้เพียงการให้ค่าเดินทางที่ต้องไปรักษาตัวในอนาคตเพื่อตรวจเฝ้าระวังอาการที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึง การสูญเสียด้านจิตใจ ค่าเสียโอกาสของการไม่สามารถดำรงชีพตามปกติ ต้องขึ้นกับดุลยพินิจของศาล (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.1 ระยะเวลาการฟ้องร้องและประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้องของคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ แยกตามกรณี

กรณี	ระยะเวลาการฟ้องร้อง (ปี)		ประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้อง		การเริ่มต้นฟ้อง
	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	
การปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี	5-6	~5	1. การกระทำของเจ้าเลี้ยทำให้เกิดความเสียหายและการเจ็บป่วยด้วยโรคพิษตะกั่ว ได้รับความทุกข์ทรมานด้านร่างกายและจิตใจ เสื่อมสมรรถภาพในการทำงาน และไม่สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข 2. การเรียกค่าเสียหายจากการเจ็บป่วยดังกล่าวข้างต้น 3. การเรียกร้องให้ฟื้นฟูลำห้วย	1. การละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าต่อการแก้ปัญหาฟื้นฟูห้วยคลิตี้ในการนำกากตะกอนไปฝังกลบในที่ที่เหมาะสมตามหลักวิชาการ และไม่ประกาศให้ลำห้วยคลิตี้เป็นเขตควบคุมมลพิษ 2. การเรียกร้องค่าชดเชยค่าเสียหายต่อสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	มีหลักฐานการเจ็บป่วยที่ชัดเจนจากการรักษาตัว และค่าเสียหายโอกาสในการทำงาน และการสูญเสียโอกาสของการไม่สามารถดำรงชีพตามปกติและภาวะในการซื้ออาหารทดแทนอาหารจากแหล่งธรรมชาติ
การแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จังหวัดสมุทรปราการ	2-3	~6	ความผิดฐานละเมิดโดยกระทำการประมาทเลินเล่อ ขาดความระมัดระวังตามสมควร ไม่ได้จัดเก็บเครื่องฉายรังสีโคบอลต์-60 ที่อยู่ในครอบครองให้ถูกต้องและปลอดภัยตามหลักทางวิชาการและระเบียบในการจัดเก็บทำให้ผู้ได้รับสารพิษเกิดการเจ็บป่วย	การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ไม่ควบคุมดูแล เป็นเหตุให้ถูกขโมย และนำไปขาย จนทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้ฟ้องคดี จึงมีการเรียกร้องค่าเสียหายต่อการเจ็บป่วยเนื่องจาก การได้รับสัมผัสสารพิษ	มีหลักฐานชัดเจนโดยอ้างอิงจากข้อมูลของภาครัฐที่เข้าไปให้การช่วยเหลือ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กรณี	ระยะเวลาการฟ้องร้อง (ปี)		ประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้อง		การเริ่มต้นฟ้อง
	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	
การปนเปื้อนมลพิษ อากาศจากโรงไฟฟ้า แม่เมาะ จ.ลำปาง		~10 (รวม 3 ประเภท)	-	1. ความผิดฐานละเมิดต่อโจทก์ จากการปล่อยสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์สู่อากาศทำให้เกิดมลพิษทางอากาศส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อพืชผลเกษตร 2. การละเมิดอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ผิดเงื่อนไขตามมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ 3. การฟ้องเรียกค่าเสียหายทดแทนผลกระทบที่ทำให้เจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคผิวหนัง	มีหลักฐานชัดเจนโดยอ้างอิงจากข้อมูลของภาครัฐที่เข้าไปให้การช่วยเหลือ
การระเบิดของ สารเคมีที่คลองเตย		~6	-	เรียกค่าเสียหายจากการเจ็บป่วยรุนแรงอันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจากสารเคมีระเบิดที่มีการจัดเก็บสารเคมีผิดหลักเกณฑ์ ขาดการดูแลเครื่องดับเพลิงให้ใช้ได้ และขาดมาตรการป้องกันมิให้สารเคมีระเบิด	มีหลักฐานชัดเจนโดยอ้างอิงจากข้อมูลของภาครัฐที่เข้าไปให้การช่วยเหลือ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กรณี	ระยะเวลาการฟ้องร้อง (ปี)		ประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้อง		การเริ่มต้นฟ้อง
	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	คดีแพ่ง	คดีปกครอง	
การเจ็บป่วยของ คนงานในโรงงาน ทอผ้ากรุงเทพ	~13	-	โรงงานทอผ้าจะมิดคนงานทำให้ป่วย เป็นโรคปอดอักเสบจากฝุ่นผ้า และ เรียกร้องค่าเสียหายจากการประเมิน เส้นเลือดทำให้เกิดมลพิษฝุ่นผ้าและเป็น อันตรายต่อสุขภาพของคนงาน	-	มีหลักฐานการเจ็บป่วยชัดเจนจาก สภาพการรักษาการเจ็บป่วย และ รายงานของทางราชการซึ่งระบุว่า ในโรงงานทอผ้ามีฝุ่นผ้าเกิน มาตรฐาน
กรณีการปนเปื้อน มลพิษในพื้นที่ มาบตาพุด จังหวัด ระยอง	-	1-2	-	ละเอียดอ่อนที่ตามที่กฎหมายกำหนดโดย ไม่ประกาศให้พื้นที่ในเขตมาบตาพุดและ พื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตควบคุมมลพิษ	ปัญหาการปนเปื้อนมลพิษใน สิ่งแวดล้อมในพื้นที่มาบตาพุดที่มี แนวโน้มรุนแรงทำให้ประชาชนใน พื้นที่ได้รับผลกระทบมานานหลาย ปี แต่ไม่สามารถฟ้องร้องเรียก ค่าเสียหายได้ เนื่องจากมีโรงงาน ในเขตนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะ ฟ้องร้องค่าเสียหายจากใคร อีกทั้ง การมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนมาก ส่งผลทำให้การ ฟ้องร้องมีความเป็นไปได้ยาก

ที่มา : รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ตารางที่ 4.2 การเฝ้าระวังผลกระทบที่เกิดขึ้นของคลังแวลลอมและสุขภาพ แยกตามกรณี

การเฝ้าระวังผลกระทบที่เกิดขึ้น	การปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จ.กาญจนบุรี	การแพร่กระจายของโคบอลต์-60 จ.สมุทรปราการ	การปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง	การระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย	การเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานท่อฟ้ากรุงเทพ	การปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่ที่มบบตาพูด จ.ระยอง
แบบไม่เป็นตัวเงิน	การปนเปื้อนน้ำดื่มที่ผลิตโดยชุมชนชาติดั้งเดิมและไม่นำมาใช้บริโภคและกักเก็บน้ำดื่มเพื่อไม่ให้ตะกั่วปนเปื้อนเข้าสู่ห่วงโซ่อาหาร	การเฝ้าระวังผู้ได้รับสารพิษที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะเจ็บป่วย	- การอพยพหมู่บ้านห้วยคิงออกนอกพื้นที่ผลกระทบ 5 กม. - การฟื้นฟูชุมชนให้ใกล้เคียงสภาพเดิมตามธรรมชาติ - การแก้ไขมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม - การกำหนดพื้นที่เขตแนวป้องกันระยะจุดปล่อยดิน - การจัดทำรายงานตรวจสอบสิ่งแวดล้อมทุก 2 ปี - การตรวจสอบ ดูแล และแก้ไขให้เป็นไปตามเงื่อนไขประทานบัตรและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม	- การตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสารเคมีระเบิด เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจ ร่างกาย และพัฒนาอาชีพ - การจัดตั้งศูนย์เวชศาสตร์เพื่อดูแลผู้ป่วย	การปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานภายในโรงงานให้เหมาะสม	การประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

การเยียวยา ผลกระทบที่เกิดขึ้น	การปนเปื้อนตะกั่วใน ลำห้วยคลิตี้ จ.กาญจนบุรี	การแพร่กระจายของ โคบอลต์-60 จ.สมุทรปราการ	การปนเปื้อนมลพิษอากาศ จากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง	การระเบิดของสารเคมี ที่คลองเตย	การเจ็บป่วยของ คนงานในโรงงาน ทอผ้ากรุงเทพ	การปนเปื้อนมลพิษ ในพื้นที่มาบตาพุด จ.ระยอง
แบบเป็นส่วนตัว						
1. ด้านสุขภาพของ ผู้ได้รับผลกระทบ						
● ค่ารักษาพยาบาล จากการเจ็บป่วย	✓	✓	-	✓	✓	-
● ค่ารักษาพยาบาล ในขนาดคดีสำหรับ ผู้ป่วยที่มีโอกาส เป็นโรค	-	-	-	-	-	-
● ค่าเสียโอกาสใน การทำงาน	✓	-	-	✓	-	-
● ค่าเสียโอกาสของ การไม่สามารถดำรง ชีพตามปกติ และ ภาระในการซื้อ อาหารทดแทน อาหารจากแหล่ง ธรรมชาติ	✓	-	-	-	-	-

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

การเยียวยา ผลกระทบที่เกิดขึ้น	การปนเปื้อนตะกั่วใน ลำห้วยคลิตี้จ. กาญจนบุรี	การแพร่กระจายของ โคบอลต์-60 จ.สมุทรปราการ	การปนเปื้อนมลพิษอากาศ จากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง	การระเบิดของสารเคมี ที่คลองเตย	การเจ็บป่วยของ คนงานในโรงงาน ทอผ้ากรุงเทพ	การปนเปื้อนมลพิษ ในพื้นที่มาบตาพุด จ.ระยอง
ค่าสูญเสียด้านจิตใจ (เช่น การสูญเสีย อวัยวะ/พิการ ความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วยคุณภาพชีวิต และความสามารถในการสืบต่อชาติพันธุ์)	✓	✓	✓	-	-	-
2. ด้านทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม						
ค่าความเสียหายต่อสัตว์เสี่ยง	✓	-	-	-	-	-
ค่าเสียหายจากการไม่สามารถใช้ประโยชน์น้ำในลำห้วย	✓	-	-	-	-	-
ค่าความเสียหายจากการเกษตร (พืชผักผลไม้ เป็นต้น)	-	-	✓	-	-	-

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

การเยียวยา ผลกระทบที่เกิดขึ้น	การปนเปื้อนตะกั่วใน ลำห้วยคลิตี้ จ.กาญจนบุรี	การแพร่กระจายของ โคบอลต์-60 จ.สมุทรปราการ	การปนเปื้อนมลพิษอากาศ จากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง	การระเบิดของสารเคมี ที่คลองเตย	การเจ็บป่วยของ คนงานในโรงงาน ทอผ้ากรุงเทพ	การปนเปื้อนมลพิษ ในพื้นที่มาบตาพุด จ.ระยอง
3. ด้านสังคม						
● ค่าใช้จ่ายการเด็ก กรณีผู้ปกครอง เสียชีวิต	-	✓	-	-	-	-
● ค่าปลงศพ	-	✓	-	-	-	-
4. ด้านอื่นๆ						
● ค่าเดินทาง	-	✓	-	-	-	-

ที่มา : รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สรุปประเด็นปัญหาเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำหลักเกณฑ์การชดเชยของศาลจาก 6 กรณี มีดังต่อไปนี้

1. การขาดหลักฐานเชื่อมโยงกระทำผิด เนื่องจากการเริ่มต้นการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายของผู้ได้รับผลกระทบและทนายความ คำนึงถึงหลักฐานที่แสดงข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลให้ศาลพิจารณา ใครคือผู้ถูกฟ้อง เช่น การปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ประเด็นข้อพิพาททำได้เพียงการฟ้องร้องหน่วยงานทางปกครองละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติล่าช้า การฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากมีโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงไม่มีความชัดเจนว่าจะฟ้องร้องค่าเสียหายจากใคร อีกทั้งการมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมาก ส่งผลทำให้การฟ้องร้องมีความเป็นไปได้ยาก และเป็นข้อจำกัดในการนำสืบของคดี
2. ระยะเวลาและขั้นตอนในการพิจารณาคดีสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพใช้เวลานาน และมีค่าใช้จ่ายในการนำสืบพยานซึ่งกระทบต่อผู้ฟ้องหรือโจทก์ที่อาจไม่มีเงินได้เพียงพอหรือรายได้น้อย หรือแก่ชรา หรือสุขภาพเสื่อมลง เช่น กรณีการเจ็บป่วยจากการทำงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ มีระยะเวลาในการพิจารณาคดีกว่า 14 ปี ทำให้ผู้ฟ้องซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีเงินจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้ และผู้ฟ้องแก่ชรา
3. การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต้องมีหลักฐานทางวิชาการมาสนับสนุนการพิจารณาคดี เช่น งานศึกษาวิจัยที่น่าเชื่อถือจากองค์กร/หน่วยงานต่างๆ รวมถึงข้อมูลประสบการณ์และความน่าเชื่อถือของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องประกอบการพิพากษาของศาล จึงนำมาสู่บทบาทของกองทุนสนับสนุนงานวิจัยต่างๆ
4. ศาลไม่กำหนดค่าใช้จ่ายบางประเภทให้เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน โดยการพิสูจน์ในแง่กฎหมายต้องใช้หลักฐานที่อ้างอิงได้อย่างชัดเจน และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเผชิญสืบ เช่น การสูญเสียทางจิตใจ/ค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน ความเสี่ยงของการเกิดโรคในอนาคต ในบางกรณีมีกระบวนการที่ซับซ้อนในการพิสูจน์ว่าผลกระทบต่อสุขภาพเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งอย่างเด็ดขาด ทำให้ต้องใช้ศาสตร์หลายด้านในการพิสูจน์ เช่น วิทยาศาสตร์ การแพทย์ หรือระบาดวิทยา (พิจารณาความสัมพันธ์ของการเกิดโรคกับปัจจัยต่างๆ การพิสูจน์การเป็นโรคที่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและการดำรงชีพ รวมถึงการพิจารณาระดับความเสียหายที่ได้รับผลกระทบต่อสุขภาพเพื่อคำนวณเป็นมูลค่าที่ควรชดเชย) ทั้งนี้ บางคดีสามารถอ้างอิงหลักเกณฑ์ทางวิชาการในการคำนวณความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ เช่น กรณีโคบอลต์-60 การคำนวณค่าความเสียหายต่อความเสี่ยงที่เกิดในอนาคตอ้างอิงอัตราเสี่ยงของการเกิดโรคมะเร็งของบุคคล ซึ่งต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดค่าความเสี่ยง
5. ค่าชดเชยต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย การสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงาน การพิการ หรือเสียชีวิต จะมีความแตกต่างกันในแต่ละกรณีค่อนข้างมาก ขึ้นกับดุลยพินิจของศาล เช่น ค่ารักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นในอนาคตบางกรณีกำหนดให้โดย

พิจารณาจากค่าเดินทางในการตรวจดูอาการของโรคที่อาจเกิดขึ้น ค่ารักษาพยาบาลให้เบิกได้ตามค่าใช้จ่ายที่มีการรักษาจริงทั้งโรงพยาบาลรัฐและโรงพยาบาลเอกชน และการสูญเสียรายได้จะอ้างอิงตามรายได้ตัวเงินที่ได้รับจริง ในกรณีที่ไม่มีเงินเดือนอ้างอิงจะใช้อัตราค่าแรงขั้นต่ำเป็นเกณฑ์

4.2 การเปรียบเทียบการชดเชยความเสียหายของต่างประเทศและประเทศไทย

การพิจารณาของศาลในการกำหนดค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนตาม 5 ขั้นตอนนั้น ในขั้นตอนที่ 3 การระบุความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องมีความสัมพันธ์กับการกระทำของจำเลยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างชัดเจน โดยมีการขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ประกอบการพิจารณาด้วย แต่กรณีของประเทศไทยยังไม่มี การเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน ดังนั้นการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพต้องมีการพิสูจน์ความเชื่อมโยงของหลักฐานอย่างชัดเจน

ประเด็นการพิสูจน์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ที่ญี่ปุ่นมีการนำมาใช้ในการพิสูจน์หาสาเหตุโดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมตามสภาพที่ปรากฏ และพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลทางด้านระบาดวิทยากับโรคที่มีลักษณะเฉพาะเช่นโรคมินามะ แต่ถ้าเป็นโรคที่มีลักษณะเฉพาะ เช่นมลพิษทางอากาศ อาจมีปัจจัยอื่นที่ทำให้เกิดโรคนอกจากสารพิษนี้ สำหรับของไทยยังไม่มี การหาความสัมพันธ์ของสาเหตุที่ชัดเจน ส่วนใหญ่อาศัยความเห็นทางการแพทย์ที่มีอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาวิจัยที่น่าเชื่อถือ

การชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นของต่างประเทศต้องชดเชยค่าสินไหมให้เท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าที่เกิดขึ้น โดยแต่ละคดีจะมีการพิสูจน์หาสาเหตุที่ชัดเจนของผลกระทบที่เชื่อมโยงกับการเจ็บป่วยโดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบอย่างเป็นกลาง เพื่อนำผลการพิสูจน์มาเป็นข้อมูลอ้างอิงของศาลในการตัดสินคดี สำหรับประเทศไทย เป็นระบบกล่าวหาซึ่งเป็นภาระของโจทก์เองที่ต้อง พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำผิดจริง และการพิสูจน์หาสาเหตุที่ชัดเจนยังกระทำไม่ได้เพียงพอสำหรับเป็นข้อมูลให้กับศาล

การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายของต่างประเทศ ได้แก่ การชดเชยเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ซึ่งรวมค่าเสียที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้เนื่องจากการเจ็บป่วย/บาดเจ็บ ความเจ็บปวดทรมานและใจ และการชดเชยความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การ ซึ่งแต่ละประเทศมีระบบศาลที่แตกต่างกัน แต่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดเน้นการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสำหรับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นต้องสามารถพิสูจน์ได้สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นหรือมีหลักฐานชัดเจนว่าความเสียหายนั้นเชื่อมโยงกับผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้เสียหาย นอกจากนี้ แนวทางการชดเชยของศาลในต่างประเทศใช้ดุลยพินิจโดยพิจารณาตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิดเช่นเดียวกับประเทศไทย สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาศาลมีการชดเชยความเสียหายในเชิงลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำละเมิดได้รับการลงโทษและรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโดยการจ่ายค่าเสียหายมากกว่าสอง

เท่าของค่าเสียหายปกติ โดยเฉพาะการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนผู้เสียหาย

การพิจารณาการชดเชยความเสียหายในประเด็นต่างๆ นั้น สำหรับการชดเชยกรณีการเจ็บป่วย และต้องได้รับการรักษาพยาบาล ศาลพิจารณากำหนดให้ในกรณีของต่างประเทศและของไทย แต่ศาลไทยยังไม่กำหนดค่าสินไหมเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย เช่น ความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย สำหรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตในต่างประเทศสามารถนำมาคำนวณความเสียหายได้อย่างชัดเจน แต่ในกรณีประเทศไทย ศาลสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้เพียงภายในสองปี เช่น กรณีโคบอลต์ 60 สงวนสิทธิในการแก้ไขคำพิพากษาในส่วนค่ารักษาในอนาคตที่ต้องติดตามผลการตรวจเลือกของผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อกำหนดค่ารักษาพยาบาลในอนาคตไม่เกิน 2 ปี (ตารางที่ 4.3) ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับผลกระทบที่เกิดขึ้น

ในต่างประเทศ ศาลกำหนดให้จ่ายค่าชดเชยแก่บุคคลอื่นนอกจากผู้ได้รับผลกระทบได้ แต่ศาลไทยไม่สามารถกระทำได้ เช่น กรณีการจ่ายค่าชดเชยให้ผู้ได้รับผลกระทบอื่นที่ไม่ได้เป็นคู่คดีความกัน หรือไม่ได้ร่วมฟ้องด้วย โดยศาลพิจารณาจ่ายให้กับผู้ฟ้องที่ยื่นฟ้อง และกำหนดให้ค่าชดเชยตามประเด็นที่ขอมาเท่านั้น นอกจากนี้ ต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักรมีการกำหนดราคากลางของค่าชดเชยเพื่อให้ศาลสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ แต่ของไทยยังไม่มีมีการกำหนดไว้

สำหรับการชดเชยกรณีเสียชีวิตในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร มีการกำหนดให้ค่าชดเชยกรณีเสียชีวิตแก่ญาติผู้เสียชีวิตโดยคิดมูลค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวทางทุนมนุษย์ (Human Capital Approach) โดยคิดจากรายได้ในอนาคตของผู้ตาย ซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติอุบัติเหตุ (Fatal Accidents Act) สำหรับของประเทศไทยกำหนดให้เพียงค่าเลี้ยงดูบุตร และค่าปลงศพ (ตารางที่ 4.3)

นอกจากนี้กระบวนการฟ้องร้องของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ทนายความสามารถทำข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ฝ่ายโจทก์จะได้รับจากผลการฟ้องร้องคดีความ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่บริษัททนายความจะทำการโฆษณาเพื่อให้คนงานของโรงงานต่างๆ ทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาที่อาจได้รับผลกระทบด้านปัญหาหลอดเลือดอุดตันให้ติดต่อบริษัททนายความเพื่อร่วมกันเป็นผู้ฟ้องคดี โดยประชาชนที่มีรายได้น้อยจะสามารถฟ้องร้องเจ้าของโรงงานได้โดยการมีบริษัททนายความเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและมีการแบ่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังไม่เกิดขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น การฟ้องร้องคดีความในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้เสียหายเป็นประชาชนผู้มีรายได้น้อย จะไม่มีเงินทุนมากพอที่จะฟ้องร้องคดีความกับเจ้าของโรงงานได้ นอกจากนี้ การชดเชยความเสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในต่างประเทศที่มีการฟ้องร้องจะได้รับค่าชดเชยความเสียหายที่ครอบคลุมถึงการสูญเสียที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต โดยเฉพาะกรณีที่มีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดโรคในอนาคต ซึ่งศาลไทยยังไม่มีมีการกำหนดให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ

ตารางที่ 4.3 หลักการชดเชยความเสียหายที่ศาลกำหนดให้เปรียบเทียบกรณีประเทศไทยกับต่างประเทศ

ค่าความเสียหาย	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	เยอรมนี
1. การฟ้องร้องค่า ทนายความ	- การฟ้องร้องส่วนใหญ่ผ่านสหภาพความในเบื้องต้น - การกำหนดอัตราค่าทนายความตามสัดส่วนของทุนฟ้อง	- การฟ้องร้องโดยผ่านบริษัทรับว่าความ - การตัดสินคดีความอ้างอิงตามมติของคณะลูกขุนที่ร่วมในการพิจารณา	การให้คำทนายตามที่ตกลงกัน (จ่ายจริง)	ไม่มีข้อมูล
2. จุดมุ่งหมายของการ ชดเชย	การเยียวยาให้กลับคืนสู่สถานะเดิมหรือเสมอตัว	- การเยียวยาให้กลับคืนสู่สถานะเดิมหรือเสมอตัว - การเพิ่มแนวคิดทางอาญาเพื่อเป็นการลงโทษ	การเยียวยาให้กลับคืนสู่สถานะเดิมหรือเสมอตัว	การเยียวยาให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรือเสมอตัว
3. ขอบเขตที่ศาลกำหนด ค่าชดเชยความเสียหาย	- การระบุความเสียหายเกิดขึ้นแล้วจึงมีการฟ้องร้อง - ศาลกำหนดให้ตามที่ขอ	ศาลกำหนดให้ตามความเหมาะสม และสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นกลุ่มได้	ศาลกำหนดให้ตามความเหมาะสม	ศาลกำหนดให้ตามความเหมาะสม
4. มูลค่าที่ศาลกำหนดให้ การชดเชยโดยรวม	- การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด - การตัดสินคดีความขึ้นกับดุลยพินิจของศาล โดยพิจารณาตามพฤติการณ์ เจตนา และความร้ายแรงแห่งการละเมิด	- การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด - ศาลอาจกำหนดค่าชดเชยความเสียหายโดยพิจารณาจากสถานภาพทางการเงินของจำเลยด้วย	- การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด - มีการกำหนดเป็นราคากลาง	- การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งการละเมิด - การตัดสินคดีความขึ้นกับดุลยพินิจของศาล และกำหนดค่าชดเชยจากคดีที่คล้ายคลึงกัน

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ค่าความเสียหาย	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	เยอรมัน
5. ประเภทของค่าเสียหาย	- ค่าเสียหายตามความเสียหายจริงที่เกิดขึ้น (ความเสียหายเชิงวัตถุ) - ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (เฉพาะกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค) - ค่าเสียหายแบบเป็นพิรี้ (ค่าเสียหายแบบปลอดขวัญ และค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าใจ) - ค่าเสียหายตามทางศีลธรรม/ทางสันนิษฐานทั่วไป - ค่าเสียหายแบบเป็นพิรี้ (ค่าเสียหายแบบปลอดขวัญ และค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าใจ)	- การกำหนดเฉพาะค่าเสียหายตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง - ค่าเสียหายเชิงลงโทษ - ค่าเสียหายตามทางศีลธรรม/ทางสันนิษฐานทั่วไป	- การกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง - การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีที่เป็นความผิดอันเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเมื่อจำเลยได้กระทำผิดและได้รับผลกำไรสุทธิตนเองมากกว่าที่โจทก์เสียหาย ซึ่งฝ่ายโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์มูลค่าของค่าเสียหายส่วนนี้ ศาลจะพิจารณาเอง - การกำหนดค่าทำขวัญให้กับผู้ได้รับผลกระทบ - การกำหนดค่าเสียหายพหุเป็นพิรี้ แต่ไม่เคร่งครัดในหลักการ	- การกำหนดค่าเสียหายตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง - ค่าเสียหายตามทางศีลธรรม/ทางสันนิษฐานทั่วไป (รายละเอียดในบทที่ 2)
6. ค่าเสียหายตามทางศีลธรรม (ครอบคลุมความสูญเสียทางด้านจิตใจ ค่าเสียโอกาสของรายได้ในอนาคต และโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดโรคในอนาคต	มีเฉพาะกรณีละเมิดทางร่างกายและเสรีภาพ ไม่รวมในส่วนที่ละเมิดต่อชีวิต	สหรัฐอเมริกาไม่เน้นการชดเชยส่วนนี้	กำหนดให้มีการชดเชยในส่วนนี้ และไม่ได้ห้ามในส่วนที่เป็นการละเมิดต่อชีวิต	กำหนดให้มีการชดเชยในส่วนนี้ อย่างเหมาะสม (รายละเอียดในบทที่ 2)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ค่าความเสียหาย	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	เยอรมัน
7. การเยียวยาความเสียหาย	มีได้หลายวิธี เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือการร้องต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้จำเลยกระทำการใดๆ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต	มีได้หลายวิธี เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือการร้องต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้จำเลยกระทำการใดๆ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต	มีได้หลายวิธี เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือการร้องต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้จำเลยกระทำการใดๆ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต	มีได้หลายวิธี เช่น การเรียกค่าสินไหมทดแทน หรือการร้องต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้จำเลยกระทำการใดๆ เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
8. วิธีการจ่ายค่าชดเชย	ให้ผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้	ให้ชำระในคราวเดียวเท่านั้น	ให้ชำระในคราวเดียว หรือให้ผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้	ให้ชำระในคราวเดียว หรือให้ผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้
9. การชดเชยชีวิตและสุขภาพ	<u>คำรักษาพยาบาล</u> คำรักษาพยาบาลตามที่จ่ายไป (มีใบเสร็จ หรือการรักษาระบบที่มีหลักฐานการรักษาที่ชัดเจน ทั้งนี้กรณีราชการสามารถเบิกเงินได้สองทาง)	<u>คำรักษาพยาบาล</u> - กำหนดคำรักษาพยาบาลให้ - โอกาสเสี่ยงในการเจ็บป่วยในอนาคต - ค่าเดินทางของญาติในการมาเยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบ	<u>คำรักษาพยาบาล</u> - กำหนดคำรักษาพยาบาลให้ - มีการคำนวณและกำหนดค่าชดเชยเป็นราคากลาง กรณีเสียชีวิต หรือการสูญเสียอวัยวะ (สหราชอาณาจักร) - ค่าเดินทางของญาติในการมาเยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบ - โอกาสเสี่ยงในการเจ็บป่วยในอนาคต	<u>คำรักษาพยาบาล</u> - กำหนดคำรักษาพยาบาลให้ - ค่าเดินทางของญาติในการมาเยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบ - โอกาสเสี่ยงในการเจ็บป่วยในอนาคต

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ค่าความเสี่ยง	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	เยอรมนี
9. การลดความเสี่ยงและ สุขภาพ (ต่อ)	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่ายที่สูญเสีย • ค่าเสียหายอันมีใช้เงิน เช่น ความทุกข์ทรมานที่พิการ • ความเสียหายที่สามารถในการดำรงชีวิต	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่ายที่สูญเสีย • ค่าเสียหายอันมีใช้เงิน เช่น ความทุกข์ทรมานที่พิการ • ความเสียหายที่สามารถในการดำรงชีวิต	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่ายที่สูญเสีย • ค่าเสียหายอันมีใช้เงิน เช่น ความทุกข์ทรมานที่พิการ • ความเสียหายที่สามารถในการดำรงชีวิต	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่ายที่สูญเสีย • ค่าเสียหายอันมีใช้เงิน เช่น ความทุกข์ทรมานที่พิการ • ความเสียหายที่สามารถในการดำรงชีวิต
10. ความสูญเสียทางด้าน จิตใจ	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่าย (ค่าทำศพ) และ ค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง • ค่าขาดรายได้การเลี้ยงดูบุตร • ไม่ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายทางศีลธรรม	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่าย (ค่าทำศพ) และ ค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง • ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายทางศีลธรรม (บางรัฐในสหรัฐอเมริกา จะให้สิทธินี้)	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่าย (ค่าทำศพ) และ ค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง • มูลค่าชีวิตของมนุษย์ (กรณีเกิดอุบัติเหตุและเสียชีวิต)	กรณีพิพาท (ให้ผู้ใช้ชดเชย) • ค่าใช้จ่าย (ค่าทำศพ) และ ค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง • ให้สิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายทางศีลธรรม

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ค่าความเสียหาย	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	เยอรมนี
11. ค่าเดินทาง	กำหนดค่าเดินทางไปรษณีย์ตัวให้	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	- กำหนดค่าเดินทางไปรษณีย์ตัวให้ - ค่าเดินทางของญาติในการมาเยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบ
12. ค่าเสียโอกาสของการทำงาน	กำหนดให้	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)
13. ค่าเสียโอกาสของรายได้ในอนาคต	กำหนดให้	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)
14. โอกาสเสียที่จะเกิดโรคในอนาคต	กำหนดให้ (ศาลสงวนสิทธิ์ที่จะแก้ไขคำพิพากษาได้ภายในสองปี)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)	กำหนดให้ (รายละเอียดในบทที่ 2)

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1516 / 2544 คดีหมายเลขแดง 1820 / 2545 ศาลปกครองกลาง 24 กันยายน 2547 : จากกรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์- 60 จังหวัดสมุทรปราการ

คำพิพากษา (อุทธรณ์) คดีหมายเลขดำที่ อ.504 / 2547 คดีหมายเลขแดงที่ อ.415 / 2550 ศาลปกครองสูงสุด 20 ธันวาคม 2550 : จากกรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์- 60 จังหวัดสมุทรปราการ

รายงานกระบวนการพิจารณา คดีหมายเลขดำที่ 816/2544 ศาลแพ่ง 18 มีนาคม 2547 การละเมิดเรียกร้องค่าเสียหาย : จากกรณีการแพร่กระจายของโคบอลต์- 60 จังหวัดสมุทรปราการ

กรณีการปนเปื้อนมลพิษอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 140- 142, 190, 191, 199/2546, 244/2547, 4,60-70/2548 คดีหมายเลขแดงที่ 60- 77/2552, 64 / 2548 ศาลปกครองเชียงใหม่ 4 มีนาคม 2552 :กรณีมลพิษบริเวณเขตพื้นที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1945/ 2542 คดีหมายเลขแดงที่ 431/2547 ศาลลำปาง 21 มิถุนายน 2547: กรณีมลพิษบริเวณเขตพื้นที่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ

คำฟ้อง คดีหมายเลขดำ187/ 2546 , 63/2548 ศาลปกครองเชียงใหม่ 29 สิงหาคม 2546: กรณีมลพิษบริเวณเขตพื้นที่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ

คำฟ้อง คดีหมายเลขดำ 172/2548 ศาลปกครองเชียงใหม่ 28 กรกฎาคม 2548 : กรณีมลพิษบริเวณเขตพื้นที่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ

กรณีการเจ็บป่วยของคนงานในโรงงานทอผ้ากรุงเทพ

คำฟ้อง คดีหมายเลขดำที่ 4812 / 2538 ศาลแรงงานกลาง 9 พฤษภาคม 2538 : กรณีแรงงานโรงงานทอผ้ากรุงเทพ

คำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ 4812- 4818/2538 , 4820-4836/2538, 4838-4840/2538 ,4843-4853/2538 คดีหมายเลขแดงที่ 10686-1069/2538 , 10694-10710/2538 , 10712-10714/2538, 10717-10727/2538 ศาลแรงงานกลาง 30 พฤษภาคม 2550 :กรณีแรงงานโรงงานทอผ้ากรุงเทพ

กรณีการระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 5579/ 2539 คดีหมายเลขแดงที่ 8918/2544 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ 28 กันยายน 2544: กรณีละเมิดเป็นเหตุให้เกิดระเบิดของสารเคมีที่คลองเตย

กรณีการปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 192 / 2550 คดีหมายเลขแดง 32/2552 ศาลปกครองระยอง 3 มีนาคม 2552: จากกรณีปัญหามลพิษในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

บทที่ 5

กรอบแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชย

คดีสิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ

5.1 บทนำ

การศึกษาแนวทางการชดเชยจากกรณีศึกษา 6 คดี ของประเทศไทยที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีความซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละกรณี และการทบทวนหลักการชดเชยของศาลในต่างประเทศ นำมาสู่แนวคิดการจัดทำแนวคิดเกณฑ์ในการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นมีพื้นฐานทางความคิดการกำหนดมูลค่ามาจากหลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นหลักการที่ใช้สำหรับการดำเนินกิจกรรมทั่วไป และใช้หลักการชดเชยที่ใช้ในต่างประเทศ โดยกรอบแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชยมีพื้นฐานทางความคิดมาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ (welfare economic theory) ซึ่งทฤษฎีมีพื้นฐานทางความคิดเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค ทั้งนี้ การใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดทำเกณฑ์ในการกำหนดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจะทำให้การกำหนดมูลค่าการจ่ายค่าชดเชยมีความแม่นยำและเป็นธรรมกับผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยโดยมิต้องให้ผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยต้องถูกดำเนินค่าปรับที่สูงเกิดความเป็นจริง หรือต่ำกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้ การนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการกำหนดแนวคิดหลักเกณฑ์การชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมยังทำให้มูลค่าที่กำหนดขึ้นมีระดับความรุนแรงที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับมูลค่าทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้ เช่น การกำหนดงบประมาณเพื่อการป้องกัน หรือการกำหนดขนาดของกองทุนเพื่อการเยียวยาปัญหา เป็นต้น การใช้แนวคิดหลักเกณฑ์การกำหนดมูลค่าการชดเชยที่ไม่มีพื้นฐานความคิดที่ถูกต้องอาจนำมาสู่การกำหนดมูลค่าที่สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้เกิดการกำหนดค่าชดเชยหรือค่าปรับที่ขาดความเป็นธรรมกับผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและผู้ที่ต้องเสียค่าชดเชยได้ เช่น การกำหนดค่าชดเชยโดยใช้ต้นทุนในการสร้างกลับคืนมาใหม่สู่สภาพเดิม (replacement cost) อาจเป็นแนวคิดการกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมในบางกรณี แต่อาจไม่มีความเหมาะสมในบางกรณีก็เป็นได้

ทั้งนี้ การใช้หลักเศรษฐศาสตร์มิได้ทำให้องค์ประกอบในด้านดุลยพินิจของศาล และด้านกฎหมายหรือหลักทฤษฎีทางนิติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป แต่เป็นการเสริมให้การใช้ทั้งสองด้านเป็นไปโดยมีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพิ่มเข้าไปช่วยทำให้ดุลยพินิจของศาลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเกณฑ์การกำหนดการชดเชยเหล่านี้มีจุดแข็งเพราะอ้างอิงพื้นฐานด้านเศรษฐศาสตร์สวัสดิการที่นำมาสู่ทฤษฎีอุปสงค์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ทั่วไป แต่มีจุดอ่อนเนื่องจากเป็นกรอบความคิดเชิงนามธรรมต้องใช้วิธีศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) หรือขั้นตอนทางสถิติในการประเมินค่าเพื่อศึกษาเชิงประจักษ์และนำมาสู่การกำหนดมูลค่าการชดเชยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างเหมาะสม

5.2 เกณฑ์การกำหนดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การศึกษานี้จึงได้จัดทำกรอบแนวคิดของเกณฑ์การกำหนดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จำนวน 6 เกณฑ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เกณฑ์ที่ 1 การกำหนดสาเหตุของปัญหา

การกำหนดค่าชดเชยกรณีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพคือการศึกษสาเหตุของปัญหาว่าผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่อสุขภาพนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ความจำเป็นที่ต้องมีการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมี 2 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 หลักความเป็นธรรม การทราบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไรบ้างจะทำให้กระบวนการพิจารณาตีความเกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ทำให้การพิจารณาของศาลสามารถหาผู้ที่กระทำผิดได้อย่างแท้จริงว่ามีผู้ใดบ้างหรือกลุ่มบุคคลใด หรือองค์กรใดบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องรับผิดชอบจ่ายค่าชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกกระทำ และที่สำคัญคือจะทำให้ศาลสามารถกำหนดบทลงโทษหรือการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องจ่ายค่าชดเชยได้อย่างเป็นธรรม มิฉะนั้นหากผลกระทบความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ แต่ศาลกำหนดผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยเพียงรายเดียวก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมเพราะผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยที่จะต้องรับผิดชอบในวงเงินที่สูงเกินไปกว่าที่ต้องรับผิดชอบเนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายแทนให้กับผู้กระทำผิดรายอื่นๆ ที่ศาลมิได้ระบุว่ามีส่วนในการกระทำผิด เป็นต้น

ประการที่ 2 หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การที่มีการวิเคราะห์สาเหตุที่มาของปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้อย่างชัดเจนจะทำให้กระบวนการทางศาลเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน กล่าวคือ หากกระบวนการทางศาลสามารถทราบสาเหตุของปัญหาต่างๆ อย่างแท้จริงและมีการกำหนดบทลงโทษตามต้นตอของสาเหตุที่แท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดบทลงโทษด้วยการจ่ายค่าชดเชยตามมูลค่าความเสียหายจริง (Compensating damage) หรือตามหลักการค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damage) ก็จะนำไปสู่การลงโทษผู้ที่กระทำผิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างระบบแรงจูงใจให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีการดำเนินการต่อสิ่งแวดล้อมอย่างระมัดระวังมากยิ่งขึ้น หากกระบวนการทางศาลไม่สามารถกำหนดสาเหตุของปัญหาได้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลเพราะข้อจำกัดทางหลักวิชาการที่ไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันก็ดี หรือในบางกรณีอาจมีหลักฐานแต่ขาดการยืนยันทางสถิติที่สามารถเชื่อมโยงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับต้นตอของปัญหา หรือกระบวนการทางศาลไทยเองไม่ได้มีช่องทางให้ผู้ที่มีส่วนต้องรับผิดชอบเข้ามารับผิดชอบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยให้ผู้ถูกฟ้องกลายเป็นจำเลยแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น เพราะโจทย์มิได้ทำการฟ้องบุคคลอื่นที่เป็นผู้ร่วมกระทำผิดด้วย ด้วยเหตุนี้ศาลจะไม่สามารถดำเนินการพิจารณาความได้ ดังนั้นผู้ร่วมกระทำผิดอื่นจึงไม่ต้องได้รับโทษ จึงทำให้กระบวนการทางศาลไม่สามารถระบุผู้กระทำผิดได้อย่างครบถ้วน ซึ่งจะมีผลทำให้กลุ่มผู้ที่ศาลไม่ได้กำหนดบทลงโทษไม่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหาย และไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่สังคมต้องการ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

จากการศึกษาหลักการชดเชยในต่างประเทศพบว่าศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาเล็งเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์สาเหตุเป็นอย่งยิ่ง เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งกับผู้ถูกฟ้องและผู้ฟ้องเองด้วย ดังนั้นระบบศาลของประเทศสหรัฐจึงให้มีการรวบรวมหลักฐานเพื่อศึกษาสาเหตุจากหลายทางด้วยกัน เช่น ผลการศึกษาทางวิชาการ หรือคำชี้แจงจากผู้เชี่ยวชาญเป็นต้น โดยระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้จำแนกผู้ที่ได้รับส่วนรับผิดชอบออกเป็นสองส่วนได้แก่ ผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงและผู้รับผิดชอบทางอ้อม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการกำหนดค่าชดเชยในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ คดีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเป็นลักษณะของคดีความที่มีความซับซ้อนเพราะผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลกระทบมาจากหลากหลายสาเหตุ ทั้งที่เป็นสาเหตุทางกายภาพและสาเหตุทางการบริหารจัดการ ตัวอย่างเช่น ผลกระทบจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่แห่งหนึ่งสร้างผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยใดบ้าง ดังเช่นเหตุปัจจัยทางกายภาพที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) ระดับความเข้มข้นของแร่ที่อยู่ในดินตามธรรมชาติเดิมของพื้นที่นั้นๆ อยู่แล้ว 2) ระดับความเข้มข้นของแร่ที่ถูกชะล้างออกมาจากเหมืองเพราะการขาดความระมัดระวังในการดำเนินกิจการของผู้ประกอบการเหมืองแร่ 3) ระดับความเข้มข้นของแร่ที่ถูกชะล้างออกมาจากหน้าดินเพราะการเปิดหน้าดินโดยกิจกรรมอื่นๆ ใกล้เคียง เช่น การทำการเกษตรบนที่สูงในพื้นที่ข้างเคียง 4) ระดับความเข้มข้นของสารอันตรายที่เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนของธรรมชาติ เช่น การพัดพาของลม ฝน หรือกระแสน้ำในพื้นที่ หรือ 5) ระดับความเข้มข้นของสารอันตรายที่เข้าสู่ร่างกายมนุษย์ที่แตกต่างกันเพราะวิธีการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ๆ แตกต่างกันไป เช่น การล้างมือหรือไม่ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร การรับประทานอาหารที่ปรุงสุกแล้วหรือการรับประทานอาหารดิบ เป็นต้น ดังนั้น หากมีกรณีที่สภาพแวดล้อมถูกทำลายและทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งได้รับผลกระทบทางสุขภาพที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปนเปื้อนของสารอันตรายในสิ่งแวดล้อมนั้น การกำหนดค่าชดเชยจึงควรนำปัจจัยทางกายภาพเหล่านี้มารวมพิจารณาด้วยเพื่อนำไปสู่การกำหนดค่าชดเชยที่เหมาะสมว่าสาเหตุของการปนเปื้อนของสารอันตรายในธรรมชาติที่จำเลยต้องรับผิดชอบ เช่น ถ้าจำเลยเป็นผู้ประกอบการเหมืองแร่ที่มีส่วนในการสร้างความเสียหาย ความรับผิดชอบของเหมืองแร่มีมากน้อยเพียงใด และความเสียหายที่เกิดขึ้นมีต้นตอมาจากสาเหตุอื่นอะไรบ้างที่มีได้เป็นผลของการกระทำของผู้ประกอบการเหมืองเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถกำหนดผู้กระทำผิดได้ถูกต้อง และกำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายได้อย่างเป็นธรรม

นอกจากปัจจัยทางกายภาพแล้ว การปนเปื้อนของสารอันตรายในธรรมชาติโดยเฉพาะการรับสัมผัสสารพิษเข้าสู่ร่างกายมนุษย์นั้นอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการหลายประการ ตัวอย่างเช่น ผลกระทบจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่แห่งหนึ่งสร้างผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่ผิดพลาดอะไรบ้าง ปัจจัยทางการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง ที่อาจมีการดำเนินการที่ผิดพลาดนำมาสู่ความเสียหายต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพของมนุษย์เอง ประกอบด้วย 1) การขาดการเผยแพร่ข้อมูลหรือตีตประกาศ การกำหนด ควบคุม หรือขึ้นการทะเบียนว่าพื้นที่ๆ มีสารอันตรายที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้นๆ เป็นพื้นที่ควรมีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม โดยห้ามมิให้มีการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่อาจนำมาสู่อันตรายต่อประชาชน 2) การขาดการแนะนำของเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่มีการรับสารพิษ

ซึ่งอาจเข้าสู่ร่างกายโดยผ่านการดูดซึมของพืชจากดินที่มีการปนเปื้อนของสารพิษสู่ผลผลิตทางการเกษตร และสู่ห่วงโซ่อาหาร 3) การขาดการบริหารจัดการด้านการตั้งถิ่นฐานของประชาชนโดยมีการอนุญาตให้ตั้งชุมชนบนพื้นที่ๆ มีการปนเปื้อนของสารพิษ 4) การขาดการบริหารจัดการโดยการอนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนบนพื้นที่ๆ มีการปนเปื้อน ทำให้เด็กและเยาวชนมีการดำเนินกิจกรรมบนพื้นที่ๆ มีการเสี่ยงต่อการมีสารพิษเข้าสู่ร่างกาย หรือ 5) การขาดการบริหารจัดการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่ถูกต้องทำให้ประชาชนยังใช้ชีวิตในสภาพเสี่ยงในการรับสารพิษเข้าสู่ร่างกาย เช่น การที่ประชาชนขาดน้ำดื่มที่สะอาดและยังต้องบริโภคน้ำจากแหล่งธรรมชาติที่มีสารพิษปนเปื้อน เป็นต้น ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่าการที่ประชาชนรับสารพิษเข้าสู่ร่างกายนั้น อาจมีสาเหตุที่หลากหลายซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุเกิดจากการบริหารจัดการพื้นที่ๆ ผลิตผลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การไม่สามารถระงับหรือบรรเทาปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้ ดังนั้น ในการกำหนดค่าชดเชยที่เป็นธรรมจึงควรนำสาเหตุปัจจัยเหล่านี้มาคำนึงด้วยเพื่อให้กระบวนการทางศาลสามารถกำหนดผู้ที่รับผิดชอบที่ถูกต้องและเป็นธรรม

ในส่วนของการดำเนินการ ควรให้มีการสนับสนุนให้นักวิจัย ศูนย์การศึกษา หรือสถาบันวิจัยต่างๆ สามารถดำเนินโครงการวิจัยถึงสาเหตุที่ชัดเจนของปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหรือผลกระทบต่อสุขภาพ โดยการศึกษาต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นการศึกษาในพื้นที่เดียวกัน ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเหมือนกันก็ได้ เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษามาเปรียบเทียบกันเพราะการศึกษาแต่ละโครงการอาจมีการใช้วิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการใช้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ฯลฯ นอกจากนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลผลการศึกษาเหล่านี้ต่อสาธารณะและจัดให้มีการนำเสนอผลการศึกษา การวิจารณ์ผลการศึกษาอย่างกว้างขวางเพื่อให้ผลการศึกษาเหล่านี้สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลเพื่ออ้างอิงในกระบวนการทางศาลได้

เกณฑ์ที่ 2 การกำหนดความรับผิดชอบหรือสิทธิ (Rights)

ในการกำหนดค่าชดเชยผู้ที่ได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจำเป็นต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบ หรืออาจเรียกว่าสิทธิพึงมีตามกฎหมาย (Rights) ของผู้ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ควรมีการพิจารณาถึงการกำหนดสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องว่าในพื้นที่นั้นมีการกำหนดสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการวางแผนการดำเนินกิจการที่เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรม เขตสถานบริการ เขตสถานบันเทิง เขตอนุรักษ์ทางธรรมชาติ เขตที่อยู่อาศัย หรือเขตสถานศึกษา การดำเนินกิจการต่างๆ ต้องเป็นไปตามการใช้ประโยชน์ของพื้นที่นั้น โดยหากกิจกรรมเหล่านี้สร้างผลกระทบต่อกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ให้เป็นลักษณะการใช้ประโยชน์โดยตรง กิจกรรมอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบอาจไม่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งโรงเรียนในเขตอุตสาหกรรม โรงเรียนหรือนักเรียนจึงไม่มีสิทธิเรียกร้องให้โรงงานอุตสาหกรรมช่วยรักษาความสงบเงียบเพื่อให้นักเรียนไม่ต้องได้รับความรำคาญ ดังนั้น สำหรับกรณีนี้ โรงเรียนไม่ควรได้รับการพิจารณาให้ได้รับค่าชดเชยจากปัญหามลพิษทางเสียงที่เกิดขึ้น

หรือกรณีบ้านหลังหนึ่งได้รับผลกระทบทางเสียงจากสถานบันเทิงอาจไม่ควรได้รับพิจารณาให้ได้รับค่าชดเชยจากมลพิษทางเสียงหากสถานบันเทิงเหล่านั้นมีการดำเนินกิจการในเขตที่กำหนดไว้สำหรับสถานบันเทิง แต่บ้านหลังนั้นอาจตั้งในที่ที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้สำหรับพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย แต่ในทางตรงกันข้าม หาก

ปัญหามลพิษทางเสียงเกิดขึ้นในเขตที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชน บ้านที่ได้รับผลกระทบทางเสียงก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากมลพิษทางเสียงได้อย่างเต็มที่เพราะเขตพื้นที่นั้นเป็นเขตที่อยู่อาศัย

ดังนั้นจะเป็นได้ว่า การกำหนดค่าชดเชยว่าจะเป็นเท่าไรนั้น จุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณาคือการคำนึงถึงว่าผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายหรือไม่ หากผู้ที่ได้รับผลกระทบมีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหาย กระบวนการทางศาลจึงสามารถพิจารณาต่อไปว่าค่าเสียหายที่ควรมีการจ่ายค่าชดเชยนั้นควรเป็นเท่าไร แต่ถ้าหากผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายเพราะตนเองดำเนินกิจกรรมที่นอกเหนือไปจากแผนการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน กระบวนการพิจารณาของศาลจึงไม่ควรกำหนดค่าชดเชยความเสียหายนั้น

หากการพิจารณาของศาลละเลยสิทธิของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ และให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ไม่ว่าผู้ได้รับผลกระทบได้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่รัฐได้กำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม จะทำให้การใช้ประโยชน์ในที่ดินต่างๆ ขาดประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างต้นทุนที่สูงให้กับสังคมเกินกว่าที่ควรจะเป็น ตัวอย่างเช่น ประชาชนต้องย้ายที่อยู่อาศัยทุกครั้งที่มีการสร้างสนามบินเพราะภาครัฐมีเคยกำหนดเขตที่อยู่อาศัยที่ชัดเจน หรือผู้ประกอบการมีต้นทุนการดำเนินการที่สูงเพราะต้องย้ายสถานประกอบการทุกครั้งที่ประชาชนร้องเรียนจากผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพราะภาครัฐได้มีการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ชัดเจน หากมีการก่อตั้งสิ่งปลูกสร้างที่แตกต่างจากแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ ผู้ที่เป็นเจ้าของสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ ไม่ควรมีสิทธิในการขอรับค่าชดเชย และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องหรือส่วนราชการที่มีอำนาจในการอนุมัติควรมีส่วนรับผิดชอบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

เกณฑ์ที่ 3 การคำนวณมูลค่าความเสียหาย

การคำนวณมูลค่าความเสียหายเป็นหลักการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการคำนวณมูลค่าความเสียหายที่ใช้หลักการที่ไม่ถูกต้องจะทำให้การกำหนดค่าชดเชยขาดความเป็นธรรม ตัวอย่างเช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในบางกรณีอาจมีมูลค่าความเสียหายไม่มาก หรือมีมูลค่าความเสียหายเป็นศูนย์ แต่ถ้าหากการพิจารณาค่าชดเชยโดยกระบวนการยุติธรรมใช้หลักการการบังคับให้ผู้ที่ทำให้เกิดผลกระทบให้สร้างสภาพสิ่งแวดล้อมนั้นกลับคืนมาใหม่ให้เหมือนสภาพเดิมให้มากที่สุด การกระทำเช่นนี้อาจทำให้ผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงินมากเกินไปจนมูลค่าความเสียหายที่แท้จริงเพราะต้นทุนในการสร้างสภาพแวดล้อมให้มีสภาพเหมือนเดิมอาจมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าที่แท้จริงของทรัพยากรนั้นๆ ดังนั้น การนำหลักการการกำหนดค่าชดเชยจะใช้หลักการต้นทุนการสร้างกลับคืนใหม่ที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน หรือการนำหลักการที่ศึกษานี้เสนอคือ การชดเชยให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมีระดับสวัสดิการกับคืนมาเท่าเดิมหรือไม่น้อยกว่าระดับสวัสดิการเดิมก่อนมีผลกระทบ การใช้หลักการใดในการกำหนดค่าชดเชยของกระบวนการทางศาลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการกำหนดค่าชดเชย โดยการคำนวณค่าชดเชยสามารถกระทำได้ 4 กรณีดังต่อไปนี้

กรณี 1 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่มีตัวเลขเชิงพาณิชย์ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพิจารณา

เมื่อเกิดความเสียหาย หลักการสำคัญในการกำหนดค่าเสียหายคือการคำนึงว่าสังคมให้ความสำคัญอย่างไรต่อผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ระดับความสำคัญที่สังคมกำหนดให้กับสิ่งต่าง ๆ นี้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดมูลค่าผลกระทบสิ่งแวดล้อม และไม่เสมอไปที่มูลค่าสิ่งแวดล้อมจะถูกกำหนดโดยหลักตรรกความเป็นเหตุเป็นผลหรือเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในหลายกรณีอาจเป็นหลักการที่ไม่เหมาะสมได้ ตัวอย่างเช่น เพชรหรืออัญมณีถึงแม้จะไม่มีคุณสมบัติประโยชน์ใดๆ ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่หากมีการสูญเสียเกิดขึ้นผู้ที่ต้องรับผิดชอบก็ต้องชดเชยค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินเท่าที่มูลค่าเชิงพาณิชย์ของอัญมณีนั้นๆ หรือแม้แต่เหล่า บุหรี่ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือหากอธิบายในเชิงตรรกด้วยเหตุและผลทางการแพทย์แล้วอาจพบว่าเหล่าบุหรี่เป็นสิ่งที่ไม่มีคุณสมบัติประโยชน์ใดๆ ก็ตาม แต่ถ้าหากมีคดีละเมิดขึ้นและผู้ที่เสียหายฟ้องร้องว่าเหล่าบุหรี่จำนวนหนึ่งถูกทำให้เสียหาย ผู้ที่รับผิดชอบต้องจ่ายค่าชดเชยความเสียหายนั้นตามมูลค่าตลาดหรือตามมูลค่าที่สังคมได้กำหนดขึ้น ถึงแม้ว่าเหล่านี้นั้นเป็นสิ่งที่อันตรายต่อสุขภาพก็ตาม ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่ากลไกตลาดหรือการกำหนดมูลค่าเชิงพาณิชย์เป็นวิธีการกำหนดมูลค่าของสิ่งต่างๆ ที่สะท้อนความสำคัญที่สังคมกำหนดให้กับสิ่งต่างๆ และมูลค่าเหล่านี้เพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าชดเชยในกรณีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพได้

ตัวอย่างของการใช้มูลค่าเชิงพาณิชย์เพื่อเป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าชดเชยด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

- ประชาชนรับผลกระทบจากการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จากการไม่สามารถเก็บของป่าเพื่อขายหรือเพื่อการบริโภคเอง การกำหนดค่าชดเชยอาจใช้มูลค่าผลผลิตจากป่าที่กำหนดโดยมูลค่าการซื้อขายผลผลิตจากป่าในเชิงพาณิชย์หักลบต้นทุนในการเก็บของป่าเพื่อให้ได้มูลค่าเพิ่มของการเก็บของป่าที่แท้จริง เพราะการซื้อผลผลิตจากป่าเหล่านั้นเพื่อการบริโภคเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องกระทำจริงหากป่าไม้ตามธรรมชาติถูกทำลายลง หรือ
- การสูญเสียแหล่งน้ำธรรมชาติทำให้ประชาชนขาดน้ำอุปโภคบริโภค การกำหนดค่าชดเชยอาจใช้มูลค่าน้ำที่มีการซื้อขายในเชิงพาณิชย์ได้ เพราะการซื้อน้ำเพื่อการบริโภคเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องกระทำจริงหากแหล่งน้ำตามธรรมชาติถูกทำลายลง หรือ
- การสูญเสียทรัพยากรประมงทำให้ประชาชนขาดอาหารเพื่อการบริโภค ดังนั้นการกำหนดค่าชดเชยอาจใช้มูลค่าปลาที่มีการซื้อขายในตลาดได้ เพราะการซื้อปลาเพื่อการบริโภคเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องกระทำจริงหากทรัพยากรประมงในหมู่บ้านถูกทำลายลงที่เกิดจากผลกระทบของกิจกรรมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นต้น

แต่ปัญหาที่พบในบางกรณีคือ การคำนวณมูลค่าป่าด้วยการใช้เหตุผล “การให้สร้างกลับคืนสู่สภาพเดิม” เช่น เมื่อมีการสูญเสียพื้นที่ป่าไปหนึ่งผืน มูลค่าความเสียหายของป่านั้นคำนวณมาจากการที่ต้องนำปุ๋ยใส่ถนบกขึ้นไปถมป่าเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินให้เหมือนเดิม บวกกับการที่ต้องเสียค่าพลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้กับเครื่องปรับอากาศหากต้องทำการปรับอากาศบริเวณป่านั้นๆ ให้เย็นลง 1-

2. องค์การเสมือนกับสภาพป่าเดิมก่อนที่ถูกทำลาย วิธีการประเมินมูลค่าป่าเช่นนี้เป็นวิธีที่ไม่ถูกต้องเพราะการนำรถบรรทุกไปถมป่า หรือการใช้เครื่องปรับอากาศเพื่อลดอุณหภูมิเป็นสิ่งที่ไม่เกิดขึ้นจริง ไม่มีผู้ใดหรือองค์กรใดกระทำจริงหากป่าไม่ถูกทำลายลง ดังนั้น การคำนวณมูลค่าป่าด้วยวิธีดังกล่าวจึงเป็นวิธีกำหนดค่าชดเชยที่ไม่ถูกต้องตามหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอาจนำมาสู่การกำหนดค่าชดเชยที่สูงกว่าความเป็นจริง และนำมาสู่ความไม่เป็นธรรมในการกำหนดค่าชดเชย

การศึกษานี้เสนอว่า การกำหนดค่าชดเชยสำหรับในบางกรณีสามารถใช้หลัก “ราคากลาง” เช่นที่ใช้ในประเทศสหราชอาณาจักร การใช้มูลค่าเชิงพาณิชย์สำหรับการสูญเสียชีวิตและอวัยวะในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ใช้หลักการ “ราคากลาง” ที่กำหนดโดยกลไกตลาดอาจครอบคลุมค่าใช้จ่าย เช่น ค่าปรังศพ ค่ารักษาพยาบาล การสูญเสียรายได้จากการไม่สามารถทำงานได้ ค่าเดินทาง หรือค่าใช้จ่ายทางศาลในการดำเนินคดี เป็นต้น ทั้งนี้ มูลค่าการสูญเสียชีวิตอาจใช้ข้อมูลวงเงินประกันชีวิตเป็นเกณฑ์ เช่น ประมาณ 2-5 ล้านบาทต่อคน เพราะถือว่าเป็นวงเงินประกันชีวิตที่พอจะสะท้อนคุณค่าของชีวิตที่กำหนดโดยบุคคลทั่วไป รวมทั้งการสูญเสียอวัยวะอาจใช้ข้อมูลประกันภัยได้เช่นกัน เช่น การสูญเสียแขน ขา เป็นต้น

นอกจากนั้น การใช้หลักการราคากลางยังเป็นเรื่องที่มีความเป็นธรรมต่อประชาชนโดยรวมของประเทศ เช่น กรณีการสูญเสียชีวิต หากการพิจารณาค่าชดเชยกำหนดมูลค่าชีวิตใช้ฐานรายได้ที่สูญเสียไปในอนาคตเป็นเกณฑ์การคำนวณอาจทำให้ผลการคำนวณมูลค่าชีวิตมีความไม่ชอบธรรมได้ เช่น มูลค่าชีวิตของนักธุรกิจอาจมีค่าสูงมาก ในขณะที่มูลค่าชีวิตของคนจนหรือคนชรากลับมีมูลค่าต่ำมาก เพราะคนจนมีศักยภาพในการหารายได้ได้น้อย และคนชราส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ไม่มีโอกาสในการสร้างรายได้มากนัก ดังนั้น การศึกษานี้จึงเสนอว่ากระบวนการทางศาลควรมีการกำหนด “ราคากลาง” สำหรับการสูญเสียที่สำคัญๆ เช่น การสูญเสียชีวิตของคนไทยเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำที่สูงเกินไปในการกำหนดค่าชดเชยที่เกิดขึ้น

กรณีที่ 2 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่ไม่มีตัวเลขเชิงพาณิชย์

ในบางกรณีที่ความเสียหายเป็นความเสียหายทางจิตใจที่ไม่มีมูลค่าเชิงพาณิชย์ให้สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ การศึกษานี้เสนอว่าศาลควรให้ความสำคัญกับผลกระทบที่ยังไม่ปรากฏมูลค่าความเสียหายที่เป็นตัวเงินที่มีไปสำคัญรับเงินเป็นหลักฐาน ตัวอย่างความเสียหายที่กระบวนการยุติธรรมควรกำหนดค่าชดเชยได้แก่

- ความสูญเสียทางจิตใจได้ หรือที่เรียกว่า Passive Value โดยศาลอาจใช้มูลค่าความรู้สึกรับรู้ของประชาชนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมจากการศึกษา งานวิจัย ที่ใช้วิธีการศึกษาตามมาตรฐานสากล และได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสากลที่มีผู้ประเมิน (Peer Review Journal) หรือศาลอาจใช้ดุลยพินิจเอง ซึ่งหลักการชดเชยทางจิตใจนี้เป็นหลักการชดเชยที่ใช้ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ความเสียใจที่ผู้ใกล้ชิดเสียชีวิต ความหวาดระแวงในปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (โอกาสของการเกิดโรคหรืออุบัติเหตุ) ความสูญเสียศิลปวัฒนธรรม หรือทุนทางสังคม ความสูญเสียของระบบนิเวศ หรือทรัพยากรธรรมชาติของแผ่นดิน เป็นต้น

- การสูญเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากปัญหาสุขภาพที่ต้องได้รับการรักษาในระยะยาว
- ความสูญเสียที่ไม่มีใบสำคัญรับเงินเป็นหลักฐาน แต่มีผลกระทบจริง เช่น ค่าเดินทาง การที่ต้องหยุดงาน ค่าเสียเวลา ฯลฯ

กรณีที่ 3 การคำนวณมูลค่าความเสียหายในกรณีที่ต้องมีการฟื้นฟู การหรือการสร้างทดแทน

ในการกำหนดค่าชดเชยสำหรับกรณีผลกระทบสิ่งแวดล้อม กระบวนการยุติธรรมอาจพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ใช้โดยการศึกษามูลค่าการฟื้นฟูหรือมูลค่าการสร้างทดแทนให้เหมือนเดิม แต่การใช้หลักการนี้จะไม่สามารถกระทำได้ในทุกกรณีไป การกำหนดค่าชดเชยด้วยวิธีการเทียบเคียงมูลค่าของค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนของเดิมที่สูญเสียไปนั้นมีหลักการสำคัญคือกิจกรรมการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น โดยต้องมีหลักฐานการจ่ายเงินจริง ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพต้องมีการดำเนินการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนจริงไม่ว่าผลของการฟ้องร้องคดีจะเป็นอย่างไร หากค่าใช้จ่ายที่คำนวณขึ้นมาเป็นเพียงมูลค่าสมมุติโดยไม่มีการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนจริง การคำนวณค่าชดเชยโดยการเทียบเคียงกับมูลค่าการฟื้นฟูหรือมูลค่าการสร้างขึ้นมาใหม่จึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง

นอกจากนั้น การคำนวณมูลค่าการฟื้นฟูต้องเป็นการฟื้นฟูหรือสร้างทดแทนที่ดำเนินไปโดยใช้วิธีการที่มีค่าใช้จ่ายที่น้อยที่สุดด้วย เช่น การสร้างสภาพป่าขึ้นมาใหม่นั้นถึงแม้จะสามารถกระทำได้ด้วยการปลูกป่าซึ่งมีค่าใช้จ่ายจริงบวกค่าดูแลป่าตลอดอายุของการปลูกป่า แต่หากพิสูจน์ได้ว่าการสร้างป่าขึ้นมาใหม่นั้นสามารถกระทำได้ด้วยการทิ้งพื้นที่ไว้โดยปล่อยให้ฟื้นขึ้นเองตามธรรมชาติตามหลักการ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายจึงควรกำหนดได้แค่เป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลป่าเท่านั้น

กรณีที่ 4 การกำหนดค่าชดเชยเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damage)

การกำหนดค่าชดเชยเพื่อเป็นการลงโทษเป็นสิ่งที่ระบบศาลในต่างประเทศได้นำมาใช้ และประเทศไทยเองก็ได้นำมาใช้ (กรณีการคุ้มครองผู้บริโภค) เพราะเป็นการกำหนดค่าเสียหายที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ เนื่องจากจะทำให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนพฤติกรรมมิให้กระทำผิดอีกในอนาคต ซึ่งหลักการนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะจะทำให้ผู้กระทำผิดต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มความระมัดระวังต่อพฤติกรรมของตนมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบันระบบศาลไทยได้นำหลักการนี้มาใช้แล้วสำหรับกรณีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค แต่ยังมีได้นำมาใช้กับกรณีละเมิดซึ่งเป็นกฎหมายเดิม ดังนั้นการศึกษานี้จึงเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถกำหนดค่าชดเชยในลักษณะของการลงโทษได้ด้วย

เกณฑ์ที่ 4 การหลีกเลี่ยงการนับซ้ำ

การเรียกค่าชดเชยอาจมีการคำนวณผิดพลาดเนื่องจากการนับซ้ำซึ่งศาลควรระมัดระวัง เช่น การกำหนดค่าชดเชยสำหรับค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่มีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายต่อศาลยุติธรรมและศาลปกครอง และความเสียหายต่อป่าไม้อาจคำนวณจากมูลค่าของระบบนิเวศบวกกับมูลค่าผลผลิตจากป่า ซึ่งหากได้คำนวณมูลค่าผลผลิตจากป่าแล้ว มูลค่าการสูญเสียรายได้ของชาวบ้านจากการเก็บของป่าก็ไม่ต้อง

คำนวณ เพราะถ้าหากนำมูลค่าการสูญเสียรายได้จากการเก็บของป่ามาเรียกร้องเป็นค่าชดเชยก็เท่ากับเป็นการนับซ้ำมูลค่าป่าที่ได้ชดเชยไปแล้ว

สำหรับกรณีประเทศไทยพบว่า ศาลได้กำหนดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพที่ได้รับสิทธิประโยชน์ในการรักษาพยาบาลตามสิทธิของบุคคลนั้นอยู่แล้ว เช่น การเบิกค่ารักษาพยาบาลตามสิทธิการรักษาพยาบาลของทางราชการ และสามารถนำหลักฐานการรักษามาเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมจากจำเลยได้ โดยให้เหตุผลว่าการได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลของโจทก์นั้นเป็นสิทธิที่พึงได้อยู่แล้ว ดังนั้นจึงสามารถเรียกค่าเสียหายเพิ่มเติมจากโจทก์ได้อีก การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ประเด็นนี้และเสนอว่าการที่ศาลกำหนดให้โจทก์สามารถนำหลักฐานค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่ได้รับการชดเชยไปแล้วด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายตามสิทธิของโจทก์นำมาเรียกร้องค่าเสียหายอีกเป็นตัวอย่างของการนับซ้ำเช่นกัน ดังนั้น การกำหนดค่าชดเชยของศาลสมควรให้โจทก์สามารถนำหลักฐานค่าใช้จ่ายที่ได้รับเงินชดเชยไปแล้วมาเรียกร้องค่าชดเชยจากศาลได้อีก แต่สิ่งที่ศาลควรกระทำคืออนุญาตให้โจทก์นำค่าใช้จ่ายเฉพาะส่วนเพิ่มที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาลตามสิทธิของโจทก์ที่ได้มาใช้เรียกร้องค่าชดเชยเพิ่มเติมได้เท่านั้น

เกณฑ์ที่ 5 การกำหนดผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและผู้รับค่าชดเชย

การกำหนดค่าชดเชยควรยึดหลักความเป็นธรรมทั้งกับผู้ที่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายและผู้ที่ควรได้รับค่าชดเชยโดยการยึดหลักความเป็นธรรมในการกำหนดผู้กระทำผิดในคดีสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ได้รับผลกระทบ และการคำนวณมูลค่าความเสียหายหรือมูลค่าการจ่ายค่าชดเชย สิ่งที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมนี้คือผู้ที่กระทำความผิดควรเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าชดเชยไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดผู้เดียวหรือเป็นผู้กระทำความผิดร่วมก็ตาม และผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นรายเดียวหรือหลายรายควรเป็นผู้ที่ควรมีสิทธิในการได้รับค่าชดเชยที่ศาลกำหนดให้อย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น ตามที่ได้กล่าวข้างต้น สิ่งแรกที่ต้องดำเนินการในกระบวนการกำหนดค่าชดเชยนั้น คือ การศึกษาให้ถ่องแท้ว่าผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบค่าเสียหายมีผู้ใดบ้างหรือมีองค์กรอะไรบ้างโดยให้ผู้ที่มีส่วนในการสร้างความเสียหายได้รับผิดชอบจ่ายค่าชดเชยตามสัดส่วนที่ศาลกำหนดมาให้ ดังนั้น ภายหลังจากการกำหนดมูลค่าความเสียหายแล้ว ควรทำการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสาเหตุของปัญหาและมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น กรณีน้ำในแม่น้ำเน่าเสียคำนวณความเสียหายได้ 10 ล้านบาท โดยปัจจัยที่นำมาสู่ความเสียหาย ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐละเลยการเฝ้าระวังปัญหา 2) โรงงานปล่อยน้ำเสียเกินค่าเกณฑ์มาตรฐาน และ 3) เทศบาลอนุญาตให้เปิดโรงงานที่เขตที่อยู่อาศัย ดังนั้น ผู้ที่ต้องรับผิดชอบได้แก่ 1) หน่วยงานของรัฐ 2) เจ้าของโรงงาน และ 3) เทศบาล ร่วมกันจ่ายค่าชดเชย 10 ล้านบาทนี้

ภายหลังจากการกำหนดมูลค่าความเสียหายแล้ว ควรมีการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิและความเป็นเจ้าของเพื่อกำหนดผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชย เช่น กรณีน้ำเสีย ผู้ที่ควรเป็นโจทก์ควรจะเป็นกรมทรัพยากรน้ำ และประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ กรมทรัพยากรน้ำและประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำควรเป็นโจทก์ผู้ฟ้องโดยเรียกค่าเสียหาย 10 ล้านบาท กรมทรัพยากรน้ำควรได้รับค่าชดเชยด้านการสูญเสียระบบนิเวศ เพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมการฟื้นฟูต่อไป และประชาชนที่เดิมเคยใช้น้ำจากแหล่งน้ำแห่งนี้เพื่อการอุปโภค บริโภคแล้วได้รับผลกระทบก็ควรได้รับค่าชดเชยจากการสูญเสียด้านน้ำอุปโภคบริโภคด้วย

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปอย่างครบถ้วน จึงควรมีการกำหนดผู้กระทำผิดและผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยทั้งหมด และผู้ที่สมควรได้รับค่าชดเชยทั้งหมด โดยแนวทางนี้ควรระบอบกองทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายหรือเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น และเรียกค่าชดเชยกับผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดภายหลัง

ทั้งนี้ขั้นตอนของการกำหนดมูลค่าความเสียหายที่ศาลกำหนดให้จะมีมูลค่าเท่าไรขึ้นกับปัจจัยตามกรอบแนวคิดการชดเชยคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ดังกล่าวข้างต้น คือ

1. กำหนดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ
2. กำหนดความรับผิดชอบหรือสิทธิของโจทก์และจำเลย โดยพิจารณาสีทธิและความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องตามแผนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่นั้นๆ
3. การคำนวณมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น
4. การหลีกเลี่ยงการนับซ้ำ
5. การกำหนดผู้ที่ต้องจ่ายค่าชดเชยและผู้รับค่าชดเชย

นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงหลักความยุติธรรมอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควร เช่น การลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อป้องปราม การกระทำผิดครั้งแรกหรือไม่ เจตนากระทำผิดหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการคำนวณค่าชดเชยในส่วนนี้ ในการศึกษาชี้เสนอให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลเพราะเป็นค่าชดเชยที่ควรมีการปรับให้สอดคล้องตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของแต่ละกรณีไป และไม่สามารถกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ตายตัวได้

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ศึกษาเพื่อประโยชน์ในการคำนวณมูลค่าความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพ โดยการกำหนดมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบสิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทเพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลไปใช้พร้อมระบุหมายเหตุวิธีการคำนวณเพื่อให้กระบวนการทางศาลสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดค่าชดเชยสำหรับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยเฉพาะด้านสุขภาพที่ครอบคลุมมูลค่าในหลายส่วน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ความเสี่ยงเบื้องต้นในการเจ็บป่วย และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่จะเจ็บป่วย (ตารางที่ 5.1) ซึ่งนอกเหนือจากมูลค่าที่กำหนดไว้ในตารางนี้แล้ว ศาลอาจทำการปรับมูลค่าให้สูงขึ้นหรือลดลงบ้างตามเหตุปัจจัยอื่นๆ ที่ศาลเห็นสมควร ในการนำมูลค่าในตารางนี้ไปใช้ ศาลควรทำการปรับมูลค่าให้สูงขึ้นตามปี พ.ศ. ที่มีการดำเนินคดีเพราะมูลค่าในตารางเป็นมูลค่าในอดีตซึ่งต้องมีการปรับมูลค่าตามภาวะเงินเฟ้อของแต่ละปีด้วย

ตารางที่ 5.1 การประเมินมูลค่าความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

ประเภท	มูลค่า	หมายเหตุ
1. การสูญเสียพื้นที่ป่า	มูลค่าทางเศรษฐกิจของป่า 1 ไร่ เท่ากับ 3,168 บาท/ไร่/ปี (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2547) หรือจ่ายครั้งเดียวเท่ากับ 126,720 บาท (คำนวณมูลค่าโดยใช้ครึ่งหนึ่งของอายุป่าที่สมบูรณ์ เท่ากับ 40 ปี)	ประเมินจากมูลค่าประโยชน์ของป่าที่เกิดจากการใช้ในปัจจุบัน (use value) และมีได้ใช้ (nonuse value) ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
2. การจัดการน้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพ	มูลค่าความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย และมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากภัยแล้ง	ประเมินมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น (ความเสียหายของพื้นที่และทรัพย์สิน ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกิดต่อระบบนิเวศและมูลค่าชีวิตคน)
3. ความเสื่อมโทรมของ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและการใช้ที่ดิน	● มูลค่าการสูญเสียธาตุอาหารจากการพังทลายของดิน	● ประเมินจากการสูญเสียธาตุอาหารจากการพังทลายของหน้าดิน ซึ่งคำนวณจากมูลค่าการใช้ปุ๋ยที่สำคัญของพืช ได้แก่ ยูเรีย ชุปเปอร์ฟอสเฟต และโปแตสเซียมคลอไรด์ สำหรับพื้นที่ปลูกพืชไร่
	● รายได้ที่ลดลงจากปัญหาดินเค็ม 484.14 บาท/ไร่/ปี (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2547)	● ประเมินจากการสูญเสียรายได้จากปัญหาดินเค็มภาคอีสาน
	● มูลค่าความเสียหายจากดินถล่ม	● ประเมินความเสียหายจากพิบัติภัยดินถล่ม (มูลค่าความเสียหายของทรัพย์สิน ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกิดต่อระบบนิเวศ และมูลค่าชีวิตคน)
4. การจัดการขยะ	มูลค่าการกำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบ เท่ากับ 515.33 บาท/ตัน	ประเมินจากต้นทุนการกำจัดขยะโดยวิธีฝังกลบ
5. ผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษอากาศ	● ค่ารักษาพยาบาลโรคทางเดินหายใจสำหรับผู้ป่วยนอก เฉลี่ย 275 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคปอดอักเสบเฉียบ 11,163 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคระบบหายใจส่วนบน ติดเชื้อเฉียบพลันเฉียบ 14,277 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคเรื้อรังของระบบหายใจส่วนล่างเฉียบ 15,272 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคหืด โรคหืดชนิดเฉียบพลัน เฉลี่ย 5,317 บาท/คน	ประเมินค่ารักษาพยาบาลที่เป็นผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน ที่เป็นโรกระบบทางเดินหายใจในเขตเมืองจาก 21 จังหวัดที่มีประชากรในเขตเทศบาลเกิน 1 แสนคน และจังหวัดที่มีสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศเพื่อเฝ้าระวังคุณภาพอากาศ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ประเภท	มูลค่า	หมายเหตุ
6. ผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางน้ำ	● ค่ารักษาพยาบาลโรคบิด โรคติดเชื้อและปรสิตสำหรับผู้ป่วยนอกเฉลี่ย 185 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคท้องร่วง ลำไส้อักเสบ และโรคท้องร่วงอื่นๆ เฉลี่ย 987 บาท/คน ● ค่ารักษาพยาบาลโรคไทฟอยด์ ไขราคาดน้อย ไขราคาดเทียม และการติดเชื้อซัลโมเนลลา เฉลี่ย 1,334 บาท/คน	ประเมินค่ารักษาพยาบาลที่เป็นผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน จากโรคอันเกิดจากมลพิษทางน้ำทั้งประเทศ
7. การสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน	มูลค่าทางเศรษฐกิจของป่าชายเลนเท่ากับ 18,840 บาท/ไร่/ปี (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2547)	ประเมินจากมูลค่าประโยชน์ของป่าชายเลนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เกิดจากการใช้โดยตรงของคนในท้องถิ่น (direct value) และประโยชน์จากการใช้โดยอ้อมของคนนอกชายฝั่ง (indirect use value) และประโยชน์จากการป้องกันชายฝั่ง
8. การสูญเสียรายได้จากการทำประมงเกินขนาด	มูลค่าประมงทะเลเท่ากับ 21,181 บาท/ตัน/ปี (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2547)	ประเมินจากมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการจับสัตว์น้ำทะเลบริเวณอ่าวไทย
9. ความเสียหายจากอุบัติเหตุจากสารอันตราย	มูลค่าความเสียหายที่เกิดจากอุบัติเหตุจากสารอันตราย	ประเมินมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น (ความเสียหายของทรัพย์สิน ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกิดต่อมูลค่าชีวิตคน)
10. การจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน	มูลค่าการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชนเท่ากับ 15,000 บาท/ตัน	ประเมินจากต้นทุนการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน
11. ความเสียหายของผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรแร่	มูลค่าความเสียหายของผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ (ราคา ณ ปี พ.ศ. 2550) จำนวน 4 กรณี	
	● การปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ จ. กาญจนบุรี - ค่ารักษาพยาบาลผู้มีระดับตะกั่วในเลือดสูง 5,000 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับโรคพิษสารตะกั่ว 1,108 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวสำหรับโรคพิษสารตะกั่ว 193 บาท/ราย/ครั้ง - มูลค่าการชดเชยจากผู้ประกอบการ	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากค่ารักษาพยาบาลผู้มีระดับตะกั่วในเลือดสูง ความเสี่ยงเบื้องต้นความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับผู้ที่มีระดับตะกั่วในเลือดสูงหรือโรคพิษสารตะกั่วโดยการตรวจร่างกาย ตรวจเลือด และถ่ายภาพรังสีกระดูก การเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวด้วยการตรวจร่างกาย และตรวจเลือด และการประเมินจากการชดเชยจากผู้ประกอบการ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ประเภท	มูลค่า	หมายเหตุ
11. ความเสียหายของผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ (ต่อ)	● การปนเปื้อนของสารหนู จ. นครศรีธรรมราช - ค่ารักษาพยาบาลโรคพิษสารหนูสำหรับผู้ป่วยนอก 50,000 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับโรคพิษสารหนู 263 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวของโรคพิษสารหนู 1,565 บาท/ราย - มูลค่าการซื้อน้ำดื่มและน้ำประปา 110 บาท/คน/เดือน - มูลค่าการช่วยเหลือจากภาครัฐ	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากค่ารักษาพยาบาลของโรคพิษสารหนู ความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับโรคพิษสารหนูโดยการตรวจร่างกายและสารหนูในปัสสาวะ การเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวด้วยการตรวจร่างกายโดยละเอียด การป้องกันสุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคด้วยการซื้อน้ำดื่มและน้ำประปาเพื่ออุปโภคบริโภค และประเมินจากงบให้ความช่วยเหลือของภาครัฐเพื่อจัดซื้อวัสดุในการเก็บกักน้ำสำหรับประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ และจัดทำระบบชลประทานในพื้นที่
	● การปนเปื้อนของแคดเมียม จ.ตาก - ค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยนอกที่มีภาวะไตเสื่อม 3,809 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับผู้มีระดับแคดเมียมร่างกายสูง 5,560 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวของโรคพิษสารหนู 5,660 บาท/ราย - มูลค่าการช่วยเหลือจากภาครัฐ	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากค่ารักษาพยาบาลของผู้มีระดับแคดเมียมร่างกายสูง ความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับผู้มีระดับแคดเมียมร่างกายสูงโดยการตรวจร่างกาย ตรวจปัสสาวะ ตรวจเลือด การทำงานของไต และถ่ายภาพรังสีกระดูก และการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวเช่นเดียวกับการตรวจเบื้องต้น และประเมินจากค่าชดเชยที่ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ต้องทำลายผลผลิตข้าว และงดปลูกข้าว การจัดการข้าวที่มีการปนเปื้อน และการส่งเสริมอาชีพอื่นๆ เช่น ปลูกอ้อย
	● ผลกระทบจากการทำเหมืองทองคำ จ. พิจิตร - มูลค่าการสูญเสียรายได้ตลอดชีวิตการทำงานของผู้เสียชีวิต เท่ากับ 7.8 ล้านบาท/คน - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับผู้มีระดับปรอทในร่างกายสูง 298 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวสำหรับผู้มีระดับปรอทในร่างกายสูง 263 บาท/ราย	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากอุบัติเหตุจากการทำเหมืองทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจของรายได้ตลอดชีวิตของผู้เสียชีวิต ความเสี่ยงเบื้องต้นสำหรับผู้มีระดับปรอทในร่างกายสูงโดยการตรวจร่างกาย ตรวจปัสสาวะ และตรวจเลือด และการเฝ้าระวังสุขภาพในระยะยาวด้วยการตรวจร่างกาย และตรวจปัสสาวะ

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

ประเภท	มูลค่า	หมายเหตุ
11. ความเสียหายของผลกระทบจากการพัฒนาทรัพยากรแร่ (ต่อ)	● มลพิษทางอากาศจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ. ลำปาง - ค่ารักษาพยาบาลโรกระบบทางเดินหายใจสำหรับผู้ป่วยนอกเฉลี่ย 410 บาท/คน/ครั้ง และผู้ป่วยในเฉลี่ย 5,242 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นของโรกระบบทางเดินหายใจ 221 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเผื่อระวังสุขภาพในระยะยาวของโรกระบบทางเดินหายใจ 153 บาท/ราย - มูลค่าการช่วยเหลือจากภาครัฐ	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากค่ารักษาพยาบาลของผู้ป่วยโรกระบบทางเดินหายใจสำหรับผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกที่มาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแม่เมาะ ความเสี่ยงเบื้องต้นของโรกระบบทางเดินหายใจโดยการตรวจร่างกาย การเผื่อระวังสุขภาพในระยะยาวของโรกระบบทางเดินหายใจ และประเมินจากค่าชดเชยที่ให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ซึ่งครอบคลุมค่ารักษาพยาบาลและการสูญเสียรายได้
	● ปัญหาฝุ่นละอองจากกาทำเหมืองหินและโรงโม่หิน จ.สระบุรี - ค่ารักษาพยาบาลโรกระบบทางเดินหายใจสำหรับผู้ป่วยนอกเฉลี่ย 385 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าความเสี่ยงเบื้องต้นของโรกระบบทางเดินหายใจ 221 บาท/คน/ครั้ง - มูลค่าการเผื่อระวังสุขภาพในระยะยาวของโรกระบบทางเดินหายใจ 153 บาท/ราย	ประเมินความเสียหายต่อสุขภาพจากค่ารักษาพยาบาลของผู้ป่วยโรกระบบทางเดินหายใจสำหรับผู้ป่วยนอกที่มาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลพระพุทธบาท ความเสี่ยงเบื้องต้นของโรกระบบทางเดินหายใจโดยการตรวจร่างกาย และการเผื่อระวังสุขภาพในระยะยาวของโรกระบบทางเดินหายใจ

ที่มา: รวบรวมโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ภาคผนวก

สรุปการประชุมกลุ่มย่อย

“หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ”

วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤษภาคม 2552

1. หลักการและเหตุผล

คดีละเมิดเป็นการประมาทเลินเล่อในการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้อื่น และต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องละเมิดและทรัพย์สิน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่เป็นกฎหมายหลัก ในอดีตที่ผ่านมา คดีละเมิดได้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในหลายรูปแบบ เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ การปล่อยมลพิษทางอากาศเกินมาตรฐานกำหนด การจับสัตว์น้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการปฏิบัติต่อสารเคมีหรือสารอันตรายที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวล้วนนำมาสู่ความเสียหายต่อทรัพย์สินและสุขภาพของประชาชน นอกจากนี้ การดำเนินกิจการในสถานประกอบการต่างๆ ที่มีความเสี่ยงต่อสภาวะสุขภาพของลูกจ้างแรงงานได้สร้างผลกระทบต่อสภาวะของแรงงานในสถานประกอบการเช่นกัน

การฟ้องร้องคดีความและการพิจารณาคดีที่เป็นคดีละเมิดด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ มีการเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน และต้องมีการพิสูจน์ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งสามารถเรียกร้องค่าเสียหายโดยครอบคลุมค่าใช้จ่าย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาตัว รายได้ที่สูญเสียจากการไม่สามารถประกอบอาชีพจากความพิการหรือการสูญเสียชีวิต และค่าจ้างงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้ในหลายกรณี การฟ้องร้องเป็นคดีความเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นยังมีอุปสรรคปัญหาในกระบวนการฟ้องร้อง เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีความและภาระในการพิสูจน์ความเสียหายที่ผู้ฟ้องร้องต้องรับผิดชอบ อีกทั้งเพื่อให้ค่าชดเชยที่ศาลกำหนดขึ้นสะท้อนความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความเสียหายทางสุขภาพของประชาชนอย่างแท้จริง และที่สำคัญคือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียหายในคดีละเมิดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงดำเนินการศึกษา “แนวทางการศึกษาหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางอ้างอิงหรือแนวทางปฏิบัติในการกำหนดค่าชดเชยในคดีละเมิดทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

ดังนั้น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยจัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อย เรื่อง “หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” ขึ้น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็น พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในแนวทางการศึกษาหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยจะนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงรายงานฯ ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อนำเสนอหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของไทย 6 กรณี
- 2.2 เพื่อการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. รูปแบบการประชุม

- 3.1 นำเสนอหลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของไทย 6 กรณี
- 3.2 รับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมประชุม

4. ผู้เข้าร่วมประชุม และวัน เวลาการประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุม ประมาณ 20 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ผู้พิพากษาศาลปกครอง ทนายความ และองค์กรเอกชนอิสระ

5. วัน และเวลาการประชุม

วันพฤหัสบดีที่ 28 พฤษภาคม 2552 เวลา 9.00 - 12.00 น.

6. สถานที่จัดสัมมนา

ห้องประชุมชั้น 2 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ซอยรามคำแหง 39 (ซอยวัดเทพศิลา) ถนนรามคำแหง แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 0-2718-5460 ต่อ 413 โทรสาร 0-2718-5461-2 เว็บไซต์: www.tdri.or.th

7. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)
โทรศัพท์ 0-2938-8826 โทรสาร 0-2938-8864
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
โทรศัพท์ 0-2718-5460 ต่อ 413 โทรสาร 0-2718-5461-2

สรุปประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อย เรื่อง “หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ” มีผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยทั้งสิ้น 29 คน ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนาสถิต สภานายความ หน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสถาบันการศึกษา รวมถึงโครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม และสมาคมนักกฎหมายพิทักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวนรวม 18 คน และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย จำนวน 11 คน โดยมีการนำเสนอผลการศึกษจากมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และข้อคิดเห็นด้านการฟ้องร้องจากทนายความ รวมทั้งหมด 3 คน ได้แก่

- การชดเชยของศาลคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประเทศไทย: กรณีศึกษา 6 กรณี โดย นางสาวปริญญารัตน์ เลี้ยงเจริญ
- การฟ้องร้องคดีความด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดย นายสุชัย ตรงงาม โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม (EnLAW)
- หลักการชดเชยของศาลในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดย นาย อติศร์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย และให้ข้อเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษ ตลอดจนจรรวมตอบข้อซักถามในบางประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเริ่มต้นฟ้องร้องในแต่ละกรณีมีความแตกต่างกัน ต้องพิจารณาในหลายมิติในด้านข้อมูลหลักฐานเพื่อนำฟ้อง และความพร้อมของทนายความในการรวบรวมหลักฐาน เช่น กรณีโรงไฟฟ้า ถ่านหินแม่เมาะ จ.ลำปาง มีประเด็นการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายในการละเมิด และการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ซึ่งมีหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องร้อง กรณีโรงทอผ้า กรุงเทพฯ มีการฟ้องเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2535 โดยการพิสูจน์ขึ้นอยู่กับโรงงานทอผ้า รวมทั้งมีการฟ้องร้องด้านคดีแรงงานประกอบด้วย
2. กรณีผู้เกี่ยวข้องที่ต้องรับผิดชอบให้ต้องชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้ได้รับผลกระทบมีมากกว่า 1 ราย ผู้พิพากษาต้องรับทราบผู้เกี่ยวข้องที่ต้องรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อกำหนดหน่วยงานที่ต้องร่วมรับผิดชอบ แต่มีปัญหาในขั้นต่อมาคือการแบ่งความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายว่าใครต้องรับผิดชอบในสัดส่วนเท่าไร เช่น กรณีคดี การฟ้องร้องต่อศาลปกครองต่อการละเลยหน้าที่ของหน่วยงานราชการคือ กรมควบคุมมลพิษ แต่มีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ควรต้องรับผิดชอบร่วมกันจะแบ่งสัดส่วนการรับผิดชอบอย่างไร (ยังไม่มีคำตอบในการประชุมกลุ่มย่อย)

3. การสนับสนุนงานวิจัยที่ทำการศึกษาที่มาของปัญหาการปนเปื้อนและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ได้รับผลกระทบ จะช่วยผู้พิพากษาในการพิจารณาตีความให้เกิดความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการพิจารณาของศาลไทยที่ผ่านมาสำหรับคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพยังไม่มีมีการนำการศึกษาที่เชื่อถือได้มาใช้อ้างอิงในการพิจารณาคดี
4. ระบบการพิจารณาของศาลปกครอง และศาลยุติธรรมมีระบบการพิจารณาแตกต่างกัน คือ ศาลปกครองมีการพิจารณาแบบระบบกล่าวหา จึงสามารถมีทนายความในการนำเสนอได้ สำหรับศาลยุติธรรม เป็นระบบไต่สวน ถ้าผู้พิพากษาไม่อนุญาตให้มีการนำเสนออีกก็ไม่สามารถทำได้
5. หลักการการชดเชยของศาลจะพิจารณาโดยคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง หลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน การกระทำและพฤติการณ์ของจำเลย
6. ในการพิจารณาคดีศาลมีการสืบพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้ประกอบการตัดสินคดี โดยศาลให้ผู้เชี่ยวชาญทำเป็นเอกสารชี้แจงรายละเอียดอย่างชัดเจน หรือให้ผู้เชี่ยวชาญมาชี้แจงที่ศาล
7. การนำเสนอให้กำหนดราคากลางของการชดเชยความเสียหายที่เกิดต่อสุขภาพจากการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย เช่น การสูญเสียอวัยวะ หรือการเสียชีวิต มีความเป็นไปได้ แต่ราคากลางที่กำหนดให้เป็นราคาเดียวนี้มีความหมายว่ามูลค่าชีวิตของคนมีค่าเท่ากันทุกคน และเท่ากันทุกปี นอกจากนี้การกำหนดราคากลางสำหรับชดเชยความเสียหายต่อการสูญเสียทางจิตใจ เช่น ความทุกข์ทรมานจากการเจ็บป่วย อาจหามูลค่าที่เป็นราคากลางไม่ได้ นอกจากนี้หลักการของการมีราคากลางต้องดูถึงเจตนาของจำเลย มูลค่าทรัพย์สินที่ถูกทำลาย คุณค่าของสิ่งที่ถูกทำลายประกอบด้วย
8. การกำหนดค่าความเสียหายควรมีวิธีการกำหนดความเสียหายอย่างไร และเท่าไร อาจศึกษาจากต่างประเทศ เพื่อพิจารณาว่าคดีความของไทยที่มีการพูดถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบควรได้รับการชดเชยเท่าไร
9. การพิจารณาของศาลส่วนใหญ่เชื่อถือข้อมูลของหน่วยงานราชการที่มีการจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้ฟ้องหรือโจทก์ไม่มีห้องแล็บในการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนประกอบการพิจารณาของศาล
10. การฟ้องร้องผู้ก่อผลกระทบเพื่อให้รับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้น บางครั้งไม่สามารถหาผู้ก่อมลพิษได้อย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นควรจัดตั้งเป็นกองทุนในการเยียวยาปัญหาผลกระทบที่เกิดต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเพื่อการเยียวยาผลกระทบในเบื้องต้นและทันเหตุการณ์
11. กรณีการคำนวณมูลค่าความเสียหายโดยการฟื้นฟูหรือการสร้างทดแทนจะมีต้นทุนที่สูงเกินไป และอาจนำไปสู่การชดเชยความเสียหายที่สูงเกินมูลค่าที่ควรจะเป็น
12. การชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพควรรวมถึงการเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการสัมผัสสารพิษที่ยังไม่ปรากฏอาการในปัจจุบัน

13. ปัญหาผลกระทบที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งเกิดจากความล่าช้าในการดำเนินการของหน่วยงานดูแลจัดการในการแก้ไขปัญหา ซึ่งควรมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยมากขึ้น
14. ต้นทุนต่อหน่วย กับราคากลาง เหมือนกันหรือไม่ และคิดมาจากหลักเกณฑ์เดียวกันหรือไม่ รวมทั้งวิธีการกำหนดค่าเสียหายควรเป็นอย่างไร
15. เกณฑ์ที่ 6 การกำหนดผู้ได้รับค่าชดเชย โดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างสิทธิในการใช้ประโยชน์ ซึ่งมองว่าประชาชนที่ได้รับผลกระทบ กับหน่วยงานราชการที่เสนอให้หน่วยงานราชการและประชาชนเป็นผู้ได้รับค่าชดเชยทั้ง 2 กลุ่ม เนื่องจากได้รับความเสียหายทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งในความเป็นจริงแม้ว่าผู้ได้รับผลกระทบ 2 กลุ่มนี้ มีสิทธิฟ้องร้องตามมาตรา 96 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นหน่วยงานภาครัฐอย่างเดียวที่มีการฟ้องร้อง แต่การพิจารณาว่าใครควรได้รับค่าชดเชยเท่าไรต้องขึ้นกับข้อมูลหลักฐาน
16. ปัญหาในกระบวนการวิธีพิจารณาของศาลไทยด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การให้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้ในการตัดสินของศาล ซึ่งปัจจุบันศาลมีการอ้างอิงระดับไม่มากนัก และอีกปัญหาหนึ่งคือ การยอมรับตัวพยานผู้เชี่ยวชาญว่ามีความน่าเชื่อถือหรือไม่
17. การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เช่น การตั้งคณะกรรมการกลางขึ้นมาเพื่อเป็นผู้พิจารณา ซึ่งของไทยการตั้งคณะกรรมการกลางฯ ยังไม่เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาต้องเป็นบุคคลที่ทั้งผู้ฟ้อง ผู้ถูกฟ้อง และผู้พิพากษายอมรับ และมั่นใจในการให้ความคิดเห็น
18. การเพิ่มศักยภาพให้ภาคเอกชน/ประชาชน ใช้สิทธิในการฟ้องร้องมากขึ้น เพราะในปัจจุบันการฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีจำนวนน้อย อีกทั้งผู้ได้รับผลกระทบในคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงศาล การเริ่มต้นฟ้องร้องในคดีส่วนใหญ่จึงเริ่มจากผู้เสียหายที่ต้องการการเยียวยา
19. การพิจารณาตัดสินคดีของศาลไทย จะคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เช่น การกระทำของจำเลยมีความร้ายแรงขนาดไหน ค่าเสียหายที่ได้รับมีความเป็นธรรมหรือไม่ การคิดค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดควรเป็นเท่าไร และในกรณีที่โจทก์เรียกค่าเสียหายสูงแต่ให้ได้ในยอดเงินเพียงส่วนหนึ่ง การชดเชยจะคิดจากค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง (จ่ายจริง) และเชื่อมโยงกับความเสียหายด้านสุขภาพ (ค่ารักษาพยาบาล) ความเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน มูลค่าชีวิตคนซึ่งศาลจะไม่ประเมินมูลค่าชีวิตคน (ประเทศไทยมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษกับคนกระทำผิดสำหรับคดีเกี่ยวกับผลกระทบจากการบริโภคสินค้า (กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค))
20. การสนับสนุนให้มีการฟ้องร้องแบบกลุ่ม (class action) อาจช่วยในเรื่องการฟ้องร้องของประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากการฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของไทยส่วนใหญ่ผู้ได้รับผลกระทบจะมีจำนวนมาก จึงมีประโยชน์สำหรับกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบเหมือนกัน
21. การประเมินค่าความเสียหายจะมีแนวคิดของศาลในการชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งวิธีคิดจะแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เช่น กรณีการฟื้นฟูพื้นที่ที่มีการปนเปื้อน ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเน้นการ

ประมาณการเป็นมูลค่าความเสียหายในพื้นที่ในรูปเงิน ประเทศออสเตรเลียไม่เน้นการคิดเป็นมูลค่าสำหรับทุกอย่าง คือศาลกำหนดให้มีการฟื้นฟูพื้นที่ให้กลับสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสำหรับพื้นที่ที่ถูกทำลาย แต่ไม่ได้เรียกร้องในรูปเงินที่ต้องชดเชยให้กับผู้เสียหาย

22. การเยียวยาปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพควรเน้นการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบในการสร้างจิตสำนึกที่ดีเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม การตรวจสอบอย่างเหมาะสม จะช่วยลดปัญหาการฟ้องร้องและลดการใช้กลไกศาลได้